

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Problematika kyberšikany a prevence jejího výskytu na ZŠ Masarykova v Telči

Diplomová práce

Autor: Bc. Klára Nováková

Vedoucí práce: Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.

Studijní program: N0114A300051 Učitelství pro 2. stupeň základních škol

Studijní obor: Biologie, Český jazyk a literatura

Zadání diplomové práce

Autor: Klára Nováková

Studium: P20P0390

Studijní program: N0114A300051 Učitelství pro 2. stupeň základních škol

Studijní obor: Biologie, Český jazyk a literatura

Název diplomové práce: **Problematika kyberšikany a prevence jejího výskytu na ZŠ Masarykova v Telči**

Název diplomové práce AJ: The issue of cyberbullying and the prevention of its occurrence at elementary school in Telč, Masaryk

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá problematikou kyberšikany a internetovým nebezpečím ve vztahu k žákům ze ZŠ Masarykova v Telči. Teoretická část vymezuje základní poznatky o kyberšikaně, o některých formách a možných způsobech průběhu kyberšikany, o hlavních aktérech, o možnostech její prevence. Součástí teoretické části je porovnání kyberšikany s klasickou šikanou. V praktické části práce jsou dotazníkovým šetřením zjišťovány postoje žáků druhého stupně vybrané ZŠ ke kyberšikaně, jejich povědomí a informovanost k danému tématu a osobní zkušenosti v roli oběti i kyberagresora. Nedílnou součástí práce je rozhovor s metodikem prevence školy na dané téma. Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, zda, případně v jaké formě se vyskytuje kyberšikana na ZŠ Masarykově v Telči, do jaké míry jsou žáci o kyberšikaně informováni, prověřit, jestli se žáci v tomto věku na internetu dostatečně chrání a na základě získaných výsledků výzkumu navrhnout možné způsoby prevence kyberšikany na této škole.

ČERNÁ, Alena. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.

ECKERTOVÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL. Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5.

HULANOVÁ, Lenka. Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.

KAVALÍR, Aleš, ed. Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009. ISBN 978-80-86961-78-1.

KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

Garantující pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Sylvie Tichotová

Datum zadání závěrečné práce: 11.12.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením Mgr. Radky Skorunkové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne: 22. 2. 2022

Bc. Klára Nováková

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala Mgr. Radce Skorunkové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, vstřícnost při konzultacích a cenné rady a připomínky, které mi pomohly při tvorbě této práce. Poděkování patří ZŠ Masarykově v Telči za možnost vykonání výzkumu k této práci a též samotným žákům za ochotu vyplnit dotazníky. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mé rodině a příteli za podporu při studiu.

Abstrakt:

NOVÁKOVÁ, Klára. *Problematika kyberšikany a prevence jejího výskytu na ZŠ Masarykova v Telči*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 109 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá problematikou kyberšikany a internetovým nebezpečím ve vztahu k žákům ze ZŠ Masarykova v Telči. Teoretická část vymezuje základní poznatky o kyberšikaně, o některých formách a možných způsobech průběhu kyberšikany, o hlavních aktérech, o možnostech její prevence. Součástí teoretické části je porovnání kyberšikany s klasickou šikanou. V praktické části práce jsou dotazníkovým šetřením zjišťovány postoje žáků druhého stupně vybrané ZŠ ke kyberšikaně, jejich povědomí a informovanost k danému tématu a osobní zkušenosti v roli oběti i kyberagresora. Nedílnou součástí práce je rozhovor s metodikem prevence školy na dané téma. Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, zda, případně v jaké formě se vyskytuje kyberšikana na ZŠ Masarykově v Telči, do jaké míry jsou žáci o kyberšikaně informováni, prověřit, jestli se žáci v tomto věku na internetu dostatečně chrání a na základě získaných výsledků výzkumu navrhnout možné způsoby prevence kyberšikany na této škole.

Klíčová slova: kyberšikana, prevence kyberšikany, škola, oběť, online svět, internet bezpečnost

Abstract:

NOVÁKOVÁ, Klára. *The issue of cyberbullying and the preventiv of its occurrence at elementary school in Telč, Masaryk*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 109 pp. Diploma thesis.

The diploma thesis deals with the issue of cyberbullying and Internet dangers in relation to pupils from Masaryk Elementary School in Telč. The theoretical part defines the basic knowledge about cyberbullying, about some forms and possible ways of cyberbullying, about the main actors, about the possibilities of its prevention. Part of the theoretical part is a comparison of cyberbullying with classic bullying. In the practical part of the work, a questionnaire survey examines the attitudes of second-grade students of selected elementary school to cyberbullying, their awareness and information on the topic and personal experience in the role of victim and cyber-aggressor. An integral part of the work is an interview with the school prevention methodology on the topic. The main goal of the diploma thesis is to find out whether, or in what form cyberbullying occurs at Masaryk Elementary School in Telč, to what extent students are informed about cyberbullying, to check whether students at this age are sufficiently protected on the Internet and based on the research results possible ways to prevent cyberbullying at this school.

Keywords: cyberbullying, cyberbullying prevention, school, victim, online word, internet, security

Obsah

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Kyberšikana - vymezení pojmu	12
2 Prostředky kyberšikany.....	12
3 Nejčastější formy a projevy kyberšikany, stěžejní rysy	14
3.1 Flaming.....	14
3.2 Kyberharašení.....	15
3.3 Pomlouvání a očerňování	15
3.4 Impersonace (krádež identity)	15
3.5 Sexting.....	16
3.6 Exkluze a ostrakizace	16
3.7 Kyberstalking	16
3.8 Happy slapping.....	17
3.9 Kybergrooming.....	17
3.10 Nevyžádaná sdělení	18
4 Protagonisté kyberšikany	19
4.1 Kyberagresor	19
4.2 Oběť kyberšikany	21
4.3 Ostatní přihlížející (publikum)	23
5 Porovnání kyberšikany s šikanou klasickou	24
6 Možné následky kyberšikany.....	25
7 Prevence kyberšikany	26
7.1 Prevence ve škole	27
7.2 Prevence v rodině	29
7.3 Prevence na úrovni jednotlivce	31
7.2 Prevence na úrovni společnosti	32
PRAKTICKÁ ČÁST	33
8 Vytyčení cílů výzkumu.....	33
9 Vytyčení předpokladů výzkumu	33
10 Metodologie výzkumu	34
11 Popis lokality výzkumu, zpracování získaných informací a výsledků	35

12	Rozhovor s metodikem prevence	85
13	Vyhodnocení předpokladů šetření.....	89
14	Diskuse.....	89
15	Návrhy preventivních opatření.....	91
ZÁVĚR		94
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		96
SEZNAM TABULEK.....		100
SEZNAM GRAFŮ		101
SEZNAM PŘÍLOH.....		103

ÚVOD

„Mnozí přihlížejí tím, že svůj pohled odvrátí.“

Carl Gustav Jung

Zkusme se nyní zamyslet nad smyslem tohoto citátu v souvislosti s ubližováním - a to jak v reálném světě, tak v kyberprostoru. Mnoho lidí v dnešní době zarytě tvrdí, že kyberšikanu jen tak odstranit nelze, že je v online světě velice rozšířená, a tudíž už mezi lidmi vždycky bude... Ano, je pravda, že její totální odstranění nejspíš úplně reálné a pravděpodobné není. Pojďme se ale pokusit její výskyt alespoň omezit! I kdybychom od nepříjemných a nebezpečných kyberútoků zachránili jedno jediné dítě, má to celé smysl! Nejlepším prvním krokem je právě podpora prevence kyberšikany a otevření očí všech dospělých, kteří již nadále nebudou od kyberšikany netečně odvracet své pohledy, ale budou se snažit opravdu pomoci. Právě tímto nečinným přehlížením ubližování totiž lidé mnohdy nevědomky kyberšikanu podporují: *„Není umění ublížit. Umění je pochopit, že ubližujeme.“*

Během školních let získává dítě velkou spoustu nových zkušeností - ve škole se učí nejen znalostem, ale i sociálními situacím, které mohou mít značný dopad na to, jaký život bude daný člověk ve své dospělosti žít. *„Někdy se říká, že zlé slovo nebolí. Když nás někdo uhodí, může nás to zranit, ale dětem občas vysvětlujeme, že nadávka nezabije. Ale je to pravda? I když víme, že šikana, která probíhá na fyzické úrovni, je v každém případě nepřijatelná, měli bychom si uvědomit, že kyberšikana může být stejně děsivá a zanechává po sobě rány nikoli fyzické, ale emocionální.“* (Rogers, 2011, s. 32).

Tato diplomová práce se zabývá problematikou kyberšikany a nástrahami, s nimiž se mohou žáci setkat na internetu. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část se skládá z celkem sedmi kapitol, které nás uvádí do základních poznatků o kyberšikaně a internetovém nebezpečí. V první kapitole je definován a vymezen samotný pojem „kyberšikana“ - jsou zde vytyčeny základní rysy, kterými se fenomén kyberšikany projevuje a podle nichž mu můžeme správně porozumět. Také je zde vysvětlen pojem „kyberprostor“. V druhé kapitole jsou uvedeny základní prostředky, skrze které se kyberšikana šíří (např. mobilní telefon či internet) a nechybí ani popis konkrétních funkcí těchto prostředků při kyberútocích. Třetí kapitola

představuje základní formy a projevy kyberšikany - formy jsou přehledně rozčleněny na celkem deset podkapitol, přičemž u každé z nich jsou popsány nejčastější projevy tohoto ubližování. Můžeme zde nalézt definice těchto forem: flaming, kyberharašení, pomlouvání a očerňování, impersonance, sexting, exkluze a ostrakizace, kyberstalking, happy slapping, kybergrooming a nevyžádaná sdělení. Čtvrtá kapitola nás seznamuje s dílčími protagonisty kyberšikany - je rozdělena na tři podkapitoly, první je kyberagresor, druhá jest oběť kyberšikany a poslední jsou ostatní přihlížející. V této části práce jsou postupně objasněny různé typy osobnostních charakteristik, dle kterých můžeme poznat kyberagresora či oběť. Je zde možno nalézt i rady, jak lze poznat, že se dítě stalo obětí kyberšikany, případně popis různých typů chování u přihlížejícího publika kyberšikany. Pátá kapitola uvádí porovnání kyberšikany a tradiční neboli klasické fyzické šikany - jsou zde uvedeny základní rozdíly i shodné znaky těchto dvou typů šikany. Šestá kapitola nám poskytuje základní přehled o možných následcích kyberšikany - seznamuje nás jednak s konkrétními dopady kyberšikany na oběť (psychickými i fyzickými), ale též s dopady kyberšikany na agresora a s následky na přihlížející. A nakonec poslední sedmá kapitola se týká prevence kyberšikany - je v ní vysvětlen rozdíl mezi primární a sekundární prevencí a poté je kapitola rozdělena na čtyři menší podkapitoly, přičemž první se zabývá možnostmi prevence na úrovni školské, druhá prevencí v rodinném prostředí, třetí prevencí, na níž se může podílet každý jednotlivec sám, a nakonec čtvrtá se dotýká prevence na úrovni celospolečenské. V této poslední kapitole se můžeme dočíst ohledně různých doporučení pro možná preventivní opatření od několika uznávaných odborníků z oboru. Orientace v těchto možnostech prevence jistě může být přínosem nejen pro pedagogy různých stupňů vzdělání, ale též pro rodiče samotných žáků.

V praktické části této diplomové práce jsou zjišťovány pomocí dotazníkového šetření (tj. kvantitativní výzkumnou metodou) postoje žáků ke kyberšikaně a internetovému nebezpečí. Výzkum probíhal na celém druhém stupni vybrané ZŠ v Telči, přičemž záměrem bylo zjištění povědomí, informovanosti a názorů žáků k dané problematice, a též osobních zkušeností žáků s kyberšikanou (a to jak v roli oběti, tak v roli kyberagresora). Kromě vyhodnocení dotazníku je nedílnou součástí praktické části této práce i rozhovor s metodikem prevence ohledně problematiky kyberšikany na naší šetřené ZŠ. V průběhu tohoto rozhovoru se pokusíme zjistit osobní názory metodika prevence a též jeho vlastní zkušenosti s kyberšikanou na této ZŠ. Některé

otázky tohoto rozhovoru míří i na průběh prevence kyberšikany a internetového nebezpečí na vybrané ZŠ.

Základním cílem této diplomové práce je zjistit, zda, případně v jaké formě, se vyskytuje kyberšikana na ZŠ Masarykově v Telči, dále jak moc jsou žáci o kyberšikaně informováni a prověřit, zda se žáci na internetu dostatečně chrání. Pokusíme se o porovnání odpovědí a názorů žáků s výpověďmi a slovy metodika prevence a též s teoretickými vědomostmi o daném tématu. Na základě konkrétních získaných výsledků výzkumu pomůžeme této vybrané škole navrhnout možné efektivní možnosti prevence kyberšikany a internetového ubližování.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Kyberšikana - vymezení pojmu

Dříve než se pustíme do charakteristiky forem, účastníků či prevence kyberšikany, je podstatné nejprve definovat, co samotný pojem „kyberšikana“ znamená. Uznávaný český etoped Kolář (2011) za kyberšikana považuje úmyslné násilné chování, při němž dochází k záměrnému, většinou opakovanému, psychickému týrání či zraňování jedince, k čemuž je využito informační a komunikační technologie - nejčastěji internetu nebo mobilu. Denglerová (In: Otradovcová, Ptáček, 2011, s. 16) vysvětluje kyberšikana jako „*trýznění, hrozby, obtěžování, ponižování, ztrapňování a další útoky pomocí internetu, interaktivních a digitálních technologií nebo mobilních telefonů.*“. Jde o jednu z forem psychické šikany (Kolář, 2011).

Kyberšikana je způsob obtěžování, při němž je uplatňováno systematické zneužívání moci, jež je založeno na nerovnováze sil (Rigby 1997). S tím souhlasí i Olweus (2006), jenž uvádí, že tomuto ubližování je většinou vystaven jedinec či skupina, kteří se nemohou bránit. K této formě agrese dochází ve většině případů opakovaně (Belsey, 2004) - buďto od původního kyberagresora, nebo od tzv. sekundárních útočníků. (Smith & Slonje, 2007).

Zatímco tradiční šikana se děje v přímém osobním kontaktu - tzv. „tváří v tvář“, kyberšikana se odehrává ve virtuálním světě bez přímého kontaktu. Prostředí, v němž kyberšikana probíhá, se nazývá **kyberprostor** (Rogers, 2011). Tímto pojmem „kyberprostor“ označujeme digitální komunikační prostředí, které zahrnuje „*nesmírné množství informací v síti, stejně jako osoby, které je užívají, stahují, sdílejí a zásobují.*“ (Šmahaj, 2014, s. 15). Kyberprostor se neustále exponenciálně rozrůstá, a na rozdíl od běžného prostředí v něm platí odlišná pravidla - i proto je tak těžké najít postup, jak s kyberšikanou efektivně bojovat (Jirovský, 2007). Kyberšikana často probíhá i mimo školu, např. v místě domova oběti (Rogers, 2011).

2 Prostředky kyberšikany

Rozvoj technologických prostředků je pro společnost jistě velkým přínosem. Bohužel při procesu kyberšikany často dochází ke zneužívání těchto prostředků (Vašutová, 2010):

Mobilní telefony:

Nejčastěji využívanými (respektive zneužívanými) prostředky se stávají mobilní telefony, které vlastní stále mladší děti (Vašutová, 2010). Kyberšikana se prostřednictvím mobilního telefonu uskutečňuje např. formou **textových zpráv** s obtěžujícím, útočným nebo výhrůžným obsahem, případně jde o zahlcování obrovským množstvím SMS zpráv (Rogers, 2011). Kromě textových zpráv je kyberšikana uskutečňována pomocí **mobilních telefonátů** - oběť tak může být obtěžována „*častým prozváněním, výhrůžnými, zastrašujícími, nemravnými či jinak nepříjemnými telefonáty.*“ (Vašutová, 2010, s. 80). Jsou známé i případy, kdy byl oběti ukraden telefon a byl použit k obtěžování druhých, čímž byla vlastně oběť považována mylně za agresora (Rogers, 2011). Oběti nepříjemných textových zpráv či telefonátů se sice naskýtá možný způsob obrany pomocí změny svého telefonního čísla, ale pokud je kyberagresor z blízkého okolí a patří např. mezi spolužáky, většinou si pachatel dokáže nové číslo oběti získat a kyberšikana tak pokračuje i nadále (Šmahaj, 2014). Díky kameře na mobilních telefonech mají žáci možnost pořizovat záznamy (**fotografie, videoklipy či zvukové nahrávky**) druhých. Tyto záznamy mohou následně bez souhlasu osob zachycených na fotografiích/videích šířit a přeposílat přes internet či Bluetooth - „*pachatel tak oběť, jež je zachycená na fotce či videu, zahanbí nebo zastrašuje.*“ (Rogers, 2011, s. 33).

Internet:

Druhým velkým pomocníkem lidstva, jenž je také často zneužíván ke kyberšikaně, je internet. Díky internetu máme možnost sdílení různých informací (včetně fotografií či audio/video záznamů), můžeme komunikovat a navazovat vztahy s druhými, zapojovat se do diskusí, vytvářet vlastní virtuální světy, apod. Prvním místem na internetu, kde se vyskytla kyberšikana, byl **e-mail** (Vašutová, 2010). E-mailový účet si může snadno vytvořit kdokoli a v jakémkoliv věku. Rozmohlo se především zasílání šikanujících a útočných e-mailových zpráv pod pseudonymy či pod falešnou identitou, což značně omezilo riziko odhalení pachatele (Rogers, 2011). Někteří kyberagresori zahlcují oběť obrovským množstvím nepříjemných e-mailových zpráv - např. s nemravnými obrázky, videi či s vyhrožujícím obsahem (Šmahaj, 2014).

Aktuálně se velice rozšířeným prostředkem k možnému vzniku kyberšikany staly **různé sociální sítě**, na nichž si žáci mohou založit svůj profil, čímž si vytvoří vlastní

virtuální identitu. Na sociálních sítích dochází ke komunikaci prostřednictvím chatu, k tvorbě skupin, sdílení osobních informací, fotografií, videí, apod. (Vašutová, 2010). „*Tlak okolí a snaha být populární díky počtu následovníků a „přátel“ mohou vést děti k tomu, že přijmou „žádost o přátelství“ od člověka, kterého neznají. Tím mu poskytnou přístup k osobním informacím, což je činí zranitelnými.*“ (Rogers, 2011, s. 34). Kyberagresori si často na soc. sítích vytvářejí falešné profily, díky nimž mohou anonymně sledovat oběť, případně ji kontaktovat pod smyšlenou identitou. V současnosti patří k nejznámějším sociálním sítím Facebook, Instagram, Twitter, TikTok a Discord (Rogers, 2011).

Dále jsou ke kyberšikaně na internetu využívány komunikační aplikace (tzv. IM aplikace - tj. anglická zkratka pro Instant Messaging), které nám poskytují možnost realizace hlasových hovorů nebo zasílání textových zpráv či souborů. Mezi nejčastěji využívané IM aplikace patří např. Skype, Facebook Messenger, WhatsApp, ICQ, Yahoo Messenger ad. (Šmahaj, 2014). Rizikovým místem na internetu jsou i **blogy** (na něž mohou být umístěny nepravdivé informace o oběti, upravené fotografie, videa, apod.), dále **diskusní fóra**, **seznamky** a v neposlední řadě tzv. **chatovací místnosti**, v nichž mladí lidé komunikují - patří sem např. chaty na herních stránkách (Vašutová, 2010).

3 Nejčastější formy a projevy kyberšikany, stěžejní rysy

Kyberšikana může mít mnoho podob a rozliční autoři ve svých dílech klasifikují formy kyberšikany s jejich rozmanitými projevy různě. Někdy je totiž náročné rozlišit, o jakou formu se jedná, protože se projevy jednotlivých typů kyberšikany mohou prolínat (Vašutová, 2010). Níže je přehled těch nejdůležitějších, s nimiž se mohou setkat žáci základní školy:

3.1 Flaming

Flaming (v překladu z angličtiny „hoření“) je stupňující se, nepřátelské chování agresora vůči oběti, které se odehrává ve virtuálním světě. Útočník umísťuje do kyberprostoru zprávy, jimiž hrubě uráží a zesměšňuje někoho druhého - např. z důvodu nesouladu v názorech (Burdová & Traxler, 2014). Podle Černé (2013) jde v případě flamingu o bouřlivou hádku a ostrou výměnu názorů mezi dvěma či více osobami, v níž se objevují vulgární nadávky a urážky (např. v chatu či nějakém fóru). Rogers (2011, s. 35) definuje flaming, nebo též „nářez“, jako „*internetovou diskusi za pomoci elektronických zpráv, které používají agresivní a útočný jazyk.*“. Flamer čili útočník

urážlivě napadá, vyhrožuje a vulgárně nadává, čímž obtěžuje ostatní uživatele, kteří s jeho názory nesouhlasí (projekt E-Bezpečí).

3.2 Kyberharašení

Toto obtěžování (neboli harassment) probíhá nejčastěji prostřednictvím „urážlivých nebo výhružných zpráv, doručovaných oběti prostřednictvím SMS, e-mailů, chatu, sociálních sítí typu Facebook, příp. telefonu“ (Vašutová, 2010, s. 85). Tyto útočné zprávy chodí oběti opakovaně (kdykoliv si zapne telefon nebo je online) a přetrvávají dlouhodoběji. Ublíživání je pouze jednostranné, čímž se liší od flamingu (Vašutová, 2010). Rogers (2011, s. 35) popisuje harassment jako „opakované posílání útočných, urážlivých nebo nevyžádaných zpráv“.

3.3 Pomlouvání a očerňování

Při pomlouvání kyberagresor zveřejňuje o oběti v kyberprostoru nepravdivé, hanlivé, zesměšňující a urážlivé informace - ty mohou být textového, obrazového i zvukového charakteru. Při pomlouvání není oběť přímým příjemcem informací - narozdíl od harassmentu (Vašutová, 2010). **Pomlouvání** agresor většinou uskutečňuje se záměrem vyloučit oběť z nějaké sociální skupiny, což se mu v mnohých případech podaří. K šíření pomluv dochází mnohem rychleji ve virtuálním, než v reálném světě, proto se oběť nemůže příliš bránit (Černá, 2013). Součástí této formy kyberšikany je i upravování fotografií oběti (např. fotomontáže sexuální povahy, karikatury) a jejich následné veřejné rozesílání (Vašutová, 2010). Tato forma kyberšikany je činěna za účelem poškození, zesměšnění, ztrapnění či znemožnění oběti, přičemž zveřejňované informace cílí primárně na okruh přátel oběti (Denglerová In: Otradovcová, Ptáček, 2011). Šmahaj (2014) navíc vysvětluje související pojem **očerňování**, které kyberagresor činí s cílem poškodit či dehonestovat oběť, jež je v kyberprostoru očerňována zveřejňováním nepravdivých informací.

3.4 Impersonace (krádež identity)

Impersonace znamená, že kyberagresor ukradne oběti některý z identifikačních údajů (např. uživatelské jméno či heslo), který následně zneužije takovým způsobem, aby se za ní mohl vydávat (Vašutová, 2010). Kyberagresor se tedy přihlásí k účtu oběti a například rozesílá blízkým přátelům oběti nepatřičné zprávy, soubory a nepravdivé informace (Šmahaj, 2014). Hinduja a Patchin (2009) označují tento jev jako krádež identity (identity theft). Jsou známy i případy, kdy žáci skrze ukradenou identitu

kontaktovali učitele, zasílali zraňující zprávy a následně za to kvůli nim byla nevinně potrestána oběť (Vašutová, 2010). Rogers (2011, s. 35) definuje impersonaci neboli předstírání jako „*posílání materiálů a komentáře pod cizím jménem*“.

3.5 Sexting

Sexting je složenina slov sex a textování (posílání textů, obrázků a videí). Při sextingu dochází k elektronickému rozesílání textových zpráv, fotografií nebo videí se sexuální tematikou prostřednictvím ICT. Jde o poměrně nový fenomén, jenž se bohužel týká i dětí a mladistvých, kteří využívají toto posílání vlastních obnažených fotografií/videí se sexuálním obsahem nejčastěji k navazování svých prvních vztahů (Krejčí, 2010). Osoba, která materiály se sexuálním obsahem obdrží, si je může uschovat na později a následně je bez souhlasu dotyčného zveřejnit, což se děje většinou v situaci, kdy dojde k rozchodu a ukončení vztahu (Vašutová, 2010). Kožíšek a Písecký (2016) upozorňují, že sexting je velice rizikové chování, protože kyberagresor může následně využít metod nátlaku a vydírání, které mohou mít na oběť fatální dopady. Jsou známy případy, kdy se oběť ze zoufalství sebepoškozovala, nebo dokonce došlo k sebevraždě (Eckertová & Dočekal, 2013).

3.6 Exkluze a ostrakizace

Exkluze znamená v překladu vyloučení jedince z nějaké virtuální skupiny, do níž by oběť měla, případně chtěla patřit (Černá, 2013). Hulanová (2012) vysvětluje ostrakizaci jako hrubé vyloučení z online skupiny, které je pro oběť nepříjemné. V praxi může tato exkluze probíhat vyloučením ze seznamu přátel na sociálních sítích, nebo se odehrává např. v prostředí online her, blogů či v chatovacích aplikacích. Přestože tato forma kyberšikany nevyžaduje přímou agresi kyberagresora, pro oběť je vyloučení ze skupiny velice bolestné (Černá 2013). Již od dob pravěku bylo pokládáno vyloučení člena ze skupiny za jeden z nejtvrdsích trestů, proto jsou emoční důsledek a frustrace oběti kvůli nenaplněné potřebě někam patřit velmi silné (Vašutová, 2010).

3.7 Kyberstalking

Vašutová (2010, s. 87) definuje kyberstalking jako „*sledování, slídění nebo pronásledování oběti a jejich blízkých prostřednictvím moderních ICT prostředků*“. Kyberagresor neboli stalker při stalkování oběť dlouhodobě pronásleduje, čímž dochází k omezování a narušování jejího soukromí (často se zpočátku jedná o opakované nežádoucí projevy citů, což v oběti vyvolává pocity viny a strach) (Eckertová &

Dočekal, 2013). Často dochází k nevyžádanému bombardování SMS zprávami, telefonáty, e-maily či zprávami v chatovacích aplikacích (Ulbertová In: Krčmářová a kol., 2012). Agresor může oběť obtěžovat neustávajícími nepříjemnými příspěvky a komentáři na sociálních sítích. Důležitým znakem kyberstalkingu je strach oběti o své vlastní bezpečí (Kolář, 2011). Může se též jednat o obtěžování a stupňující se výhrůžky k fyzickému napadení (Hulanová, 2012). Kyberstalkera je obtížné identifikovat, protože se často jedná o společensky příjemného člověka, o jehož útocích jeho blízké okolí vůbec nemá tušení. U oběti pak dochází k naprosté ztrátě soukromí a pocitu bezpečí, což vede k nejistotě a strachu - u žáků např. i strachu z návštěvy školy, kvůli čemuž dochází k předstírání nemoci či zhoršení prospěchu (Burdová & Traxler, 2014).

3.8 Happy slapping

Happy slapping znamená v překladu „veselé fackování“. Jde o poměrně nový, zato brutální a rychle se šířící fenomén, kdy si agresor vyhlídne oběť, kterou nafilmuje v okamžiku, kdy ji zesměšňuje či fyzicky napadá. Obrazový záznam poté zveřejní na internetu (např. na sociálních sítích, kde jej vidí přátelé agresora i oběti), tudíž se šíří rychle dál (Hinduja & Patchin, 2009). Jedná se tedy o sloučení fyzické šikany s kyberšikanou, kdy v roli kameramana figuruje ještě nějaká další osoba či skupina osob. Oběť tedy utrpí v první řadě bolest z fyzického útoku či ze zesměšnění, které proběhlo „face to face“, a v druhé řadě ještě trauma při vyvolaném ponížení na internetu, jež vzniklo zveřejněním záznamu z tohoto útoku. Měřítkem úspěchu se pak stává narůstající počet zhlédnutí videa na internetu (Eckertová & Dočekal, 2013). Známý jsou jak potyčky mezi žáky, tak napadení učitelů, ale i nic netušících nevinných kolemjdoucích či starších lidí - všechny tyto útoky přitom mají sloužit k pobavení přihlížejících nad utrpením druhých (Černá, 2013).

3.9 Kybergrooming

Při kybergroomingu si agresor v kyberprostoru vytipuje osobu, v níž postupně vzbuzuje důvěru. Poté ji vylákává k osobní schůzce, na níž oběť nějakým způsobem zneužije či využije (Burdová & Traxler, 2014). Vašutová (2010, s. 88) vysvětluje kybergrooming jako „*chování uživatelů prostředků ICT, kteří se vydávají za jinou osobu s cílem vylákat a domluvit si schůzku s nezletilým za účelem jeho sexuálního obtěžování či pohlavního zneužití*“. U této formy kyberšikany se většinou nejedná o útoky mezi vrstevníky, ale jde o zneužívání mladistvých či dětí dospělými. Pokud jde

agresorovi o spřátelení s dětmi a následné znásilnění, označujeme jeho chování jako **childgrooming** (Vašutová, 2010.) Kolář (2011) chápe kybergrooming jako jistou manipulaci oběti, přičemž ji útočník na osobní schůzce může kromě sexuálního zneužití např. fyzicky mučit nebo nutit k terorismu. Kyberagresor o sobě často uvádí lživé osobní údaje - například upravuje svůj věk, protože bývá obvykle starší, případně vkládá falešné či upravené fotografie. Útočník často při svém jednání manipulativně užívá při tzv. efekt zrcadlení - tj. napodobování oběti v pocitech a problémech za účelem prolomení zábran, přičemž postupně přidává konverzace se sexuální tematikou (Szotkowski, Kopecký & Krejčí, 2013). Není výjimkou, že útočník pro zvýšení důvěry posílá své oběti nějaký dárek (např. jí dobije kredit), případně zasílá svou fotografii. V další fázi se snaží od oběti „*získat nějaký kompromitující materiál*“, který útočník sbírá a v budoucnu jej použije proti oběti (většinou jde o obnažené fotografie či videa). V poslední fázi je oběť žádána o osobní schůzku, která probíhá buď dobrovolně, nebo je oběť vydírána útočníkem skrze zaslané fotografie/video (jejich zveřejněním na internetu či ve škole) (Burdová & Traxler, 2014). Krčmářová (2012) upozorňuje, že oběť provází silné a drastické důsledky kybergroomingu většinou až do dospělosti a zanechávají v ní závažný traumatizující zážitek. Nejčastějšími oběťmi této formy kyberšikany jsou dívky ve věku 13 - 17 let, tedy dospívající (Krčmářová, 2012).

3.10 Nevyžádaná sdělení

Poslední formou kyberšikany je zasílání nevyžádaných sdělení, jimiž je příjemce zahlcován a obtěžován (Vašutová, 2010). Jedním z takovýchto sdělení může být tzv. **spam** - tj. nevyžádaná pošta, přičemž se nejčastěji jedná o reklamy, nabídky produktů, léčiv či pornografií. (Jirovský, Hník & Krulík, 2008). Dalším nešvarem, který se vyskytuje, je šíření tzv. **hoaxů**. Pojem hoax v překladu znamená „*poplašná zpráva, kanadský žertík, vtípek*“. Jedná se šíření poplašných zpráv, které nejsou pravdivé a často jsou řetězové. Oběť mohou tyto zprávy značně ovlivnit, zpravidla ji obtěžují, a mohou v ní vyvolat pocit strachu či viny. Prostřednictvím hoaxu může být člověk například vyzván k návštěvě webové stránky, která obsahuje vir. Rizikem je, že oběť může tuto poplašnou zprávu rozeslat dál, čímž může vyrazit své osobní údaje (Burdová & Traxler, 2014).

4 Protagonisté kyberšikany

U kyberšikany lze definovat celkem tři skupiny protagonistů - a sice kyberagresora, oběť a pomyslné publikum (tedy přihlízející). Na rozvoj kyberšikany mají velký vliv sociální role či pozice jednotlivých účastníků, a též skupinové normy v jejich vrstevnických skupinách. Žáci se většinou snaží o dosažení co nejlepšího postavení v těchto skupinách a o získání uznání a oblíbenosti, což se snaží získat právě prostřednictvím kyberšikany (Ševčíková, 2014).

Vznik kyberšikany je většinou podpořen anonymitou - útočníci mohou snadno změnit svou identitu, a protože útoky neprobíhají tváří v tvář, agresori mají větší odvahu, tudíž je pro ně ubližování mnohem jednodušší (Hulanová, 2012). Kromě anonymity dodává agresorovi odvahu fyzická a časová vzdálenost od oběti, a také fakt, že útočník nevidí emoční reakce oběti jako důsledky kyberšikany (Kowalski & Limber, 2007). Tato ztráta zábrán při kyberšikaně se nazývá **disinhibiční efekt** - „útočník si při kyberšikaně obvykle dovolí mnohem více, než by si dovolil vůči oběti tváří v tvář“ (Vašutová, 2010, s. 91).

4.1 Kyberagresor

Kyberagresor je člověk, který kyberšikanu vyvolá a je jejím aktivním účastníkem. Kyberagresorem nemusí být jedinec s fyzickou převahou, jako tomu bývá u šikany klasické, ale vliv má obratnost co se týče ovládnutí ICT (Ševčíková, 2014). Lze říci, že kyberagresorem se může stát kdokoliv bez ohledu na pohlaví, věk, oblíbenost/neoblíbenost v kolektivu či fyzické předpoklady (Vágnerová & Bajerová, 2009). Kyberagresori mohou být například žáci, kteří si šikanováním v online prostředí kompenzují jejich špatné začlenění do kolektivu v realitě - svými útoky získávají pocit moci, který v nich přetrvává i v reálném životě. Kyberagresorem se může stát i oblíbený jedinec, který svými sociálními dovednostmi manipuluje druhé, čímž zvyšuje svou pomyslnou moc a utužuje dobré postavení v kolektivu (Ševčíková, 2014). Někteří (převážně mladí) lidé si přitom závažnost svého ubližování nepřipouštějí či neuvědomují a racionalizují jej (Šmahaj, 2014).

Černá (2011) uvádí, že mezi agresory jsou žáci velmi různorodí: jednak to mohou být osamělí žáci s nižším sebevědomím a ne příliš vysokými sociálními dovednostmi, kteří trpí nedostatkem uznání druhých, nebo se může jednat o velice agresivní a impulzivní jedince, případně i o velmi inteligentní žáky. Tito dětští

kyberagresoři většinou nemají dostatečně vyvinutou empatii, navíc jsou často součástí emočně chudých vztahů ve svých rodinách, což má na jejich chování obrovský vliv. Rodiče těchto útočníků o své děti nejeví přílišný zájem a většina z nich nekontroluje čas, který jejich děti tráví na internetu, ani co konkrétně na internetu dělají (Černá, 2011).

Kavalír (2009) popisuje celkem 4 základní typy kyberagresorů, z nichž má každý trochu odlišný motiv a styl ubližování - někteří potřebují uznání a publikum, jiní se s útočením ukrývají a tají jej:

Tzv. „**pomstychtivý andělek**“ je typický tím, že si absolutně nepřipouští, že někomu ubližuje. Tento typ agresora totiž často v minulosti zažil šikanu na vlastní kůži, proto se nyní mstí a své oběti dává pomyslnou lekci za něco, co jej rozzlobilo. Sám sebe vidí jako člověka, který musí pomoci svému šikanovanému kamarádovi, čímž se zaplétá do hry. Kavalír (2009) vysvětluje, že „pomstychtivým andělkům“ je zapotřebí vysvětlit, že vytloukat „klín klínem“ - tedy šikanu ještě větší šikanou, celou situaci akorát zhoršuje. Nutné je, aby „pomstychtivý andělek“ začal považovat sám sebe jako kyberagresora, nikoliv za zastávce a pachatele dobra.

Druhým typem kyberagresora je tzv. kyberagresor „**bažící po moci**“ - tito útočníci potřebují okolí neustále dávat na odív svou autoritu a moc na druhými. Tento typ kyberagresorů šikanuje pouze, pokud je přítomno nějaké publikum, před nímž se může pochlubit svými činy, protože šikana v ústraní, o níž by nevěděli druzí, by jeho pocit moci nenaplňovala. Jeho cílem je získat od publika nějakou zpětnou odezvu - pokud ji nedostává, své ubližování stupňuje až do té míry, dokud zpětnou vazbu druhých nepocítí. Kavalír (2009) připouští, že tento typ může být jedním z nejnebezpečnějších, protože si opravdu zřídka kdy uvědomuje závažnost a dopady svých útoků a mnohdy používá kyberšikanu v zastoupení (tedy zneužije nějaké další osoby).

Kyberšikanování z nudy reprezentuje třetí typ kyberagresorů, a sice tzv. „**sprosté holky**“. Již z názvu je patrné, že se nejčastěji jedná o dívky (obvykle jsou útoky páčány ve skupinách), ale v některých případech jde i o chlapce. I tento typ kyberagresora potřebuje publikum, před kterým potřebuje předvést, že právě on se nebojí šikanovat, a proto by jej měli druzí obdivovat. Sprosté holky chtějí těmito útoky nejčastěji najít zábavu a touží po obdivu druhých (Kavalír, 2009).

Posledním typem je tzv. „**neúmyslný kyberagresor**“. Tito agresori jsou typičtí nerozvážností svých činů - své útoky nemají nijak promyšlené, pouze dávají na odív před ostatními online uživateli svou tvrdost - například se vydávají za někoho druhého, nebo jedovatě odpovídají na provokativní, zlomyslné či jedovaté zprávy, které obdrží od druhých v online prostředí. Většinou odpovídají v situacích, kdy jsou frustrováni či plní vzteku a nedomyšlí následky svého jednání. I proto bývají v případě jejich vypátrání překvapeni, když je někdo označí za kyberagresora. Kavalír (2009) shrnuje motivy jejich útoků dvěma slůvky, a sice „můžu“ a „legrace“.

4.2 Oběť kyberšikany

Obětí se stává člověk, kterého si kyberagresor vyvolí jako svůj objekt pro šikanování (Vašutová, 2010). Nejčastěji se jedná o děti, které jsou obtížně přijímány či odmítány v kolektivu, přičemž vliv mají i jejich osobní charakteristiky (Černá, 2013). „*Kyberšikana často vychází ze vztahů založených na nenávisti či předsudcích vůči rase, náboženství, fyzickému vzhledu, sexuální orientaci aj.*“ (Wilard In: Vašutová, 2010, s. 63).

Obětí kyberšikany se však může stát v podstatě kdokoliv - riziko, že se žák stane obětí kyberšikany je značně podpořeno tím, zda žák využívá/neužívá prostředky ICT, případně jakým způsobem. Oběti se obvykle ve virtuálním světě chovají nezodpovědně až rizikově. Náchylnější jsou ke kyberšikaně mladiství, kteří veřejně sdílejí své osobní údaje, identity, fotografie a myšlenky na internetu, především na sociálních sítích (Vašutová, 2010). Dalším rizikem, zvyšujícím pravděpodobnost výskytu kyberšikany, je pro oběť čas trávený na internetu - čím déle je člověk online, tím vyšší je riziko jeho ohrožení kyberagresorem (Budínská, 2012). K výběru oběti však může dojít i pomocí náhodně zvoleného telefonního čísla (Vašutová, 2010).

Autoři se shodují, že pokud se agresor a oběť znají z reálného světa, nejsou mezi oběťmi klasické šikany a kyberšikany příliš velké rozdíly (Černá, 2013). Kolář (2001) uvádí dva základní typy oběti - prvním je tzv. **pasivní oběť**, kterou zastupují většinou slabší, zranitelné děti, které bývají pro agresora snadným cílem. Tyto pasivní oběti se obtížně prosazují v kolektivu, působí nejistým dojmem a nejsou příliš oblíbení, tudíž nemají moc přátel. Druhým typem oběti je tzv. **oběť provokatér**, který agresí u útočníka vyvolává nějakou svou vlastností - často to bývají hyperaktivní, impulzivní či nepřátelské děti, kteří bývají odmítáni kolektivem a nemají mnoho přátel. Agresorovi se

pak zdá, že si oběť šikanování „zaslouží“, což samozřejmě není pravda, protože šikanu v žádném případě nemůžeme považovat za oprávněnou reakci.

Černá (2013) vnímá jako typický znak šikanovaných právě nedostatek přátel, kteří by se oběti zastali - pro agresora jsou totiž snadným cílem, protože nehrozí nebezpečí, že se za ně přátelé postaví. Oběť bývá též typická svou sociální pasivitou - většinou již došlo k její rezignaci na změnu svého postavení či role a též na vyhledání pomoci či opory druhých (Kolář, 2001).

Třetím typem je **agresor, který se sám stává obětí** - může jít o pomstu jeho předchozí oběti, případně o nesouhlas a protest dalších lidí s jeho dosavadním chováním. Posledním typem jsou žáci, kteří z kolektivu nijak nevybočují, mívají v něm běžné postavení, ale stávají se **zranitelnými v online prostředí**, kde kyberagresor zneužije jejich sdílených osobních informací (Černá, 2013).

A jak vlastně mohou rodiče či vyučující rozpoznat, že se možná stalo dítě obětí kyberšikany? Protože oběť se většinou s útoky sama od sebe nesevřuje, musíme vnímat varovné signály - např. apatičnost, sklíčenost, změny chování či nálad, které doprovází časté hádky se spolužáky či s rodiči. Často se objevuje tzv. somatizace, kdy žáka bolí břicho či hlava, trpí nechutenstvím, nespavostí a nevolnostmi. Dalším příznakem je zhoršení školního prospěchu, případně chození za školu (Dědková, Šmahel In: Černá, 2013). Martínek (2015) uvádí několik dalších tezí, které nám s odhalením kyberšikany mohou pomoci – oběť často náhle odkládá mobil či přestává používat počítač, mění se její chování, když jí přijde SMS či e-mail, je před jejím přečtením nervózní a neklidná. Když odchází od počítače, vypadá frustrovaně či rozčileně a vyhýbá se konverzacím o tom, co na počítači dělal/a. Může vystupovat ustrašeně a ve škole se vyhýbat předmětu informatiky. V neposlední řadě bývá zřetelný problém s usínáním, noční můry, apod. Eckertová & Dočekal (2013) uvádí příznaky, které by mohli zaznamenat vyučující: jako pedagog můžeme kyberšikanu odhalit povšimnutím, že oběť při zkoušení spolužáci zesměšňují, úmyslně komolí její jméno, oběť nemá zájem o aktivity, jež ji dříve bavily, působí smutně, uzavřeně, málomluvně. Oběť též může často vyhledávat samotu či společnost někoho dospělého. V roli pedagoga je důležité se zajímat, jak se dítě cítí mezi spolužáky a hbitě reagovat, pokud „*se dítě stává terčem posměchu, ponižování, hrubých žertů, nenávistných výroků, získalo-li ponižující přezdívku...*“ (Eckertová & Dočekal, 2013, s. 76).

4.3 Ostatní přihlížející (publikum)

Třetí důležitou skupinou aktérů je přihlížející publikum - právě zapojení/nezapojení publika do kyberšikany totiž většinou určuje další vývoj tohoto ubližování v kyberprostoru (Černá, 2013). Zatímco do tradiční šikany je většinou zapojeno jen pár jedinců, u kyberšikany se součástí přihlížejícího publika může stát naprosto jakýkoliv člověk, který užívá prostředky ICT - tím může rozsah kyberšikany mnohonásobně předčít případný rozsah šikany tradiční (Vašutová, 2010).

Typy přihlížejících osob rozlišujeme podle jejich postojů ke kyberšikaně - mohou mít přístup pozitivní, neutrální, lhostejný či negativní. Na základě jejich konkrétního jednání dělíme přihlížející na ty, kteří do situace aktivně zakročí a na ty, kteří nikoliv. Olweus (In: Ševčíková a kol., 2014) dle těchto postojů vyčlenil 6 typů osob z publika:

- A) následovníci agresora, kteří jej sami aktivně podporují,
- B) ti, kdo agresora otevřeně podporují, např. ho povzbuzují, ale sami oběti neubližují,
- C) ti, kdo agresora podporují, ovšem ne otevřeně, a zůstávají pasivní,
- D) nezúčastnění pozorovatelé,
- E) ti, kdo nesouhlasí s šikanou, jsou na straně oběti, ale nečiní tak otevřeně a celkově se nijak aktivně neprojevují,
- F) ti, kdo se oběti otevřeně snaží pomoci (Olweus In: Ševčíková a kol., 2014).

Ačkoliv naprostá většina dospívajících ve svých výpovědích kyberšikanu odsuzuje a tvrdí, že by se vždy postavili na stranu oběti, nakonec se často tato jejich výpověď neshoduje s tím, jak se při konkrétní situaci doopravdy zachovají. Bohužel je nutno podotknout, že u většiny případů kyberšikany nikdo z přihlížejícího publika oběti aktivně nepomůže. I když se někteří žáci nepřidají přímo otevřeně na stranu agresora, jeho ubližování podporují i svým tichým přihlížením - právě svou pouhou přítomností totiž vyjadřují kyberagresorovi svůj souhlas s jeho jednáním., čímž kyberšikanu (třeba i nevědomky) podporují. Přihlížející, kteří se rozhodnou oběti zastat, jsou zpravidla emočně vyrovnaní a empatičtí, vědomi si své vlastní účinnosti, tj. schopnosti oběti pomoci (Černá, 2013).

Co se týče výzkumů, častěji se na stranu agresora přidávají chlapci, dívky naopak zakročují ve prospěch oběti, nebo se do situace nevměšují. Též se prokázalo, že mladší žáci pomáhají obětem častěji, než ti starší, kteří většinou zachovávají k celé situaci pasivní přístup, což dělají ve snaze zapadnout do kolektivu a nestavit se proti populárním jedincům skupiny (Černá, 2013). Někteří přihlížející nerozpoznají závažnost situace a podcení možné nebezpečí (Ševčíková a kol., 2014). Někteří ale zkrátka nevědí, jak na situaci reagovat a myslí si, že by oběti nezvládli pomoci, nebo by celou situaci ještě zhoršili. Jiní přihlížející se oběti nezastanou kvůli strachu z kyberagresora, který by mohl začít útočit i na ně (Černá, 2013).

5 Porovnání kyberšikany s šikanou klasickou

V čem se oba typy šikany shodují? Agresoři kyberšikany i tradiční šikany mají stejný záměr - a sice ublížit někomu druhému, a to fyzicky či psychicky. Kyberšikana se mnohdy vyvíjí jako doprovodný jev k šikaně klasické, proto se jejich projevy často prolínají a doplňují - např. u pořizování kamerového záznamu z fyzického napadení spolužáka (Szotkowski, Kopecký & Krejčí, 2013).

První rozdíl mezi těmito dvěma typy šikany je v **místě a času ubližování** - zatímco u tradiční šikany jsou při útocích agresor a oběť v přímém osobním kontaktu (tedy tváří v tvář například ve škole či venku), kyberšikana se děje ve virtuálním světě bez přímého kontaktu (často i mimo školu) a oběť tedy není v bezpečí ani v místě domova. U kyberšikany jsou užívány mnohem účinnější „zbraně“, než u šikany tradiční - internet a mobil, díky nimž může k pronásledování oběti a útokům docházet naprosto kdykoliv a kdekoliv (Rogers, 2010). Dalším z důležitých rozdílů je, že zatímco u tradiční šikany agresor ihned na vlastní oči vidí dopad jeho útoku na oběť, u kyberšikany agresor **reakci oběti na útok** nevidí, díky čemuž si neuvědomuje závažnost svých činů (Szotkowski, Kopecký & Krejčí, 2013).

Dalším důležitým jevem je kolosální **velikost kyberprostoru** – cokoliv, co kyberagresor pověsí veřejně na internet, může sledovat nesčetné **množství „diváků“**, což u oběti znásobuje pocity zoufalství. U tradiční šikany je tedy většinou počet přihlížejících nižší. Rozdílná je i **délka působení útoku** - nadávka či pomluva v realitě trvá o mnoho kratší dobu, než když kyberagresor zveřejní nějakou ponižující informaci na internetu, kde zůstává. Navíc je dostupná naprosto komukoliv a mnoho přihlížejících ji může stáhnout a následně šířit dál (Szotkowski, Kopecký & Krejčí, 2013).

Kyberšikana má oproti tradiční šikaně také specifikum **anonymity** - na rozdíl od agresorů tradiční šikany se kyberagresor může „schovávat“ za přezdívkou či pseudonymem (Sztokowski, Kopecký & Krejčí, 2013). Z toho vyplývá, že se při kyberšikaně cítí bezpečněji a má pocit, že ho při útocích nikdo nevidí, tudíž na jeho činy nikdo nepřijde (Burdová & Traxler, 2014). Lze tvrdit, že kyberšikana oproti tradiční šikaně stírá rozdíly mezi lidmi - ve virtuálním prostředí může např. dítě kyberšikanovat dospělého, dívka si troufne na fyzicky silnějšího chlapce, nemá vliv dokonce ani sociální postavení či početní převaha (Sztokowski, Kopecký & Krejčí, 2013). V neposlední řadě je rozdíl i ve **viditelnosti/neviditelnosti příznaků** probíhajícího ubližování - zatímco u tradiční šikany mohou osoby z okolí žáka zaregistrovat roztrhané oblečení, drobná zranění, časté ztráty věcí apod., příznaky kyberšikany nejsou příliš viditelné, což může znesnadňovat odhalení kyberútoků dospělými osobami (Vašutová, 2010).

6 Možné následky kyberšikany

1) Dopady kyberšikany na oběť:

V prvopočátcích osobní zkušenosti s ubližováním v roli oběti bývá zaznamenáván převážně smutek, vztek, strach, pláč, sebeobviňování a především **bezmoc**. Pokud je oběť kyberútokům vystavována dlouhodoběji, mohou se dostavit jednak fyzické a jednak emoční dopady. Mezi fyzické řadíme např. stres a následné **psychosomatické potíže**, do nichž patří bolest hlavy, nevolnosti, bolesti břicha, spánkové deficity či nechutenství. Tyto fyzické následky pak zapříčiňují **pokles koncentrace** oběti, čímž dochází ke zhoršení studijních výsledků. Co se týče emočních následků kyberšikany, mohou se krátkodobé dopady (zlost, smutek, bezmoc, strach, výkyvy nálad) rozvinout do nepřetržitých stavů úzkosti, deprese nebo osamělosti. **Frustrace** oběti z šikany pak překypuje ve výbuchy zlosti, ve **změny chování** inklinujícím k agresivitě, ve zvýšenou hádavost.

Typické jsou pro oběť také **obavy o své vlastní bezpečí** (jelikož nevnímají jako bezpečný ani domov), díky čemuž může přibývat absencí ve škole. Oběti též začínají považovat používání mobilních telefonů či internetu jako něco, co jim způsobuje nepříjemnosti v podobě kyberšikany, proto se jim vyhýbají, čímž dochází alespoň ke krátkodobé úlevě (Černá, 2013). Jako nejvíce nebezpečný následek kyberšikany je pak považováno **sebepoškozování** a následná **sebevražda** (Vašutová, 2010). Dosti vysoké

procento mužů i žen, kteří byli v dětství šikanováni, se v dospělosti uchyluje k pokusům o sebevraždu, které jsou mnohdy bohužel úspěšné (Vašutová, 2010).

Zaměříme-li se na dlouhodobé dopady kyberšikany, oběti si do svých budoucích životů často odnášejí **deprese**, které jim mohou znemožňovat běžné fungování v každodenním životě - dle výzkumu „*jedinci, jež byli šikanováni v dětství a dospívání, trpí depresemi a nízkým sebevědomím ještě ve věku 23 let (i později), kdy již šikanování nejsou*“ (Vašutová, 2010, s. 96). Dále bývá u oběti narušena schopnost navazování vztahů s vrstevníky (která byla doposud v pořádku) a zvyšuje se celoživotní tendence k **sebeobviňování** (Černá, 2013).

2) Dopady kyberšikany na agresora:

Ač je to překvapivé, osobní zkušenost s kyberšikanou se podepisuje nejen na obětech, ale i na kyberútočnicích. Leckteří agresori jsou totiž zároveň oběťmi - i u nich jsou tedy patrné zdravotní psychosomatické problémy, častá absence, snížení kvality prospěchu či problémy s pěstováním vrstevnických vztahů. V případě neefektivního zabránění kyberšikaně v dospívajícím věku registrujeme mnohdy v budoucích životech kyberagresorů (tedy v jejich dospělosti) sklon k podobnému delikventnímu chování. Bývalí kyberagresori často poškozují cizí majetek či užívají návykové látky - jejich agresivní chování tedy přetrvává do dospělosti (Černá, 2013).

3) Dopady kyberšikany na přihlízející:

U přihlízejících záleží na tom, jakou mají reakci, jsou-li svědkem kyberšikany - zda oběti pomohou, či se spíše přidají na stranu kyberagresora. Právě reakce přihlízejících značně ovlivňuje jejich budoucí chování a následné reakce na podobné situace v dospělosti. V případě snahy o pomoc oběti ze strany přihlízejícího hodně záleží na výsledné efektivitě/neefektivitě této pomoci.: „*Pokud přihlízející pomůže a pomoc je účinná, pomůže pravděpodobně i příště. Pokud ale účinná není, pravděpodobnost jeho zásahu v budoucnu se snižuje.*“. Stejný princip funguje i pro přihlízející, kteří pomohou agresorovi - pokud jim tato spoluúčast přináší nějaká pozitiva, zachovají se v příští totožné situaci stejně (Černá, 2013, s. 94-96).

7 Prevence kyberšikany

Chceme-li se pokusit o zabránění rozrůstání fenoménu kyberšikany, nedílnou součástí našeho jednání musí být prevence kyberšikany. Bendl (2003) vysvětluje, proč

je prevence kyberšikany tolik důležitá - sám považuje za účinnější (a současně též jednodušší i levnější) předcházení zlu, než jeho následné odstraňování a vykořeňování. Prevenci můžeme rozdělit na primární a sekundární. Zatímco **primární prevence** se upotřebuje v situacích, kdy ke kyberšikaně ještě nedošlo, **sekundární prevence** je uplatňována v případech, v nichž už kyberšikana proběhla a nyní je nutno aplikovat taková opatření k nápravě, aby se ubližování již nevyskytlo. Samozřejmě je pro všechny lepší, když úspěšně zapůsobí prevence primární, díky čemuž následně ta sekundární již není nutná (Bendl, 2003).

Při primární prevenci se dbá především na podporu informovanosti žáků, učitelů, rodičů i veřejnosti ohledně kyberšikany (Burdová & Traxler, 2014). Ve škole je při primární prevenci snaha o pořádání různých preventivních aktivit, programů, a též o podporu při pěstování bezpečných kamarádských vztahů mezi spolužáky. V sekundární prevenci již probíhá vyšetřování a diagnostika celého průběhu ubližování, pedagogové jednají s rodiči obětí i agresorů, oběť se snaží chránit, hovořit o problému i s třídním kolektivem, ostatními rodiči, apod. Patří sem i výchovné metody, které jsou uplatňovány při práci s agresory - např. snaha o snížení agrese, postihy, pochvala za případné zlepšení, atd. (Bendl, 2003).

Jelikož je kyberšikana komplexním problémem, je nutné její prevenci řešit na několika úrovních - a sice na školní, rodičovské a též na úrovni samotných jednotlivců (tedy aktérů kyberšikany) (Ševčíková a kol., 2014).

7.1 Prevence ve škole

Co se týče výskytu kyberšikany, mezi jednu z nejohroženějších skupin patří žáci základní školy (Burdová & Traxler, 2014). Právě ve škole tráví mladiství velkou část dne, a protože nezřídka kdy dochází ke kyberšikaně mezi spolužáky/vrstevníky, je důležité myslet na vhodnou prevenci na úrovni školy (Černá, 2013). Podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR je prevence kyberšikany na každé škole součástí tzv. Minimálního preventivního programu. Za tento program zodpovídá metodik prevence, který na něm spolupracuje jednak s ostatními vyučujícími či pedagogickými pracovníky, a jednak může při jeho tvorbě spolupracovat i se samotnými žáky a jejich rodiči. Do tohoto programu patří pořádání rozmanitých vzdělávacích či preventivních činností a aktivit, kurzy pro pedagogy či rodiče a též spolupráce školy s odbornými pracovišti nebo poradnami (Vaničková et al., 2016).

Vašutová (2010) uvádí několik důležitých tezí, které v rámci prevence kyberšikany doporučuje vyučujícím - jako první uvádí nutnost **posilování ohleduplnosti**, citlivosti a **empatie u žáků** (protože mladiství si často závažnost svých činů vůbec neuvědomují). Dále navrhuje skrze různé pravidelné preventivní aktivity **zlepšovat soudržnost** a atmosféru ve třídním kolektivu - může se jednat např. o pořádání společných projektů či skupinového stylu výuky. Pedagog by též měl **vést žáky k úctě vůči ostatním lidem**, čímž dojde k tomu, že žáci nebudou pěstovat vrstevnické vztahy v závislosti na vzhledu či materiálním zabezpečení druhých. Dále Vašutová (2010) upozorňuje na nezbytnost **pozitivní zpětné vazby**, kdy má pedagog oceňovat kladné vlastnosti žáka. Jako poslední pak uvádí, že je důležité, aby mezi sebou měli **učitelé a žáci dobré až důvěrné vztahy**, které mohou následně napomoci k případnému svěřeni při osobní zkušenosti s kyberšikanou (Vašutová, 2010). Žáci by měli být informováni o tom, že mají právo se obrátit na kohokoliv ze školy s prosbou o pomoc, přestože kyberšikana neprobíhá přímo na půdě jejich školy (Černá, 2013). Neopomenutelná je při prevenci kyberšikany též funkce samotného třídního učitele, který by měl podporovat oslabené členy kolektivu a být všímavý k různým změnám nálad či atmosféry ve třídě. Správný třídní učitel by se měl věnovat rozvoji vztahů mezi žáky, měl by jim naslouchat, hovořit s nimi, mělo by mu záležet na jejich pocitech, názorech či starostech a přáních (Vaničková et al., 2016).

Černá (2013, s. 134) upozorňuje, že při prevenci je podstatné **rozšiřovat povědomí o fenoménu kyberšikany**. Shoduje se s Vašutovou (2010) v myšlence, že mnozí žáci si závažnost a především důsledky svého chování na internetu neuvědomují. Vhodná je například **prezentace konkrétních reálných případů kyberšikany**, čímž jsou žáci emočně zainteresováni do situace. To může vést k uvědomění zranitelnosti vlastní i citlivosti druhých, tudíž žáci příště nebudou brát nástrahy internetu na lehkou váhu (Vašutová, 2010). Kavalír (2009) hovoří i o možnosti, kdy se starší spolužáci podělí s mladšími o své osobní vědomosti či zkušenosti s kyberšikanou, čímž též cíleně přispějí k žádoucí prevenci. Žákům je třeba jasně vytyčit hranice tak, aby rozuměli tomu, jaké chování na internetu již nemůže být tolerováno (Černá, 2010). Musí být jasně známy i sankce, které hrozí za porušení těchto hranic a pravidel (Kavalír, 2009).

Zvyšování informovanosti o kyberšikaně je však důležité nejen pro žáky, ale i pro jejich pedagogy. Aby byla prevence kyberšikany efektivní, je nezbytné vzdělávat v oblasti prevence a řešení šikany jak vyučující, tak vychovatele i ostatní pedagogické

pracovníky (Bendl, 2003). Vedení školy může např. pozvat specialistu, který bude hovořit o problematice bezpečnosti mládeže na internetu, přednese výsledky aktuálních studií a výzkumů, apod. Na rozšiřování povědomí o kyberšikaně se však může podílet i pouze samotný metodik prevence či školní psycholog (Vašutová, 2010). Pro sebevzdělání vyučujících v oboru kyberšikany je vhodné studium projektu **Minimalizace šikany**, kde se pedagogové mimo jiné dozvědí o zajímavých aktivitách, které vedou ke snížení výskytu šikany a kyberšikany mezi žáky (Rogers, 2011). Odbornost těchto nástrojů pro boj se šikanou zaštiťuje český uznávaný specialista Michal Kolář (Vašutová, 2010).

7.2 Prevence v rodině

Při prevenci kyberšikany na úrovni rodiny je pro dospívající nejpodstatnější bezpečné a kvalitní rodinné zázemí. Význam má především oboustranná důvěra mezi rodičem a dítětem, správně nastavená komunikace a zájem rodičů o jejich ratolest - o koníčky, přátele (jak v reálném, tak v online světě), atd. (Eckertová & Dočekal, 2013). K podpoře vzájemné důvěry je též podstatné společné trávení volného času. Ke zdravým vztahům v rodině přispívá i absence vzájemného ubližování či násilí (Vaničková a kol., 2016).

V problematice kyberšikany musejí být znalí nejprve rodiče, kteří pak své postřehy předávají svým dětem. Potomky je vhodné upozornit na nástrahy internetu, naučit je správnou tvorbu hesel, upozornit na rizika sdílení osobních údajů na internetu a být nápomocen při zakládání účtů na sociálních sítích. Rodiče by též měli jasně stanovit pravidla užívání mobilních telefonů a jiných moderních technologií v jejich domácnosti a monitorovat čas strávený dětmi na internetu. Je nutné, aby si rodiče všimli neobvyklých projevů chování jejich dětí, ačkoliv je to při používání internetu za zavřenými dveřmi mnohdy náročné. Měli by si všimnout též poznámek o změnách přátelských vztahů jejich potomků, případně řešit, když je dítě jakkoliv rozrušené (Eckertová & Dočekal, 2013). Rodiče si musí všimnout varovných signálů - např. jak se dítě chová při online komunikaci a jak v danou chvíli reaguje na přítomnost rodičů (Kavalír & Rottová, 2009). Důležité je se svými dětmi probrat i postup, jakým se mohou řídit, když se s kyberšikanou (ať už v roli oběti či přihlížejícího) setkají (Eckertová & Dočekal, 2013).

Mnozí žáci se raději svěří se zkušeností s kyberšikanou rodičům, nežli vyučujícím. Co se týče prevence kyberšikany na úrovni rodiny, možná by se zdálo nejjednodušší, kdyby rodiče svému dítěti jednoduše omezili či zakázali přístup na internet, k počítači či mobilnímu telefonu. Někteří mladiství se však bojí svěřit rodičům s kyberšikanou z důvodu, že mají strach z tohoto případného zákazu. Rodiče si musí uvědomit, že toto omezení má sice za výsledek snížení online rizik a kyberšikany, naopak však vede k sociálnímu vyloučení z vrstevnických řad (Ševčíková a kol., 2014). Právě prostřednictvím moderních technologií dochází k upevňování vrstevnických vztahů a psychických potřeb dítěte, jako je blízkost či intimita (Černá, 2013). „*Rodiče by tak neměli omezovat svým dětem přístup k internetu, ale spíše se s nimi bavít o tom, co na internetu dělají, a poskytnout jim bezpečný prostor ke sdílení.*“ (Ševčíková a kol., 2016, s. 136).

Černá (2013) proto upozorňuje, že rodiče mohou vést své potomky ke správnému užívání komunikačních technologií efektivněji, a sice tzv. mediačními strategiemi: jako první (a nejvíce přirozenou) zmiňuje tzv. **aktivní rodičovskou mediaci**, při níž rodiče se svým dítětem uvolněně sdílí své online aktivity, hovoří o jeho konkrétních zkušenostech a zážitcích s online prostředím a povídají si o tom, co konkrétně jejich dítě na internetu dělá, jak online světu rozumí, apod. S tím souhlasí i Kohout & Karchňák (2016), kteří doporučují rodičům, aby internet používali společně se svými dětmi (např. doporučuje společné prohlížení nějakých stránek, při němž mohou rodiče varovat děti ohledně rizik s nimi spojených). Kavalír a Rottová (2009) upozorňují, že rodič by měl být při používání moderních komunikačních technologií pro své dítě vzorem. Druhým typem je tzv. **pasivní rodičovská mediace**, která již není založena na přílišném sdílení. Spíše při ní rodič promlouvá ke svému dítěti, přičemž ho seznamuje s bezpečným používáním internetu, popisuje mu nástrahy, kterým může v online světě čelit, vysvětluje mu, jak těmto rizikům předcházet či se s nimi vypořádat, jak postupovat, když jej kontaktuje neznámý člověk, nebo v případě, že mu někdo ubližuje, atd. Třetím možným přístupem rodiče k prevenci je tzv. **monitorování online aktivit**, které probíhá prostřednictvím zpětné kontroly počítače či mobilního telefonu od rodiče, který podle historie internetového prohlížeče zjišťuje, jaké stránky potomek navštívil, jak často se na ně vrací, kolik času na internetu tráví, apod. Posledním možným způsobem přístupu rodičů je tzv. **technicky zaměřená mediace**, kdy jsou od rodiče využity technologické aplikace napomáhající k regulaci času, který ratolest na

internetu stráví, nebo např. k blokování nevyžádaných obsahů, filtraci stránek, které dítě může (či nesmí) navštívit (Černá, 2013).

7.3 Prevence na úrovni jednotlivce

Na prevenci kyberšikany se může podílet i každý jednotlivec (sám za sebe), pokud ctí určitá zásadní pravidla chování v kyberprostoru. Nejdůležitější je, aby každý člověk zachovával svou diskrétnost a anonymitu - tedy aby nesdílel své osobní údaje s nikým cizím (a už vůbec ne veřejně na internetu) (Vágnerová a kol., 2009). Veřejně dostupná by rozhodně neměla být adresa domu, rodné číslo, telefonní číslo či škola, na níž žák studuje (Kopecký, 2015). Nedoporučuje se ani sdílení obrázků či informací, které si nepřejeme rozšířit kamkoliv dál (Vágnerová a kol., 2009). Podstatné je vždy se zamyslet nad tím, co by pro mě mohlo do budoucna zveřejnění těchto materiálů (např. v případě zneužití) znamenat (Kopecký, 2015). Je nutno si dát pozor i na informace, které o člověku zveřejňují jejich blízcí či přátelé na sociálních sítích - ani oni totiž nemusejí příliš dbát na bezpečnost a soukromí ohledně těchto informací (McCarthy & Weldon-Siviy, 2013). Rozhodně není správné komukoliv zasílat své intimní fotografie či videa - pokud na nás někdo kvůli takovým materiálům naléhá, měli bychom být ostražití. Stejně tak je podezřelé, pokud nás někdo žádá, aby naše online konverzace byla tajná a s nikým jsme o ní nehovořili (Kožíšek & Písecký, 2016).

Dále každý musí myslet na to, že na internetu nemůžeme jen tak někomu věřit, protože kyberagresori mnohdy s cílem ublížení účelně lžou a tvrdí o sobě tzv. žádoucí informace (Kopecký, 2015). Při online komunikaci si ve skutečnosti vlastně nemusíme chatovat s tím, za koho se daný člověk vydává. Z toho vyplývá, že je nutné si držet určitý odstup a rozhodně si nedomlouvat schůzku s někým, koho známe pouze z internetu. Dále není vhodné reagovat na pokyny, abychom někomu zavolali zpět, jelikož tak může cizí osoba snadno získat naše osobní telefonní číslo (Vágnerová a kol., 2009).

Důležité je si uvědomit, že pokud nás někdo uráží, provokuje či nám zasílá ostudné fotografie, videa, či zprávy, rozhodně to není normální a nesmíme se nikdy nechat nikým zastrašovat! V takové situaci je nejlepší na zprávy nereagovat a skutečnost někomu nahlásit. Vágnerová a kol. (2009, s. 102) vymezuje 3 kroky, kterými by se měli žáci řídit v případě setkání s takovými útoky: prvním krokem je STOP - žák by tedy měl přestat s kyberagresorem jakkoliv dál komunikovat, druhým krokem je

BLOCK - žák by měl zamezit kyberagresorovi přístup a posledním krokem je TALK, čímž je dáno žákovi najevo, aby cokoliv, co se mu zdá podezřelé, nahlásil někomu dospělému.

Dalším důležitou pomocí, kterou může každý jedinec k prevenci kyberšikany učinit, je kontrola svého vlastního času, který denně tráví na internetu a odpoutání se od případné závislosti - výlučný zájem o zábavu u moderních technologií, která se stává rizikem kyberšikany, je vhodnější nahradit jinou škálou aktivit - např. sportem, trávením času s reálnými přáteli, apod. (Vágnerová a kol., 2009).

Všechny výše zmíněné teze pak shrnuje tzv. **desatero bezpečného internetu** pro žáky, které vzniklo při tvorbě portálu Bezpečný internet:

1. Nedávej nikomu adresu ani telefon. Nevíš, kdo se skrývá za monitorem.
2. Neposílej nikomu, koho neznáš, svou fotografii a už vůbec ne intimní.
3. Udržuj hesla k e-mailu i jinam v tajnosti, nesděluj je ani blízkému kamarádovi.
4. Nikdy neodpovídej na neslušné, hrubé nebo vulgární maily a vzkazy.
5. Nedomlouvej si schůzku na internetu, aniž bys o tom řekl někomu jinému.
6. Pokud narazíš na obrázek, video nebo e-mail, který tě šokuje, opusť webovou stránku.
7. Svěř se dospělému, pokud tě stránky uvedou do rozpaků nebo vyděsí.
8. Nedej šanci virům. Neotvírej přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy.
9. Nevěř každé informaci, kterou na Internetu získáš.
10. Když se s někým nechceš bavit, nebav se.

7.2 Prevence na úrovni společnosti

Prevence kyberšikany však začíná nejobecněji již na úrovni celospolečenské. Hlavním záměrem této prevence je především zvýšení informovanosti společnosti o problematice kyberšikany. Co se týče konkrétních možností prevence, jedná se například o efektivní legislativní opatření v ČR, nebo o tolik důležité začlenění problematiky kyberšikany do rámcových vzdělávacích programů a metodických pokynů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro školy, díky čemuž se s touto problematikou seznámí naprostá většina pedagogických pracovníků. Dále je prevence kyberšikany podpořena rozmachem nových různorodých studijních oborů a též vznikem nových pracovních míst, která jsou spojena s bezpečností v kyberprostoru a prevencí

kyberšikany. Díky těmto vzdělaným pracovníkům se tak rozvíjí tvorba různých strategických opor týkajících se bezpečnosti ICT a internetu, pořádání preventivních volnočasových aktivit pro rodiny s dětmi, podpora projektů, seminářů a mediálních kampaní zabývajících se prevencí elektronického násilí, apod. (Vaníčková a kol., 2016).

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Vytyčení cílů výzkumu

Různé studie nám dokazují, že výskyt případů kyberšikany na školách v dnešní době roste a že se zvyšuje i celkové nebezpečí na internetu pro žáky. Postupem času se stávají projevy a formy tohoto ubližování přes internet závažnější. Proto je hlavním cílem praktické části této diplomové práce zjistit, zda (případně v jaké míře) se kyberšikana či ubližování prostřednictvím internetu vyskytuje u žáků druhého stupně Základní školy Masarykovy v Telči.

Díličními cíli práce je zjistit, o které konkrétní formy kyberšikany se na této škole převážně jedná a jestli (popřípadě komu) by se oběť v případě ubližování svěřila. V neposlední řadě je cílem práce zjistit, do jaké míry jsou žáci o kyberšikaně na této škole informováni (jak žáci samotní vnímají prevenci kyberšikany na jejich základní škole) a prověřit, zda se žáci v tomto věku na internetu dostatečně chrání, případně jaký přístup mají při kontrole svých dětí jejich rodiče. Závěrečným cílem je na základě výsledků tohoto výzkumu navrhnout možné způsoby prevence kyberšikany na této škole.

9 Vytyčení předpokladů výzkumu

Předpoklad č. 1

Alespoň 80 % žáků druhého stupně vybrané ZŠ chápe význam pojmu „kyberšikana“.

Předpoklad č. 2

U 50 % žáků z druhého stupně dané ZŠ rodiče vůbec nekontrolují, co konkrétně jejich děti na internetu dělají.

Předpoklad č. 3

Alespoň 20 % studentů druhého stupně dané ZŠ někdy bylo obětí kyberšikany.

10 Metodologie výzkumu

Aby byla získána potřebná data, byla využita metoda kvantitativního výzkumného šetření, a sice dotazníku. Hendl (2005, s. 34) upřesňuje, že „*kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků, nebo pozorování*“. Úmyslem využití této metody je získat co možná nejvíce informací od velkého počtu dotazovaných. Velkým kladem zmiňované metody je pro žáky zejména anonymita a z ní pramenící pocit jistoty, který může zlepšit kvalitu výzkumu díky pravdivým údajům od respondentů (obzvláště pokud jde o tak citlivé téma, jako jest kyberšikana) (Disman, 2007). Dotazník je zkompletován z pečlivě formulovaných a předem promyšlených otázek, které jsou plánovitě uspořádány v logickém sledu. Respondenti odpovídají písemnou formou (Chráška, 2007). Otázky „našeho“ dotazníku byly přizpůsobeny výzkumným cílům této diplomové práce a k jejich formulaci napomohly myšlenky, které vyplynuly při studiu odborné literatury.

Dotazník je sestaven z celkem 27 otázek, které byly strukturovány se snahou o co nejmenší náročnost na pochopení pro respondenty daného věku. Celý dotazník zahajuje krátký úvodní text, v němž jsou respondentům zprostředkovány instrukce ke správnému vyplnění, dále připomenutí, že je celý dotazník anonymní, a proto se žáci nemusí ani podepisovat, a ani bát odpovídat pravdivě. Na závěr úvodního textu je i poděkování za vyplnění.

Prvních osm otázek je uzavřených a jsou zaměřeny na obecné povědomí žáků o kyberšikaně a na míru informovanosti o tomto jevu ze školního prostředí. Otázky 9. - 11. se specifikují na osobní zkušenosti studentů s kyberšikanou v roli oběti, 12. - 15. otázka dotazníku se naopak zaměřuje na osobní zkušenosti s kyberšikanou v roli kyberagresora. V případě, že se dotazovaný s kyberšikanou (ať už v roli oběti, nebo kyberagresora) nikdy nesetkal, byla možnost určité otázky přeskakovat. Šlo o takové otázky, které konkretizují projevy a formy kyberšikany a zaobírají se postupy chování respondentů při těchto situacích. Otázka č. 16 je otevřená a zjišťuje dobu, jakou žáci denně tráví na internetu. Otázky 17. - 23. jsou uzavřené a jsou zaměřené na kontrolu rodičů ohledně činností jejich dětí na internetu, dále na názor žáků ohledně bezpečnosti/nebezpečí sdílení osobních údajů či fotografií na internetu a na aktivitu žáků na sociálních sítích včetně pouštění cizích lidí do jejich soukromí. Otázky 24. a 25. jsou otevřené. V jedné z nich je respondentům poskytnuta příležitost k vyjádření vlastního názoru či nápadu, co by mohlo na jejich škole omezit (odstranit) výskyt

kyberšikany a v druhé otázce je prostor k vyjádření názoru ohledně toho, zda je horší fyzická šikana, nebo kyberšikana. Poslední dvě otázky z dotazníku jsou uzavřené - jedna se zaměřuje na zjištění případného strachu oběti kyberšikany z každodenní běžné návštěvy školy a druhá otázka zkoumá míru současného výskytu kyberšikany a šikany fyzické na této vybrané ZŠ.

Výzkum byl na ZŠ Masarykově v Telči zahájen na přelomu září a října roku 2021 po předchozí dohodě s panem ředitelem Mgr. Karlem Navrátilem. Dotazníky byly žákům jednotlivých tříd druhého stupně osobně rozdány v papírové podobě autorkou této diplomové práce, přičemž jim byly připomenuty instrukce, jak postupovat. Dotazovaní nebyli nijak časově omezeni a v průběhu vyplňování se mohli kdykoliv ptát na jakékoliv nejasnosti.

11 Popis lokality výzkumu, zpracování získaných informací a výsledků

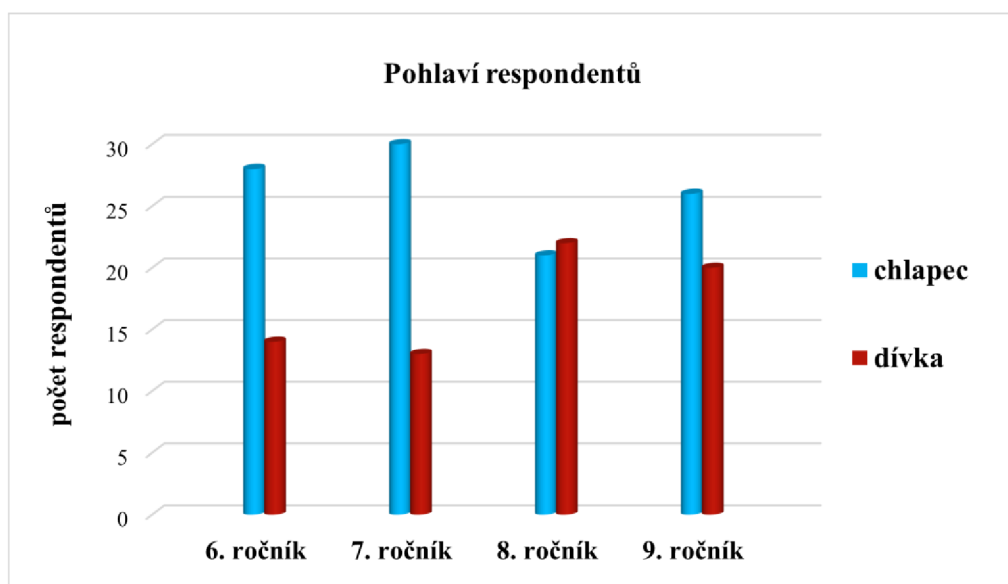
Výzkum byl proveden ve školním roce 2021/2022. Šetření se uskutečnilo v Kraji Vysočina (konkrétně v jihlavském okrese) ve městě Telč na jedné ze dvou místních základních škol - na ZŠ Masarykově. Na škole aktuálně studuje 391 žáků, z čehož čítá první stupeň 10 tříd s celkem 192 žáky a druhý stupeň 8 tříd s celkovým počtem 199 žáků.

Na následujících stránkách této diplomové práce jsou zpracovány výsledky výzkumu. Jednotlivé odpovědi dotazovaných jsou interpretovány a zhodnoceny pomocí grafů a tabulek:

Otázka č. 1: *Jsem DÍVKA x CHLAPEC?*

Cílem první otázky bylo zjistit pohlaví dotazovaného/dotazované. Šetření bylo realizováno ve všech třídách druhého stupně vybrané ZŠ. Výzkumu se zúčastnili všichni žáci, kteří byli ten den přítomni ve škole - celkem tedy dotazník vyplnilo 174 ze 199 žáků, kteří na druhém stupni aktuálně studují. Z počtu 174 žáků odpovídalo 69 dívek a 105 chlapců. Graf č. 1 zobrazuje zastoupení chlapců a dívek napříč jednotlivými ročníky druhého stupně ZŠ. Tabulka č. 1 ukazuje počet žáků a procentuální zastoupení dívčího a chlapeckého pohlaví napříč ročníky:

Graf č. 1

Tabulka č. 1

Pohlaví respondentů								
	6 ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
chlapec	28	67 %	30	70 %	21	49 %	26	57 %
dívka	14	33 %	13	30 %	22	51 %	20	43 %

* procenta vyjadřují počet procent z celkového počtu žáku v ročníku

Tabulka č. 1 zobrazuje, že z šestých ročníků dotazník vyplnilo 67 % chlapců a 33 % dívek, ze sedmých ročníků 70 % chlapců a 30 % dívek, z osmých ročníků 49 % chlapců a 51 % dívek a z devátých ročníků 57 % chlapců a 43 % dívek. Z celkového počtu 174 respondentů dotazník zodpovědělo 69 dívek (tj. 40 % z celkového počtu respondentů) a 105 chlapců (tj. 60 % z celkového počtu respondentů).

Otázka č. 2: Setkal/a jsi se už někdy s pojmem kyberšikana?

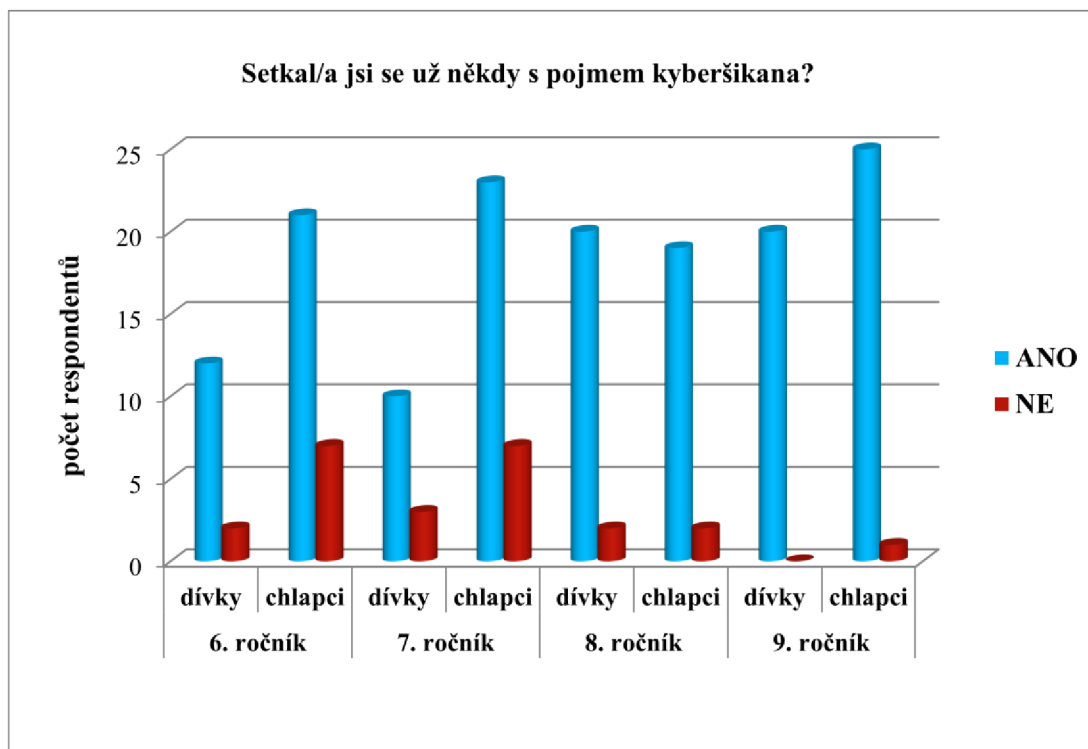
V druhé otázce byla možná pouze volba z variant ANO nebo NE. Záměrem této otázky bylo zjistit, zda se žáci již někdy setkali s pojmem kyberšikana, nebo na něj prozatím nenarazili a je pro ně pojmem cizím.

Následující tabulka č. 2 a graf č. 2 znázorňují přehled počtu odpovědí v různých ročnících, přičemž jsou ještě rozděleny odpovědi dívek a chlapců:

Tabulka č. 2

Setkal/a jsi se už někdy s pojmem kyberšikana?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
ANO	12	21	10	23	20	19	20	25
NE	2	7	3	7	2	2	0	1

Graf č. 2

Z tabulky č. 2 i grafu č. 2 vyplývá, že u většiny dotazovaných převažovala odpověď „ANO“ - většina žáků se tedy s pojmem kyberšikana již někdy setkala. Pokud bychom se podívali komplexně na celý druhý stupeň, převládající odpověď „ANO“ zaškrtno celkem 150 žáků, to činí 86 % z celkového počtu dotazovaných (v grafu č. 2 znázorněno modrou barvou). Odpověď „NE“ pak zaškrtno pouhých 24 žáků, tj. 14 % z celkového počtu (v grafu č. 2 označeno červenou barvou). Zároveň stojí za povšimnutí skutečnost, že se počet žáků, kteří se s pojmem kyberšikana nikdy neseťkali, snižuje s rostoucím věkem respondentů. Můžeme tedy říci, že je zde vidět vyšší informovanost u starších žáků (v devátých ročnících je pouze jeden chlapec, který se s pojmem kyberšikana nikdy neseťkal, v osmém ročníku 2 dívky a 2 chlapci, zatímco například v šestém ročníku se s pojmem kyberšikana nikdy neseťkalo 7 chlapců a 2 dívky).

Otázka č. 3: Co podle tebe znamená pojem KYBERŠIKANA?

Třetí otázka byla položena se záměrem zjistit, kolik žáků druhého stupně dokáže vysvětlit význam pojmu kyberšikana. Cílem této otázky je zjištění míry základní informovanosti respondentů ohledně kyberšikany. Na výběr zde bylo ze čtyř navržených variant, přičemž pouze jedna z nich označovala bezchybnou definici (ostatní definice nebyly správné). Následující tabulka č. 3 a graf č. 3 znázorňují četnost správných odpovědí napříč ročníky druhého stupně vybrané ZŠ.:

Tabulka č. 3

Co podle tebe znamená pojem KYBERŠIKANA?								
*	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
A	0	1	1	0	2	0	0	0
B	0	0	0	0	0	0	0	0
C	14	27	12	30	20	21	20	26
D	0	0	0	0	0	0	0	0

* Komplettní znění odpovědí A, B, C a D:

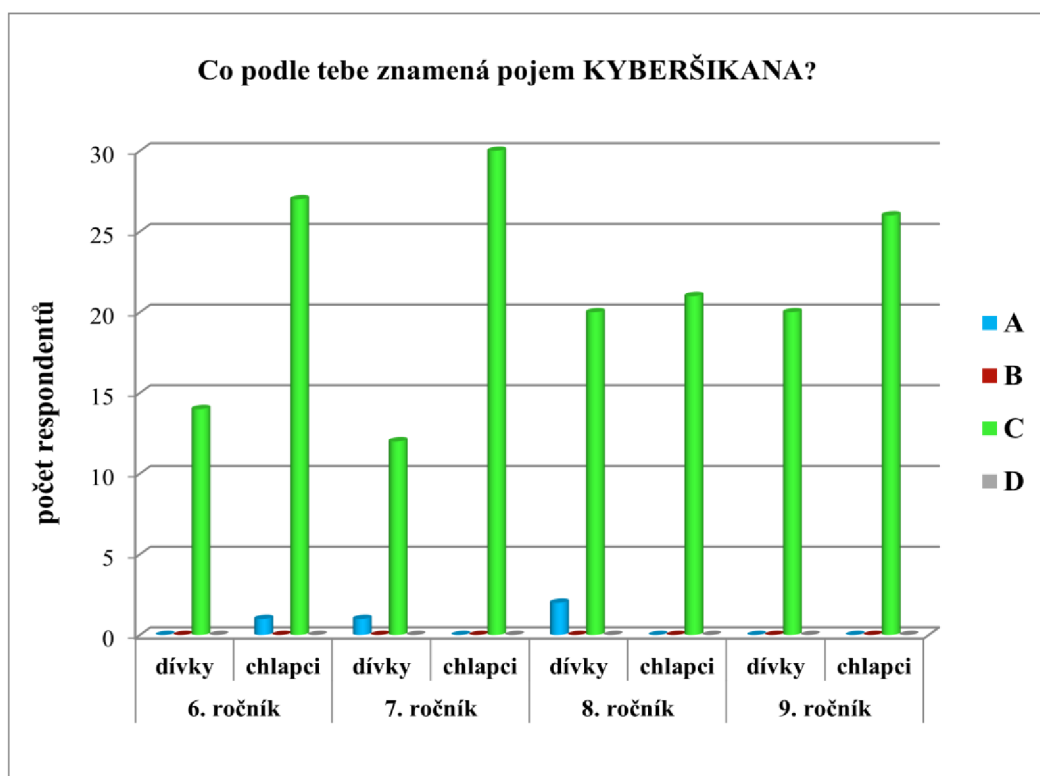
A: Šikana, při které člověk užívá fyzického násilí (strkání, bití, kopání apod.).

B: Šikana probíhající v zaměstnání.

C: Šikana, která se děje prostřednictvím internetu či moderních technologií.

D: Šikana mezi žáky druhého stupně ZŠ.

Graf č. 3

Z tabulky č. 3 (i grafu č. 3) je zřejmé, že pojmu kyberšikana správně rozumí opravdu velká většina žáků druhého stupně námi zkoumané ZŠ. Jedinou bezchybnou odpověď (tzn. odpověď C, v grafu č. 3 znázorněno zelenou barvou) zaškrtno celkem 170 z celkových 174 dotazovaných - tj. 98 %. Je patrné, že v případě nesprávných odpovědí se jedná o pouhé 4 ojedinělé případy (jeden chlapec v šestém ročníku, jedna dívka v sedmém a dvě dívky v osmém ročníku). Zajímavostí je, že když se autorka na této ZŠ tázala na totožnou otázku v rámci své bakalářské práce v roce 2019, tehdy odpovědělo správně 94 % žáků druhého stupně. Před dvěma lety se zakroužkování špatné definice pojmu kyberšikana objevilo pouze v šestém a jedenkrát v sedmém ročníku.

Otázka č. 4: Odkud ses o kyberšikaně dozvěděl/a poprvé?

Čtvrtá otázka byla položena za účelem ověření, odkud se žáci o kyberšikaně jako jevu dozvěděli poprvé. Dotazování souvisí se zjištěním nejčastějšího zdroje informací ohledně kyberšikany pro žáky vybrané ZŠ. Respondenti měli v rámci této otázky možnost výběru z celkem šesti variant, přičemž každá varianta obsahovala jiný zdroj, odkud mohli poprvé načerpat informace o kyberšikaně. Následující tabulka č. 4 (potažmo i graf č. 4) přehledně ukazuje frekventovanost jednotlivých odpovědí:

Tabulka č. 4

Odkud ses o kyberšikaně dozvěděl/a poprvé?								
*	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
A	9	12	5	3	2	1	0	2
B	0	3	4	0	4	6	9	11
C	2	2	0	2	3	3	3	4
D	3	9	18	7	10	11	6	6
E	0	1	2	1	1	0	2	3
F	0	1	1	0	2	0	0	0

* Komplettní znění odpovědí A, B, C, D, E a F:

A: Od rodičů.

B: Ze školy.

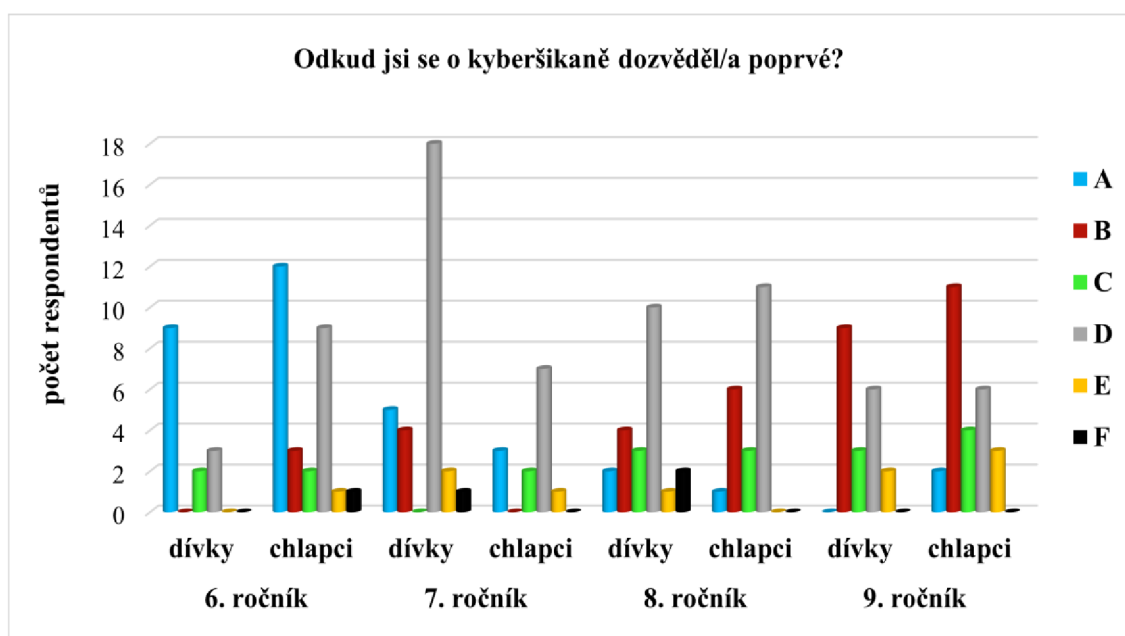
C: Z vlastní osobní zkušenosti.

D: Z médií (např. televize, rádia, internetu).

E: Z nějakého letáku nebo nástěnky.

F: Poprvé tento pojem vidím v tomto dotazníku.

Graf č. 4

Z tabulky č. 4 vyplývá, že v téměř všech ročnících druhého stupně (vyjma šestého) nejčastěji převažovala odpověď D (v grafu č. 4 zobrazeno šedou barvou) - nejvíce žáků tedy prvotní informace o kyberšikaně získalo z médií (internet, televize

atd.). Takto odpovědělo celkem 70 žáků z celého druhého stupně (tj. 40 % z celkového počtu respondentů). Povšimněme si, že mladší žáci (z šestých a sedmých ročníků) poměrně často odpovídali, že se o kyberšikaně dozvěděli poprvé od svých rodičů (odpověď A, v grafu č. 4 znázorněno modrou barvou). Překvapujícím faktem je, že poměrně málo z nich uvedlo jako zdroj informací školu. Naopak podíváme-li se na osmé a deváté ročníky, zde se odpověď B (tedy „ze školy“, v grafu č. 4 znázorněno červenou barvou) vyskytuje o dost častěji. Z toho můžeme usuzovat, že škola pravděpodobně informuje o internetovém nebezpečí spíše starší žáky. Naopak prvotní informovanost o kyberšikaně od rodičů u starších respondentů rapidně klesá (z celých osmých i devátých ročníků tak odpověděli pouze 3 chlapci a 2 dívky). Překvapivý a zároveň trochu nešťastný je i ne úplně malý počet žáků, kteří zaškrtnuli odpověď C (v grafu č. 4 znázorněno zelenou barvou) - tyto žáci se o kyberšikaně poprvé dozvěděli až z vlastní osobní zkušenosti. Celkem jich takto odpovědělo 19 z celého druhého stupně (to činí 11 % z celkového počtu respondentů). Nejnižší frekvence odpovědí byla zaznamenána u varianty F - poprvé viděli pojem kyberšikana až při vyplňování tohoto dotazníku pouze 4 žáci druhého stupně. Pouze 10 žáků druhého stupně pak pojem kyberšikana poprvé vidělo na nástěnce nebo plakátu.

Otázka č. 5: Jak často probíhají u vás ve škole diskuse, sezení nebo besedy, při kterých se bavíte o kyberšikaně?

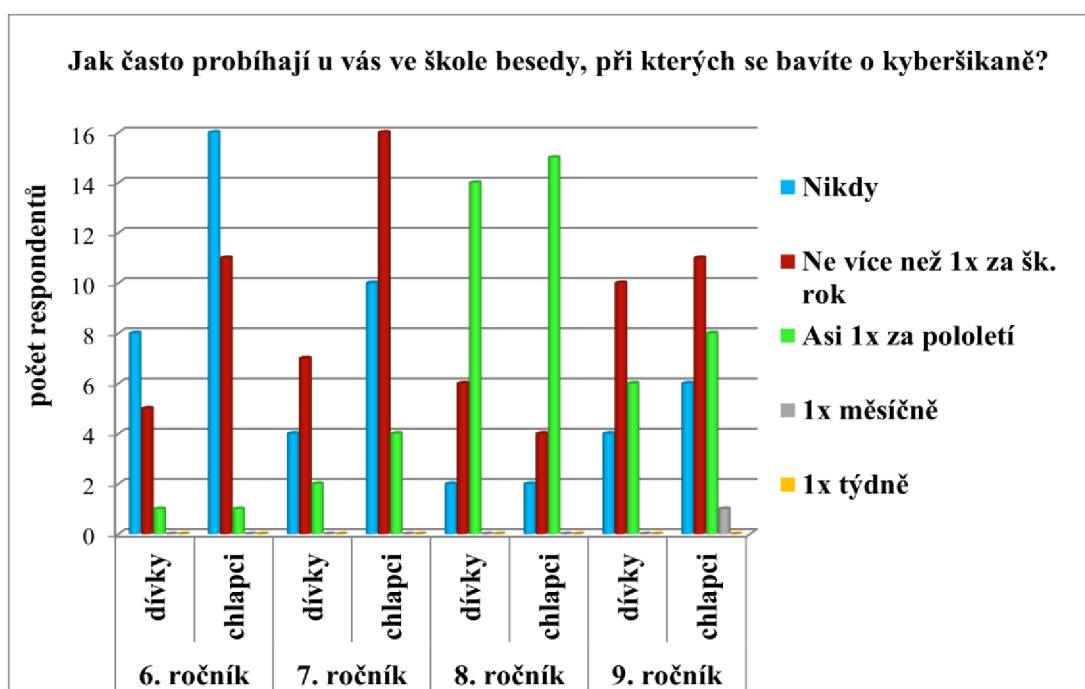
Pátá otázka byla položena za účelem zjištění, jak vnímají četnost různých preventivních diskusí, besed či sezení na téma kyberšikana na námi zkoumané ZŠ samotní žáci. U této otázky respondenti volili z celkem pěti předem připravených variant s různými časovými údaji, kterými vyjádřili, jak často na jejich škole tato sezení probíhají. Je vhodné upozornit, že pokud žáci zaškrtovali odpovědi, kterými vyjadřovali, že besedy neprobíhají příliš často, nemusí to nutně znamenat, že to opravdu tak je. Může to svědčit například o nízké efektivitě těchto besed a z toho důvodu si dotazovaní nevybavují, že na nějakých byli někdy přítomni.

V následující tabulce č. 5 (a též v grafu č. 5) můžeme vidět přehled četnosti odpovědí chlapců a dívek v různých ročnících:

Tabulka č. 5

Jak často probíhají u vás ve škole besedy či sezení, při kterých se bavíte o kyberšikaně?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
Nikdy	8	16	4	10	2	2	4	6
Ne více než 1x za šk. rok	5	11	7	16	6	4	10	11
Asi 1x za pololetí	1	1	2	4	14	15	6	8
1x měsíčně	0	0	0	0	0	0	0	1
1x týdně	0	0	0	0	0	0	0	0

Graf č. 5

Pokud se podíváme na celkové výsledky respondentů druhého stupně, nejvíce žáků (celkem 70, tj. 40 % z celkového počtu dotazovaných) zaškrtnulo variantu „ne více než 1x za školní rok“. Celkem 52 žáků zaškrtnulo variantu „nikdy“ (tedy 30 % celkového počtu žáků druhého stupně) a celkem 51 žáků tvrdí, že besedy o kyberšikaně probíhají 1x za pololetí (tj. 29 % z celkového počtu respondentů). Frekvence odpovědí „1x měsíčně“ a „1x týdně“ je téměř nulová. Lze tedy tvrdit, že besedy o kyberšikaně neprobíhají příliš často, nebo nejsou dostatečně efektivní.

Podíváme-li se na odpovědi postupně podle jednotlivých ročníků, zjistíme, že v šestém ročníku převažovala odpověď „nikdy“ (v grafu č. 5 zobrazeno modrou barvou). Celkem 24 žáků šestých ročníků (tedy 57 % z celkového počtu žáků šestých ročníků) si tedy nevybavuje, že by někdy u nich na škole probíhaly besedy o kyberšikaně. Celkem 16 žáků šestých ročníků (tj. 38 % z celkového počtu žáků šestých ročníků) pak tvrdí, že neprobíhají častěji než 1x za školní rok. U žáků sedmého ročníku pak převažovala odpověď „ne více než 1x za školní rok“ (v grafu č. 5 znázorněno červenou barvou) - odpovědělo tak 23 žáků (tedy 53 % z celkového počtu žáků sedmých ročníků). Druhá nejfrekventovanější odpověď v sedmých ročnících byla „nikdy“ - zaškrtnlo ji celkem 14 žáků (tj. 33 % z celkového počtu žáků sedmých tříd). V osmých ročnících si můžeme povšimnout změny - zde převážila odpověď „asi 1x za pololetí“ (v grafu č. 5 znázorněno zelenou barvou). Odpovědělo tak 29 žáků (tj. 67 % z celkového počtu žáků osmých ročníků). Můžeme tedy soudit, že právě osmé ročníky měly besedy nejčastěji v porovnání s ostatními žáky 2. stupně (případně byla sezení poměrně efektivní). Druhá nejčastěji kroužkovaná varianta osmých ročníků pak byla odpověď „ne více než 1x za šk. rok“ - odpovědělo tak 10 žáků (tj. 23 % z celkového počtu žáků osmých ročníků). V osmých ročnících rapidně klesla frekvence odpovědi „nikdy“, kterou zaškrtnli pouze 2 dívky a 2 chlapci. Co se týče devátých ročníků, zde (stejně jako u sedmých ročníků) převážila odpověď „ne více než 1x za školní rok“, kterou zaškrtnlo 21 žáků (tedy 46 % z celkového počtu devátých ročníků). U devátých tříd se ale opět dosti zvýšila četnost odpovědi „nikdy“, kterou zakroužkovalo 10 žáků - tj. 22 % žáků devátých ročníků).

Otázka č. 6: *Jakým způsobem vám ve škole předávají informace o kyberšikaně?*

Cílem šesté otázky bylo zjistit, jakou formou probíhá prevence kyberšikany na naší zkoumané ZŠ z pohledu žáků. Žáci mohli volit z celkem šesti připravených variant, přičemž měli možnost zakroužkovat jakýkoliv počet z nich (vždy ale minimálně jednu). V následující tabulce č. 6 a grafu č. 6 je znázorněno, kolikrát byla každá varianta v rámci každého ročníku zaškrtnuta:

Tabulka č. 6

Jakým způsobem vám ve škole předávají informace o kyberšikaně?				
*	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
A	20x	20x	18x	17x
B	0x	8x	1x	2x
C	5x	13x	11x	15x
D	2x	2x	3x	6x
E	8x	7x	7x	13x
F	15x	11x	13x	13x

* Celé znění odpovědí A, B, C, D, E a F:

A: Někdo nám o kyberšikaně přednáší a pak o ní společně besedujeme.

B: Na téma kyberšikany probíhají projektové dny.

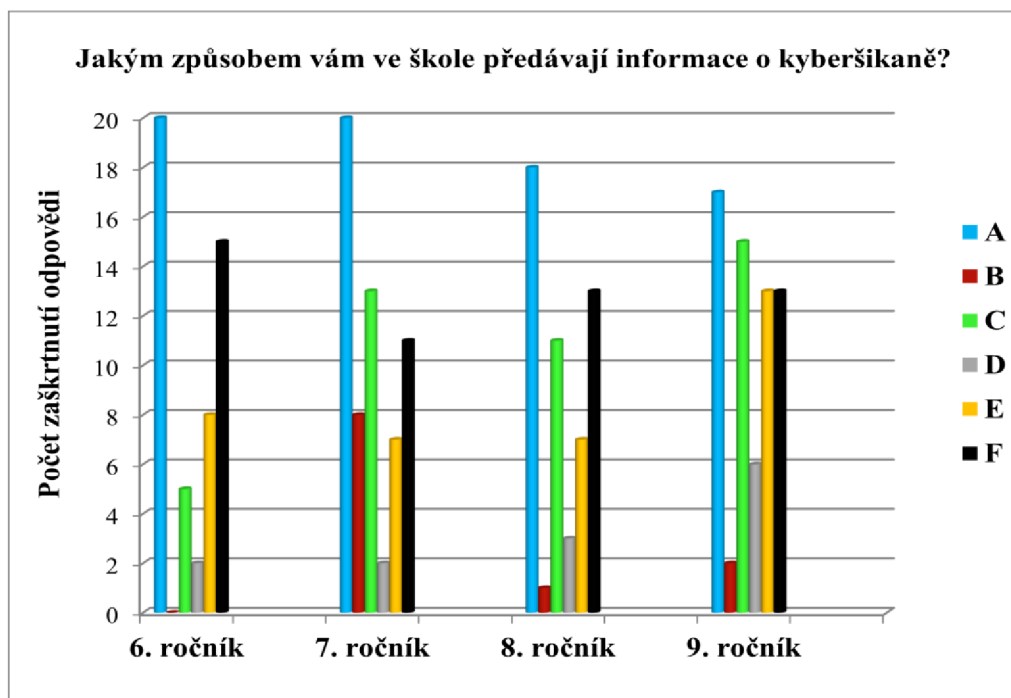
C: O kyberšikaně se bavíme při třídnických hodinách.

D: O kyberšikaně nám učitelé vypráví přímo v některých hodinách (např. počítače).

E: O kyberšikaně nám rozdávají letáky, píší o ní na nástěnkách ve škole.

F: O kyberšikaně se s námi ve škole nebaví.

Graf č. 6

Podíváme-li se na celkové výsledky v rámci celého druhého stupně, nejvíce žáků (celkem 75, tj. 43 % z celkového počtu respondentů) zaškrtnulo variantu A (v grafu č. 6 zobrazeno modrou barvou) - tito žáci tvrdí, že o kyberšikaně ve škole někdo přednáší a poté společně besedují. Velmi vysoké číslo je bohužel ale i u frekvence varianty F („o kyberšikaně se s námi ve škole nebaví“) - v grafu č. 6 znázorněno černou barvou. Takto odpovědělo 52 žáků (tedy 30 % dotazovaných z druhého stupně). Celkem 44 žáků (to činí 25 % z celkového počtu respondentů) pak tvrdí, že se o kyberšikaně hovoří při třídnických hodinách (četnost zaškrtnutí této odpovědi je vysoká především u 7. a 9. ročníku, můžeme tedy předpokládat, že za tímto stojí někteří třídní učitelé - v grafu č. 6 znázorněno zelenou barvou). Celkem 20 % respondentů (tedy 35 žáků) pak zaškrtnulo variantu E - škola tedy dle těchto žáků o tématu kyberšikany píše na nástěnkách či rozdává letáky (tyto odpovědi převažovaly především u žáků 9. ročníku). Na osobní přítomnost na školních projektových dnech týkajících se kyberšikany (varianta B) si vzpomnělo pouhých 11 žáků z celého druhého stupně (v grafu č. 6 znázorněno červenou barvou), přičemž 8 z nich bylo ze sedmého ročníku. Můžeme tedy předpokládat, že právě v sedmé třídě pravděpodobně nějaký takový projektový den proběhl. Pouze 13 žáků pak tvrdí, že jim o kyberšikaně vyprávěl přímo nějaký vyučující v hodině (varianta D - v grafu č. 6 zobrazeno šedou barvou).

Otázka č. 7: Připadají ti informace o kyberšikaně, které ses dozvěděl/a ze školy, užitečné?

Sedmá otázka byla kladena za účelem zjistit efektivnost a užitečnost informací o kyberšikaně, které žáci získávají ze školy. Respondenti vybírali jednu ze tří předem připravených variant, čímž vyjádřili svůj názor na užitečnost těchto informací. V následujícím grafu č. 7 a tabulce č. 7 je přehledně zobrazena četnost jednotlivých odpovědí chlapců i dívek napříč všemi ročníky:

Tabulka č. 7

Připadají ti informace o kyberšikaně, které ses dozvěděl/a ze školy, užitečné?								
*	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
A	11	20	9	15	16	13	11	11
B	3	6	4	15	6	7	9	14
C	0	2	0	0	0	1	0	1

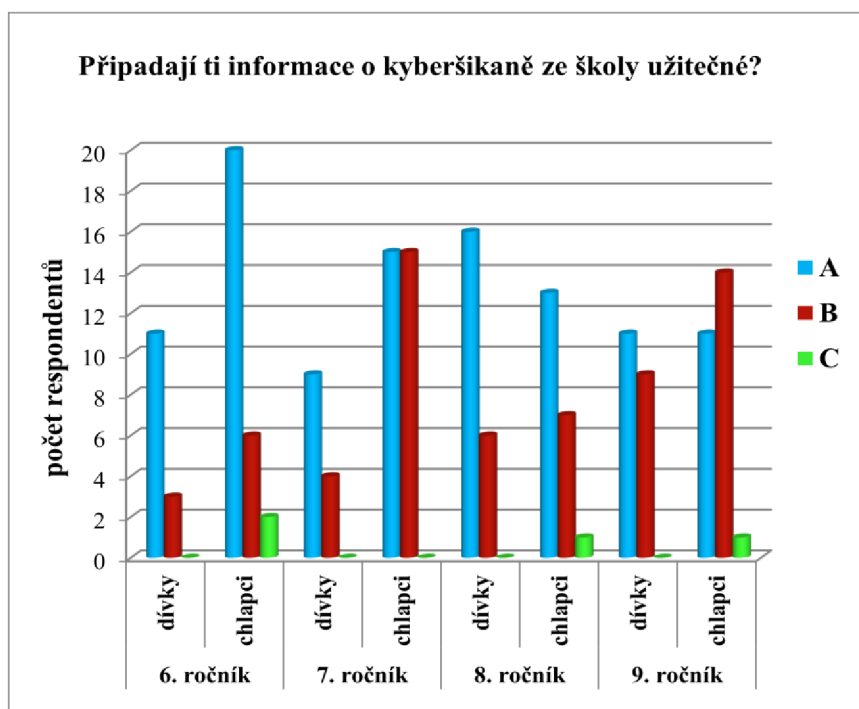
* Kompletní znění odpovědí A, B a C:

A: Ano, dozvěděl/a jsem se nové užitečné informace.

B: Moc nového jsem se ze školy nedozvěděl/a, takže nevím.

C: Ne, informace o kyberšikaně mi nepřipadají důležité či užitečné.

Graf č. 7

Z tabulky č. 7 vyplývá, že většina respondentů pokládá informace o kyberšikaně ze školního prostředí za užitečné - variantu A (v grafu č. 7 znázorněno modrou barvou) zaškrtilo celkových 106 žáků (to činí 61 % z celkového počtu dotazovaných). Pouze 4 žáci uvedli, že jim informace o kyberšikaně nepřipadají užitečné či důležité (zajímavostí je, že se jednalo pouze o chlapce - v grafu č. 7 zobrazeno zelenou barvou). Lze tedy říci, že má opravdu smysl tyto informace o kyberšikaně žákům poskytovat, jelikož si jich

většina žáků váží a připadají jim efektivní. Bohužel poměrně dost žáků – celkem 64 (tj. 37 % z celkového počtu respondentů) odpovědělo, že nevědí, zda jsou tyto informace užitečné, protože se ohledně kyberšikan ze školy moc nového nedozvěděli (v grafu č. 7 znázorněno červenou barvou).

Otázka č. 8: Ocenil/a bys, kdyby diskuse, sezení či besedy o kyberšikaně probíhaly u vás ve škole častěji?

Osmá otázka byla kladena za účelem prověření zájmu samotných žáků vybrané ZŠ o častější preventivní sezení či besedy ohledně tématu kyberšikan - jestli se jim zdají přínosné a důležité, nebo spíše zbytečné. Respondenti zde měli na výběr z celkem třech předpřipravených variant, z nichž měli vybrat pouze jednu - první možností mohli vyjádřit svou náklonnost k frekventovanějším besedám, pokud vybrali druhou variantu, neprijdou jim tato sezení příliš důležitá a třetí možností vyjádřili svůj pocit z bezvýznamnosti či zbytečnosti těchto diskusí o kyberšikaně. Následující tabulka č. 8 a graf č. 8 přehledně zobrazují četnost volby žáků všech ročníků:

Tabulka č. 8

Ocenil/a bys, kdyby diskuse, sezení či besedy o kyberšikaně probíhaly u vás ve škole častěji?								
*	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
A	12	20	10	22	18	11	14	15
B	2	7	2	6	4	9	5	8
C	0	1	1	2	0	1	1	3

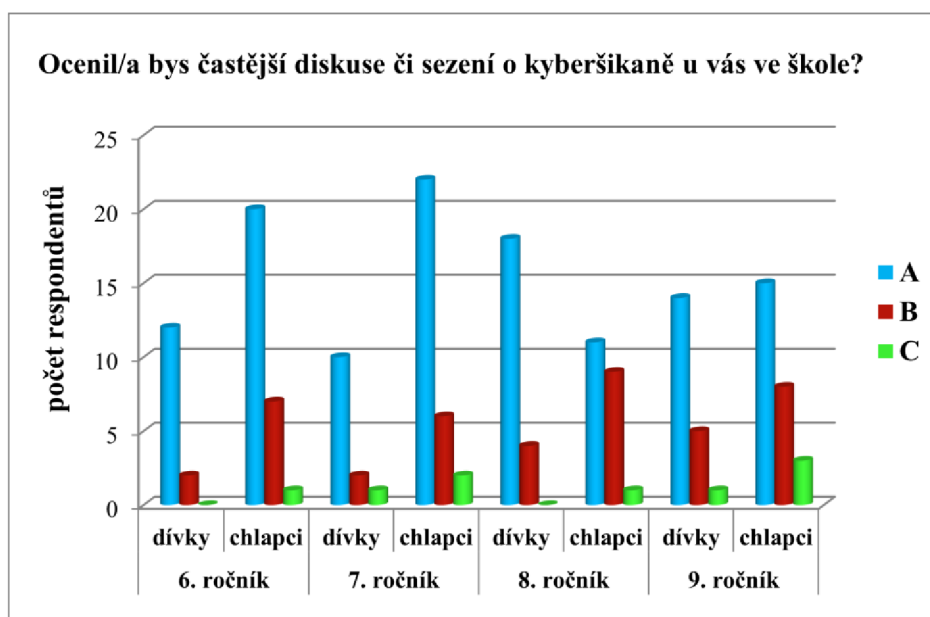
* Komplettní znění odpovědí A, B a C:

A: Ano, myslím si, že by se někteří moji spolužáci nad svým špatným chováním k druhým zamysleli.

B: Spíše ne, není to moc důležité, moji spolužáci by si ze sezení dělali jenom srandu a nebrali je vážně.

C: Ne, myslím si, že jsou tyto sezení zbytečné a stejně by ničemu nepomohly.

Graf č. 8

Z tabulky č. 8 je zřejmé, že napříč všemi ročníky převažuje odpověď A (v grafu č. 8 zobrazeno modrou barvou) - téměř tři čtvrtiny respondentů druhého stupně je tedy názoru, že by sezení o kyberšikaně na jejich škole měly probíhat častěji, než se konají v současnosti, protože by to mohlo vést k zamyšlení nad špatným chováním některých spolužáků. Takto odpovědělo celkem 122 žáků - tj. 70 % z celkového počtu dotazovaných. Z kompletního počtu respondentů pak nepovažuje besedy o kyberšikaně za příliš důležité celkem 43 žáků (to činí 25 % z celkového počtu dotazovaných) - v grafu č. 8 zobrazeno červenou barvou. Malou změnu pak můžeme registrovat u osmých a devátých ročníků (především u chlapců), kde sice také převažuje odpověď A, ale již zde není tak radikální rozdíl v počtech odpovědí A a B. Lze tedy soudit, že s nárůstem věku se žákům diskuse o kyberšikaně na jejich škole zdají méně podstatné. Jako zbytečné či bezvýznamné považuje besedy o kyberšikaně pouhých 9 žáků (tj. 5 % - v grafu č. 8 znázorněno zelenou barvou). Výše zmíněné záležitosti (z otázky č. 8 i otázky č. 7) tedy mohou být pro vybranou školu motivací a inspirací k častějšímu pořádání besed o kyberšikaně.

Otázka č. 9: Kolikrát se ti na internetu stalo něco z níže uvedených situací?

Devátá otázka byla kladena s cílem zjistit, kolik žáků vybrané ZŠ se setkala s kyberšikanou v roli oběti, dále o jaké konkrétní formy a projevy kyberšikany se nejčastěji jednalo a nakonec které tyto formy u žáků druhého stupně převažují (tedy četnost jednotlivých forem kyberšikany). Pro respondenty zde bylo připraveno 7 různých variant, přičemž u každé měli žáci ručně dopsat, kolikrát se jim na internetu něco z uvedených situací stalo (alespoň 1x, několikrát nebo nikdy). Následující tabulka č. 9 ukazuje, kolikrát byly jednotlivé varianty od žáků napříč všemi ročníky zakroužkovány:

Tabulka č. 9

Kolikrát se ti na internetu stalo něco z níže uvedených situací?												
*	6. ročník			7. ročník			8. ročník			9. ročník		
	někol.	al. 1x	nikdy	někol.	al. 1x	nikdy	někol.	al. 1x	nikdy	někol.	al. 1x	nikdy
A	8x	6x	28x	12x	3x	28x	19x	5x	19x	19x	6x	21x
B	2x	3x	37x	5x	4x	34x	4x	6x	33x	8x	5x	33x
C	3x	4x	35x	3x	7x	33x	4x	5x	34x	5x	9x	32x
D	1x	2x	39x	3x	4x	36x	4x	6x	33x	7x	6x	33x
E	1x	3x	38x	3x	4x	36x	3x	7x	33x	4x	5x	37x
F	3x	2x	37x	2x	4x	37x	4x	3x	36x	5x	6x	35x
G	3x	6x	33x	4x	8x	31x	3x	6x	34x	4x	9x	33x

* Kompletní znění odpovědí A, B, C, D, E, F a G:

A: Přišly Ti od někoho urážlivé nebo vulgární zprávy, které Ti nebyly příjemné.

B: Někdo zveřejnil fotografii či video bez Tvého souhlasu a Tobě se to nelíbilo.

C: Někdo Tě na internetu ztrapňoval, urážel, ponižoval nebo zesměšňoval.

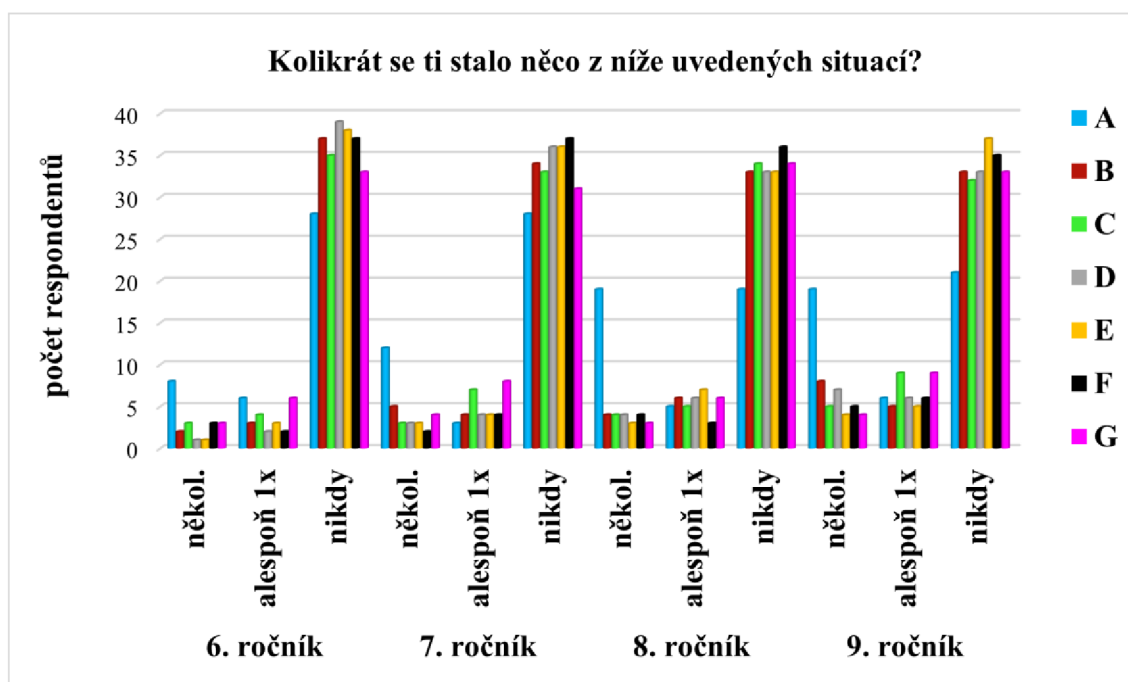
D: Někdo se za Tebe na internetu vydával (vystupoval pod Tvým jménem, profilem).

E: Přišly Ti od někoho výhružné zprávy, nebo Tě někdo zavražďoval či vydíral.

F: Někdo o Tobě na internetu šířil citlivé informace a Tobě to nebylo příjemné.

G: Někdo cizí Tě pozval na schůzku.

Graf č. 9

Podíváme-li se na výsledky této otázky v rámci celého druhého stupně, pouhých 96 žáků (tj. 55 % z celkového počtu respondentů) zaškrtnulo u všech forem kyberšikany odpověď „nikdy“. Lze tedy říci, že zhruba větší polovina žáků druhého stupně se nikdy nestala obětí žádného projevu kyberšikany, což je dosti malé číslo. Ze zbylých 78 žáků, kteří se někdy s nějakou formou kyberšikany setkali, se jednalo o 42 chlapců (54 %) a 36 dívek (46 %), z čehož můžeme soudit, že se procentuální výskyt šikany u jednotlivých pohlaví nijak výrazně neliší.

Rozebereme-li postupně četnost výskytu jednotlivých forem kyberšikany na vybrané ZŠ, mezi suverénně nejfrekventovanější patří varianta A (v grafu č. 9 znázorněno modrou barvou) - celkem 20 žákům přišla alespoň 1x urážlivá nebo vulgární zpráva, která jim nebyla příjemná, celkovým 58 žákům pak tyto urážlivé či vulgární zprávy přišly hned několikrát. Dohromady tedy přišly tyto zprávy 78 žákům (tj. 45 procentům z celkového počtu žáků druhého stupně). Je nutno podotknout, že celkem 6 žáků (4 chlapci a dvě dívky) z tohoto počtu k otázce ručně dopsali, že se jednalo pouze o legraci od jejich kamarádů.

Nemilým překvapením se pak stala velická četnost kroužkování varianty G („někdo cizí Tě pozval na schůzku“) - v grafu č. 9 zobrazeno růžovou barvou. Z celého druhého stupně dané ZŠ celkem 29 žáků alespoň 1x někdo cizí na internetu pozval na

osobní schůzku, dalších 14 žáků pak bylo na takovou schůzku pozváno dokonce několikrát. Celkem tedy bylo někdy pozváno cizím člověkem na osobní schůzku 43 žáků (tj. 25 % z celkového počtu žáků 2. stupně). Z výsledků je tedy patrné, že je nutné žákům neustále připomínat bezpečnost chování na internetu a nutnost odmítání těchto nebezpečných schůzek!

Celkem 25 žáků alespoň 1x někdo přes internet urážel, ztrapňoval nebo zesměšňoval a dalším patnácti žákům se to stalo dokonce několikrát. Celkem tak zažilo toto ponižování či zesměšňování přes internet 40 žáků (tj. 23 % z celkového počtu žáků druhého stupně) - jedná se o odpověď C (v grafu č. 9 znázorněno zelenou barvou). Velmi podobná četnost výskytu byla zaznamenána i u varianty B (v grafu č. 9. zobrazeno červenou barvou) - celkem 37 žákům se někdy stalo, že někdo zveřejnil fotografii či video bez jejich souhlasu a jim se to nelíbilo (tj. 21 procentům z celkového počtu dotazovaných). Stojí za povšimnutí, že zaškrtávání této odpovědi roste se zvyšujícím se věkem žáků (v 6. ročnících toto nepříjemné zveřejnění fotografie či videa zažilo 5 žáků, v sedmých 9 žáků, v osmých je to již 10 žáků a v devátých dokonce 13 žáků). Stejnou tendenci nárůstu kroužkování se zvyšujícím se věkem je možno registrovat i u varianty D („někdo se za tebe na internetu vydával, vystupoval pod tvým jménem, profilem“ - v grafu č. 9 zobrazeno šedou barvou). Tento nárůst s věkem lze přisuzovat častějšímu zakládání profilů na sociálních sítích s rostoucím věkem. Celkem 18 žáků se alespoň 1x setkala s tím, že se za ně na internetu někdo vydával, dalším patnácti respondentům se to stalo dokonce několikrát. Co se týče varianty E (v grafu č. 9 znázorněno žlutou barvou), celkem 30 žákům někdy od někoho přišla výhružná či zstrašující zpráva, případně byli vydírání (tj. 17 % z celkového počtu dotazových). Z tohoto počtu celkem 19 žáků zstrašování či vydírání zažilo alespoň 1x a zbylých 11 žáků dokonce několikrát. Variantu F („někdo o tobě na internetu šířil citlivé informace a tobě to nebylo příjemné“) si na vlastní kůži zažilo celkem 27 žáků (tj. 16 % z celkového počtu žáků druhého stupně) - v grafu č. 9 zobrazeno černou barvou.

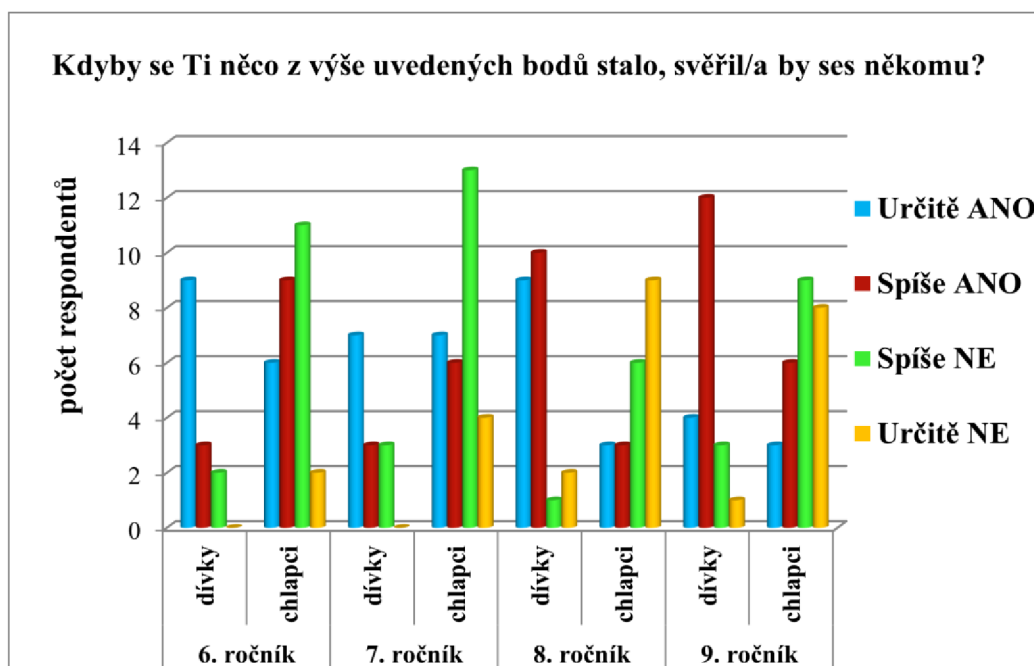
Otázka č. 10: Kdyby se Ti něco z výše uvedených bodů stalo, svěří/a by ses někomu?

Desátou otázkou byla snaha zjistit, zda by se případná oběť kyberšikany s ubližováním někomu svěřila, či nikoliv. Žáci měli na výběr z celkem čtyř možností, přičemž měli vybrat pouze jednu. Následující tabulka č. 10 a graf č. 10 přehledně zobrazují četnost odpovědí chlapců a dívek ze všech ročníků vybrané ZŠ:

Tabulka č. 10

Kdyby se Ti něco z výše uvedených bodů stalo, svěřil/a by ses někomu?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
Určitě ANO	9	6	7	7	9	3	4	3
Spíše ANO	3	9	3	6	10	3	12	6
Spíše NE	2	11	3	13	1	6	3	9
Určitě NE	0	2	0	4	2	9	1	8

Graf č. 10

Z tabulky č. 10 vyplývá, že celkem 43 % žáků (74 žáků z celkového počtu 174 druhého stupně) by se v případě osobní zkušenosti se šikanou v roli oběti pravděpodobně nikomu nesvěřilo (z toho celkem 26 žáků by se URČITĚ nikomu nesvěřilo - tj. varianta D, v grafu č. 10 zobrazeno žlutou barvou, zbylých 48 žáků zaškrtnulo variantu C - tedy „spíše ne“, v grafu č. 10 znázorněno zelenou barvou. Můžeme tedy říci, že téměř polovina žáků by se s osobní zkušeností s kyberšikanou v roli oběti nikomu nesvěřila - což je dosti velký počet. Nízkou míru tendence svěřit se můžeme dávat za vinu například nedostatečné důvěře žáků k lidem z okolí, nebo mohou mít oběti pocit, že by případné svěření nemuselo být nijak efektivní a jistá osoba by jim nakonec stejně nepomohla. Důvodem ale může být i strach z kyberagresora. Kolář (1997) uvádí jako jednu z příčin nízké míry svěřování se šikanou v roli oběti obavu, že

by po svěřeni mohlo ubližování ještě narůstat, protože by okolí vnímalo svěřování žáka jako donášení a oběť by začala být považována okolím jako „žalobníček“.

Povšimněme si, že z výsledků je patrná rozdílnost v odpovědích mezi zástupci jednotlivých pohlaví. Z tabulky č. 10 je zřetelné, že dívky napříč všemi ročníky by se se svou zkušeností s kyberšikanou svěřily častěji, než chlapci. Celkem 57 dívek (tj. 83 % z celkového počtu respondentek druhého stupně) by se někomu svěřilo, pouhých 12 dívek (to činí 17 % z celkového počtu dívek) by se pravděpodobně nesvěřilo. U chlapců vidíme nižší tendenci svěřit se – pouze 43 z nich (tj. 41 % z celkového počtu chlapců druhého stupně) by se svěřilo, naopak 62 chlapců (to dělá 59 %) nikoliv.

Pokud bychom se na výsledky podívali postupně po jednotlivých ročnících, nejčastěji by sesvěřovali nejmladší žáci šestých ročníků – celkem 64 % (27 z celkového počtu 42 šestááků) by se v případě osobní zkušenosti s kyberšikanou v roli oběti někomu svěřilo. Pomyslné druhé místo by pak získal osmý ročník, kde by se svěřilo 58 % (25 z celkového počtu 43 osmááků). Sedmý a devátý ročník dopadli procentuálně téměř totožně - v sedmém ročníku by se s kyberšikanou svěřilo 53 % (23 žáků z celkového počtu 43 sedmááků) a v devátém by se svěřilo 54 % (25 žáků z celkového počtu 46 devátááků).

Otázka č. 11: *Komu bys o tom řekl/a?*

Tato otázka byla směřována na prověření osoby, kterou vnímají žáci napříč všemi ročníky jako nejdůvěryhodnější (zkrátka komu by se v případě, že by se stali obětí kyberšikany, svěřili). Respondenti vybírali z celkem šesti předpřipravených variant (A až F), přičemž byl k dispozici ještě řádek G, kam mohli případně sami dopsat osobu, jež v nabídce nebyla. Následující graf č. 11 a tabulka č. 11 přehledně ukazují volbu jednotlivých možností napříč všemi ročníky:

Tabulka č. 11

Komu bys o tom řekl/a?								
*	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
A	1	2	0	7	2	7	1	8
B	10	20	6	11	5	2	5	2
C	1	3	5	8	3	1	1	1
D	0	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	0	0	0	0	0	0
F	2	3	2	4	12	11	13	15

* Komplettní znění odpovědí A, B, C, D, E a F:

A: Nikomu.

B: Rodičům.

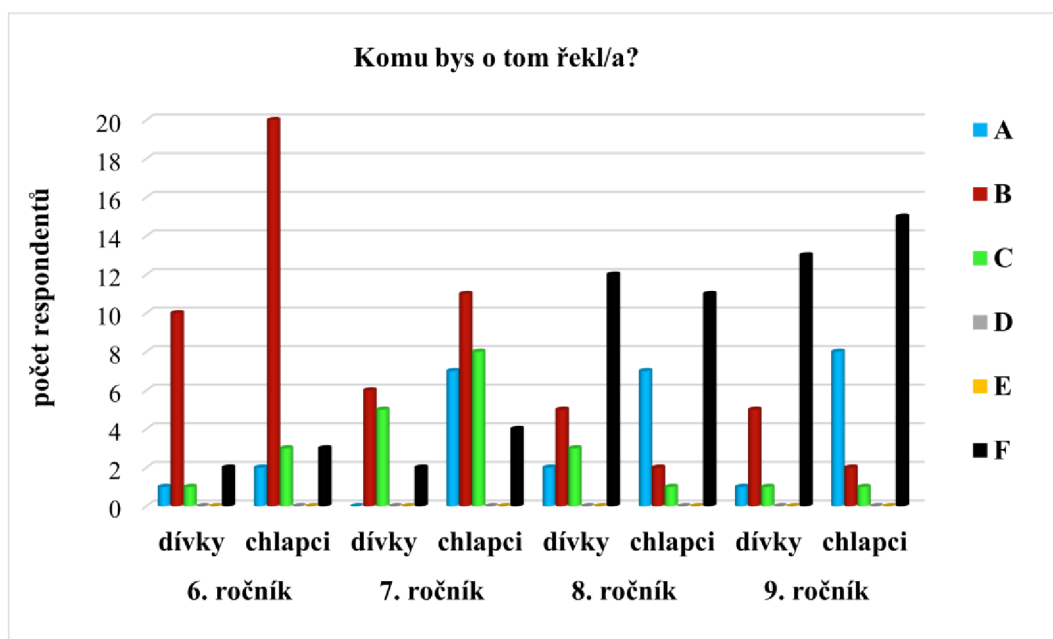
C: Někteřemu/některé z učitelů/učitelek.

D: Metodikovi prevence nebo výchovnému poradci

E: Panu řediteli.

F: Kamarádce nebo kamarádovi.

Graf č. 11

Podíváme-li se na výsledky této otázky, je patrné, že se odpovědi dosti liší u jednotlivých ročníků. Většina respondentů šestých ročníků (celkem 30 žáků, tj. 71 % z celkového počtu 42 žáků šestých ročníků) by se v případě osobní zkušenosti s kyberšikanou v roli oběti svěřila **rodičům** (odpověď B, v grafu č. 11 zobrazeno

červenou barvou). V sedmých ročnících ještě také převažuje odpověď „rodičům“ (uvedlo 40 % žáků sedmého ročníku), ale poměrně dosti vystoupala četnost odpovědi C (tedy „učitelovi/učitelce“, v grafu č. 11 znázorněno zelenou barvou), kterou zakroužkovalo 30 % z celkového počtu sedmáků. Zaměříme-li se na osmý a devátý ročník, u dívek i chlapců se rapidně na úkor ostatních odpovědí zvýšila frekvence odpovědi F („kamarádovi/kamarádce“, v grafu č. 11 znázorněno černou barvou). Se stoupajícím věkem též přibývala odpověď A („nikomu“, v grafu č. 11 značeno modrou barvou), což nám potvrzuje výsledky z předchozí otázky č. 10. Pokud bychom tedy měli výsledky shrnout, mladší žáci se svěřují nejvíce svým rodičům (případně někteří učitelům) a starší ročníky upřednostňují své kamarády či kamarádky.

Zajímavostí je, že výskyt odpovědi D a F byl napříč všemi ročníky naprosto nulový - vůbec nikdo z žáků by se tedy (v případě, že by se stal obětí kyberšikany) nespověděl metodikovi prevence, výchovnému poradci, ani panu řediteli. Ně kterému z učitelů/učitelek by se z celého druhého stupně svěřilo pouhých 23 žáků (tedy 13 % z celkového počtu dotazovaných). Tyto výsledky mohou být pro školu motivací ke snaze zvýšit důvěru žáků k zaměstnancům školy.

Pokud žáci nevyužili žádnou z nabídnutých variant osob, kterým by se s kyberšikanou svěřili, měli v rámci této otázky možnost dopsat ručně vlastní variantu G („někomu jinému“). Této možnosti využily celkem dvě dívky z 8.B, dvě dívky z 9.A a dvě dívky z 9.B. Ve třídě 8.B uvedla jedna dívka odpověď „mojí vychovatelce z dětského domova“ a druhá dívka vepsala „své terapeutce“. Ve třídě 9.A uvedla jedna dívka odpověď „prarodičům“, druhá napsala „své sestře“ a v 9.B byly vepsány následující odpovědi: „sestřenicí“ a „příteli“.

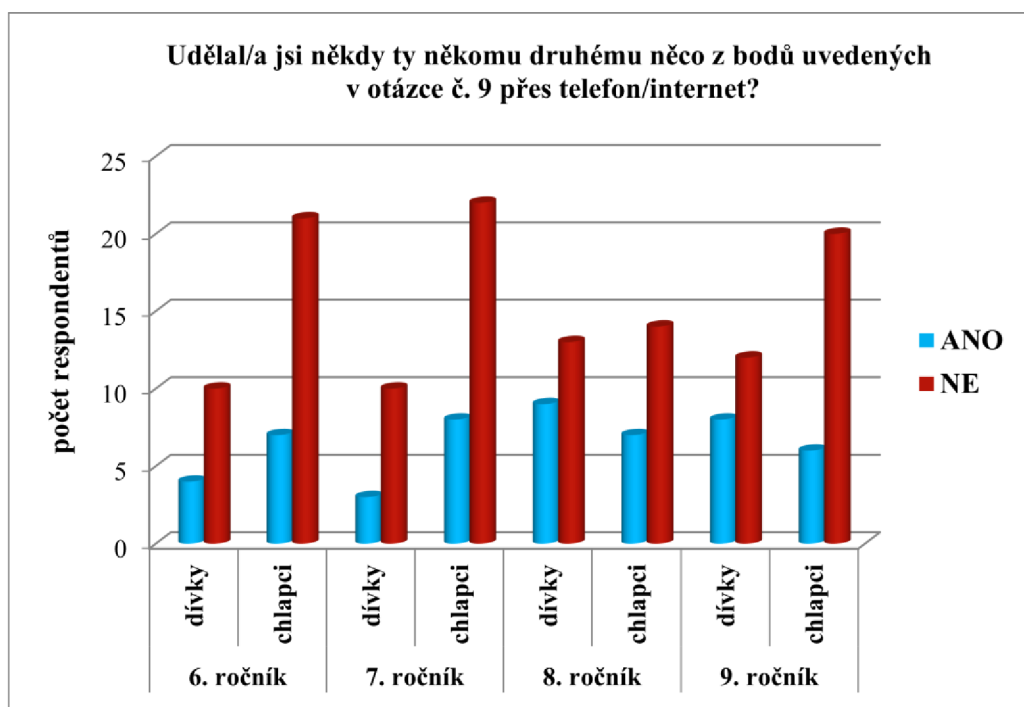
Otázka č. 12: *Udělal/a jsi někdy ty někomu druhému něco z bodů uvedených v otázce č. 9 přes telefon nebo internet?*

Dvanáctá otázka byla kladena za účelem zjištění, kolik procent žáků druhého stupně se někdy stalo kyberagresorem. Respondenti zde mohli vybírat ze dvou odpovědí - ano nebo ne. Následující tabulka č. 12 a graf č. 12 zobrazují zastoupení jednotlivých odpovědí všech dotazovaných:

Tabulka č. 12

Udělal/a jsi někdy ty někomu druhému něco z bodů uvedených v otázce č. 9 přes telefon nebo internet?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
ANO	4	7	3	8	9	7	8	6
NE	10	21	10	22	13	14	12	20

Graf č. 12

Z tabulky č. 12 vyplývá, že s kyberšikanou v roli kyberagresora má osobní zkušenost 52 žáků (to činí 30 % z celkového počtu 174 dotazovaných z druhého stupně). Lze tedy konstatovat, že více než jedna čtvrtina žáků někdy sama činila nějakou z uvedených forem kyberšikany. Je nutno podotknout, že toto číslo může být ovlivněno strachem žáků z uvedení pravdy v tomto dotazníku (např. někteří mohli mít obavy z přiznání svého vědomého ubližování druhým přes internet, protože by se na něj následně mohlo přijít).

Z grafu č. 12 je patrná zajímavost ohledně četnosti odpovědí v rámci jednotlivých pohlaví u daného věku - zatímco v šestých a sedmých ročnících převažují kyberagresori z řady chlapců (zkušenost s kyberšikanou v roli kyberagresora uvedlo 15 chlapců a 7 dívek), naopak v osmých a devátých třídách se k roli kyberagresorek

přiznává více dívek než chlapců (17 dívek a 13 chlapců). Pokud se na výsledky podílu jednotlivých pohlaví podíváme obecně, kyberagresorek jakožto dívek se přiznalo celkem 24 (tj. 35 % z celkového počtu 69 dotazovaných dívek) a k roli kyberagresorů se přiznalo 28 chlapců (tj. 27 % z celkového počtu 105 dotazovaných chlapců). Lze tedy říci, že procentuálně se stávají na vybrané ZŠ kyberagresorkami více dívky, než chlapci.

Otázka č. 13: Zakroužkuj, které z uvedených situací jsi někdy udělal/a někomu na internetu Ty:

Cílem této otázky bylo zjistit, ke kterým formám kyberšikany se na námi zkoumané ZŠ případní kyberagresoři nejčastěji uchylují. Respondenti mohli vybírat libovolný počet z celkem sedmi připravených variant různých forem kyberšikany, přičemž poslední (G) možnosti mohli vyjádřit, že se kyberagresorem nikdy nestali. Následující tabulka č. 13 a graf č. 13 ukazují, kolikrát byly jednotlivé možnosti zaškrtnuty:

Tabulka č. 13

Zakroužkuj, které z uvedených situací jsi někdy udělal/a někomu na internetu Ty:								
*	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
A	2	7	2	8	9	6	8	6
B	1	0	0	2	4	3	3	2
C	3	2	1	2	0	3	4	5
D	0	0	1	0	2	0	3	2
E	0	0	0	2	5	1	2	2
F	0	1	0	1	0	0	2	1
G	10	21	10	22	13	14	12	20

* Komplettní znění odpovědí A, B, C, D, E, F a G:

A: Napsal/a jsem někomu urážlivou nebo vulgární zprávu.

B: Zveřejnil/a jsem fotku nebo video někoho druhého bez jeho/jejího vědomí nebo souhlasu.

C: Dělal/a jsem si z někoho na internetu legraci, ztrapňoval jsem ho, urážel jsem ho nebo jsem ho zesměšňoval/a (např. kvůli vzhledu).

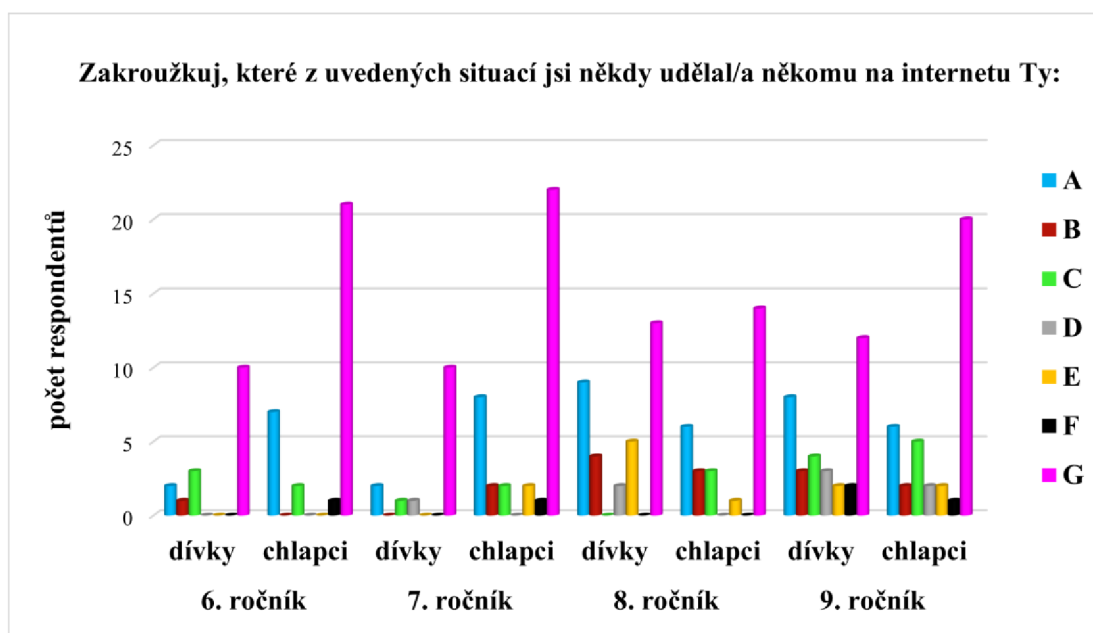
D: Vydával/a jsem se na internetu za někoho jiného (např. ukradení profilu apod.).

E: Napsal/a jsem někomu výhružnou zprávu, nebo jsem se jej snažil zastrašit, vydírat.

F: Šířil/a jsem o někom citlivé informace bez jeho souhlasu.

G: Nikdy jsem nikomu nic takového nikomu neudělal/a.

Graf č. 13

Z tabulky č. 13 je zřejmé, že se celkem 122 žáků (tj. 70 % z celkového počtu respondentů) nikdy nestalo kyberagresorem (zaškrtili variantu G - v grafu č. 13 znázorněno růžovou barvou). Tento počet nám krásně koresponduje s výsledky z otázky č. 12, kde vyšlo, že 30 % žáků někdy někoho ze svého okolí kyberšikanovalo.

Zaměříme-li se na četnost jednotlivých forem kyberšikany, nejfrekventovanější odpovědí napříč všemi ročníky se stala jednoznačně varianta A (v grafu č. 13 zobrazeno modrou barvou). Celkem 48 žáků tedy někdy napsalo někomu vulgární či urážlivou zprávu (tj. 92 % z celkového počtu 52 zjištěných kyberagresorů z vybrané ZŠ a 28 % z celkového počtu dotazovaných druhého stupně). Porovnáme-li tento výsledek s výsledky z otázky č. 9 (kde byla zkoumána zkušenost s kyberšikanou v roli oběti), zde potvrdilo příjem takových urážlivých zpráv 78 žáků (což je 45 % z celkového počtu dotazovaných). Druhou nejvíce kroužkovanou variantou pak byla možnost C (v grafu č. 13 zobrazeno zelenou barvou) - celkem 20 žáků tedy někdy někoho na internetu zesměšňovalo, ztrapňovalo či uráželo (např. kvůli vzhledu). To činí 11 % z celkového počtu dotazovaných druhého stupně. Zajímavostí je, že častěji takto odpovídali chlapci, než dívky (odpověď C zakroužkovalo 12 chlapců a 8 dívek). Třetí nejčastěji zaškrťovanou odpovědí byla varianta B (v grafu č. 13 znázorněno červenou barvou) - celkem 15 žáků (tj. 7 % z celkového počtu respondentů) někdy zveřejnilo fotku či video někoho druhého bez jeho souhlasu či vědomí. Povšimněme si, že tuto odpověď volili především žáci osmých a devátých ročníků (zde šlo o 12 žáků, naopak v 6. a 7.

ročnících takto odpověděli pouze 3 žáci). Celkem 12 žáků druhého stupně pak přiznalo, že někdy někomu napsali výhružnou zprávu, nebo se někoho snažili vydírat/zastrašit (varianta E, v grafu č. 13 znázorněno žlutou barvou). Ukradení profilu nebo vydávání se na internetu za někoho jiného pak přiznalo 8 žáků, z nichž byla většina (tedy 5) z devátých ročníků - varianta D, v grafu č. 13 znázorněno šedou barvou. Nejméně frekventovaná pak byla varianta F - celkem 5 žáků někdy o někom šířilo citlivé informace bez jeho souhlasu.

Otázka č. 14: *Pokud jsi někdy něco takového udělal/a, co tě k tomu vedlo?*

Tato otázka byla směřována pouze na ty žáky, kteří někdy byli v roli kyberagresora. Záměrem otázky bylo zjistit, z jakých důvodů se žák druhého stupně vybrané ZŠ většinou rozhodne k ubližování druhým na internetu. Respondenti mohli volit z celkem čtyř předem připravených variant, případně mohli k variantě E dopsat svůj vlastní důvod, který jim v návrhu chyběl. Tabulka č. 14 a graf č. 14, které následují, ukazují přehled odpovědí jednotlivých kyberagresorů:

Tabulka č. 14

Pokud jsi něco takového udělal/a, co tě k tomu vedlo?								
*	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
A	1	3	0	2	1	5	2	5
B	0	4	0	5	0	1	0	1
C	3	0	2	1	5	0	6	0
D	0	0	1	0	3	1	0	0

* Komplettní znění odpovědí A, B, C a D:

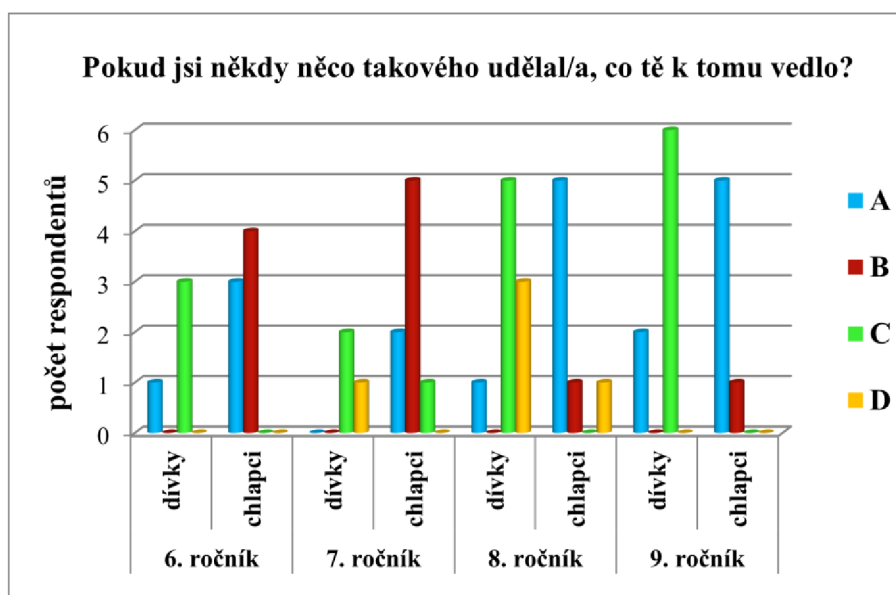
A: Byla to legrace.

B: Z nudy.

C: Chtěla jsem to tomu druhému vrátit (z pomsty).

D: Někdo to udělal mně, tak jsem chtěl/a, aby to zažil i někdo jiný.

Graf č. 14

Na tuto otázku odpovídalo celkem 52 žáků, kteří se někdy stali kyberagresory. Z tabulky č. 14 vyplývá jasný rozdíl mezi odpověďmi jednotlivých pohlaví. Zatímco u dívek ve všech ročnících převažuje odpověď C (většina dívek tedy kyberšikanuje z důvodu pomsty někomu druhému), u chlapců převažují odpovědi A nebo B (chlapci 6. a 7. ročníků uvádí jako nejčastější příčinu jejich kyberagresorství nudu, chlapci 8. a 9. ročníků pak tvrdí, že kyberšikanu činili z legrace. Z výsledků lze tedy říci, že chlapci si pravděpodobně obecně méně uvědomují závažnost jejich kyberagresorství, jelikož je berou jako legraci, nebo hru pro zahnání nudy.

Pokud bychom se podívali na celkovou četnost odpovědí bez ohledu na pohlaví, nejčastěji byla kroužkována varianta A - celkem 19 žáků (tj. 37 % z celkového počtu 52 kyberagresorů dané ZŠ) říká, že šikanují z legrace - v grafu č. 14 znázorněno modrou barvou. Dalších 17 žáků (to činí 33 %) pak kyberšikanuje, protože se nudí - v grafu č. 14 zobrazeno červenou barvou. Celkem 11 žáků (tj. 21 %) kyberšikanovalo za účelem pomsty někomu druhému (v tomtéž grafu ukazuje zelená barva) a zbylých 5 žáků (10 %) zažilo kyberšikanu od někoho druhého a chtěli, aby ji tento člověk také zažil - v grafu zobrazeno žlutě.

Celkem 5 žáků využilo možnost, že mohou vlastnoručně připsat svůj důvod, proč kyberšikanovali (takový, který v nabídce nebyl). V šestém ročníku jeden chlapec napsal: „*Chtěl jsem to s ním probrat osobně, ale on mi nadával, tak jsem mu začal nadávat přes telefon taky, atd.*“. Jedna dívka ze sedmé třídy pak uvedla, že se za někoho

vydávala (vytvořila falešný profil) hlavně ze zvědavosti - protože si někdo její pravý účet zablokoval a ona chtěla vidět, co daný člověk zveřejňuje. V osmém ročníku jedna dívka napsala poměrně vážný důvod, díky němuž si můžeme uvědomit, jak důležité je, připomínat žákům bezpečnost chování na internetu: „Rozešla jsem se s klukem a on dal moje osobní fotky na internet, tak jsem se bránila.“. V osmé třídě dále uvedly dvě dívky odpovědi: „Abych ubránila svou nejk.“ a „Nadával kamarádce, tak jsem mu to chtěla oplatit.“.

Otázka č. 15: Když Ti někdo pošle fotografii nebo video, kde zesměšňuje nějakou osobu (spolužáka, učitele či kamaráda), co uděláš?

Patnáctá otázka byla kladena se záměrem zjistit, kolik procent žáků se nechá strhnout kolektivem v šíření projevů kyberšikany, kolik procent kyberšikanu nenahlásí, když se s ní setkají v roli svědka a kolik procent žáků toto šíření zastaví nahlášením dospělé osobě. Žáci měli na výběr ze tří připravených variant. Následující tabulka č. 15 a graf č. 15 ukazují výsledky četnosti jednotlivých odpovědí napříč všemi ročníky:

Tabulka č. 15

Když ti někdo pošle fotografii nebo video, kde zesměšňuje nějakou osobu (spolužáka, učitele či kamaráda), co uděláš?								
*	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
A	0	3	0	5	1	7	3	13
B	4	13	5	21	9	10	8	8
C	10	12	8	4	12	4	9	5

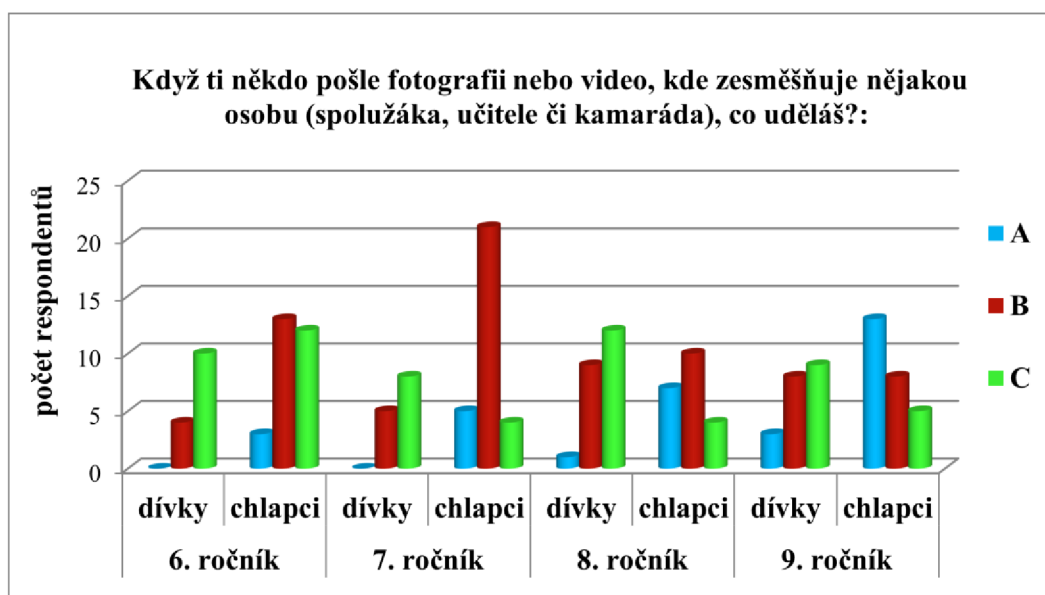
* Kompletní znění odpovědí A, B a C:

A: Zasměji se a pře pošlu to dalším kamarádům.

B: Podívám se, zasměji se, ale nikomu to nepošlu. Nikomu dospělému to ale nenahlásím.

C: Nepře pošlu to dál a řeknu o tom někomu dospělému.

Graf č. 15

Podíváme-li se na výsledky celého druhého stupně, z tabulky č. 15 vyplývá, že nejvíce žáků se na zesměšňující fotografii či video, kde je někdo druhý, podívá, zasměje se, ale nikomu dospělému to nenahlásí a dál to nerozesílá. Odpovědělo tak 78 žáků. To znamená, že 45 % dotazovaných z druhého stupně se vlastně stává svědkem kyberšikan, ale nijak ji nepomáhá zastavit (varianta B, v grafu č. 15 znázorněno červenou barvou). Dalších 32 žáků se takovýmto fotografiím či videu zasmějí a ještě je rozpošlou dalším lidem (varianta A, v grafu č. 15 znázorněno modrou barvou). Můžeme tedy říci, že 18 % žáků druhého stupně se tímto přiznalo, že se podílejí na kyberšikaně. Pouhých 37 % žáků druhého stupně (tj. 64 respondentů) by fotku či video, které zesměšňuje někoho z okolí, nepřeposlalo nikomu dalšímu a ještě by to nahlásili dospělé osobě - v grafu č. 15 znázorněno zelenou barvou.

Určitě stojí za povšimnutí, že tendenci nahlásit svou osobní zkušenost s kyberšikanou v roli svědka někomu dospělému mají mnohem více dívky, než chlapci. Celkem by tuto situaci nahlásilo 39 dívek (tj. 57 % z celkového počtu 69 dívek) a pouze 25 chlapců (což činí 24 % z celkového počtu 105 dotazovaných chlapců) z celého druhého stupně.

Otázka č. 16: Kolik hodin denně trávíš na internetu? (uveď číslo):

Jelikož se doba, kterou denně tráví mladiství na internetu, stále více prodlužuje, předmětem této otázky bylo zjistit, kolik času denně tráví dotazovaní žáci vybrané ZŠ na internetu. Právě tento čas trávený na internetu totiž poskytuje příležitosti k růstu

kyberšikany. Respondenti měli za úkol dopsat číslici, prostřednictvím které vyjádřili časový údaj.

Počet hodin strávených na internetu byl postupně (u žáků jednotlivých ročníků) zprůměrován a vyšlo najevo, že čím starší žáci, tím více hodin denně na internetu tráví. V šestých ročnících tráví průměrně na internetu žáci 3,2 hodiny denně, v sedmém ročníku 3,6 hodiny denně a v osmém ročníku je to již 3,8 hodiny denně. Nejvíce hodin pak tráví na internetu třída 9.B - průměr z hodnot, které žáci uváděli, vyšel 4,7 hodin denně. Ve třídě 9.A pak vyšla průměrná hodnota 4,1 hodiny denně. Někteří žáci (zvláště ti, kteří na internetu tráví dle své výpovědi max. 1 - 1,5 hodiny denně) ještě navíc k otázce připsali, že mají na svých telefonech nastaveno upozornění, které je cinknutím varuje, že v určitý den již strávili na internetu nastavenou dobu (např. 1 hodinu), což jim pomůže k uvědomění, že ten den již ztratili na telefonu poměrně dosti času, díky čemuž včas dobrovolně odkládají telefony a jdou trávit čas efektivněji. Nastavení tohoto upozornění je tedy velmi praktickým pomocníkem.

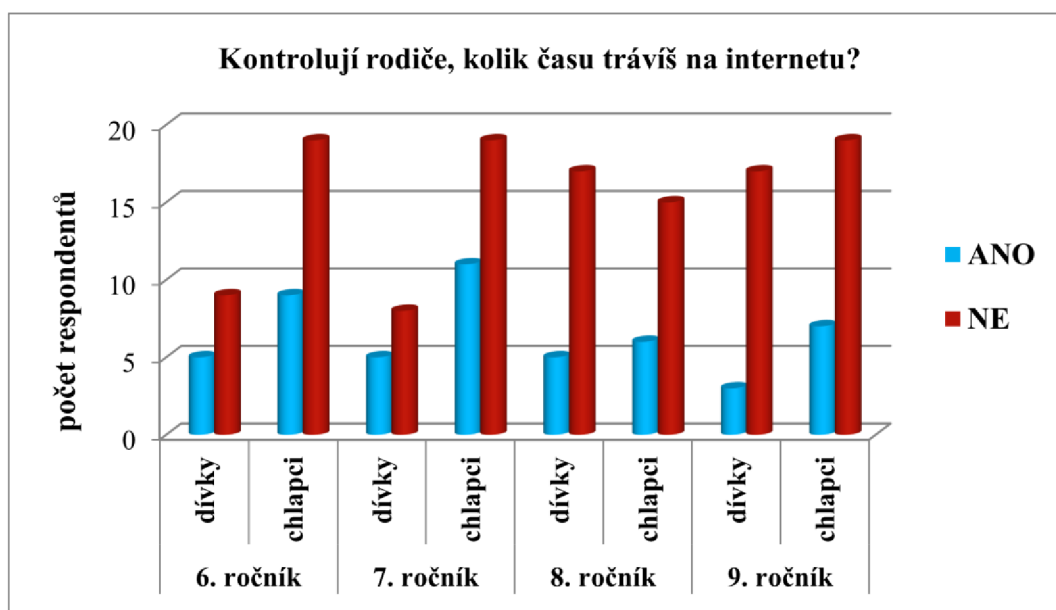
Otázka č. 17: Kontrolují rodiče, kolik času trávíš na internetu?

Tato otázka byla kladena za účelem zjištění, u kolika žáků rodiče kontrolují dobu, kterou jejich děti tráví na internetu. Respondenti mohli volit ze dvou striktních odpovědí: ano nebo ne. Rodičovská kontrola (zvláště v mladším věku) je velice podstatná, protože trávením přehnaně dlouhé doby na internetu vzniká i jistá závislost, které lze touto občasnou kontrolou svých ratolestí předejít. Navíc tím rodiče pomohou svým dětem snížit riziko zkušenosti s kyberšikanou v roli oběti. Následující tabulka č. 16 a graf č. 16 přehledně demonstrují, u kolika žáků rodiče trávený čas na internetu kontrolují a u kolika z nich nikoliv:

Tabulka č. 16

Kontrolují rodiče, kolik času trávíš na internetu?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
ANO	5	9	5	11	5	6	3	7
NE	9	19	8	19	17	15	17	19

Graf č. 16

Z tabulky č. 16 je zřejmé, že napříč všemi ročníky u dívek i chlapců převažovala odpověď „ne“ (v grafu č. 16 znázorněno červenou barvou). Celkem u 71 % žáků (tedy u 123 z celkového počtu 174 respondentů) tedy rodiče nekontrolují dobu, jakou jejich děti tráví denně na internetu. U zbylých 51 žáků (to činí 29 %) pak rodiče strávenou dobu na internetu kontrolují. Můžeme tedy konstatovat, že téměř tři čtvrtiny rodičů nehlídají čas, jaký jejich děti tráví na internetu (což je poměrně hodně). Povšimněme si, že zatímco v šestých a sedmých třídách (především u dívek) ještě není rozdíl mezi počtem odpovědí „ano“ a „ne“ tak radikální, u osmých a devátých tříd je již převaha nekontroly rodičů velmi značná. V šestých ročnících rodiče kontrolují dobu strávenou na internetu u 33 % žáků, v sedmých ročnících u 37 % žáků, v osmých už je to pouze u 26 % respondentů a v devátých ročnících u pouhých 22 %.

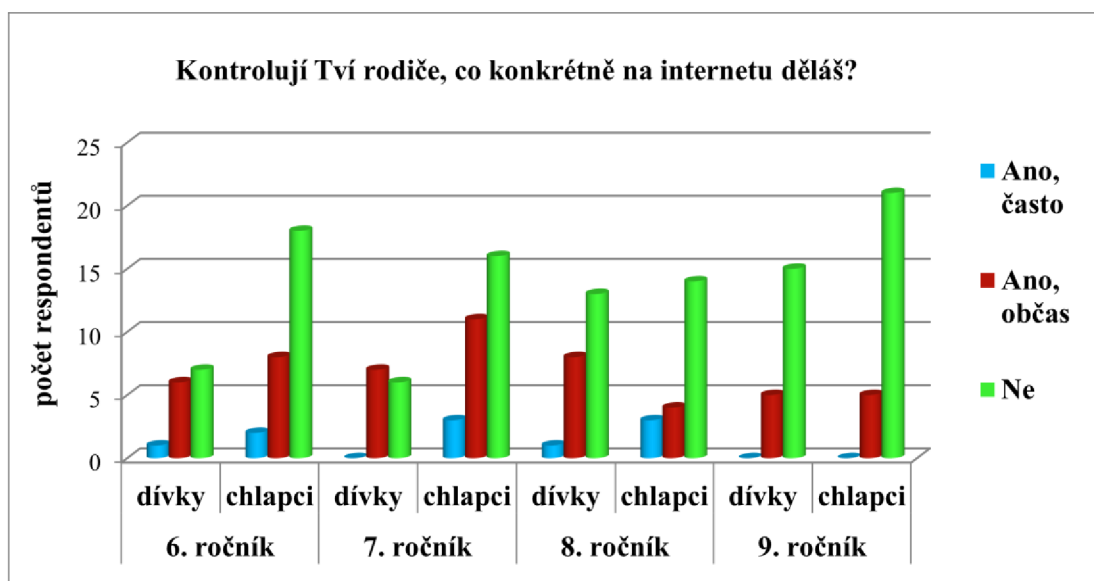
Otázka č. 18: *Kontrolují Tví rodiče, co konkrétně na internetu děláš?*

Jelikož k šíření kyberšikany není podstatná pouze doba, jakou mladiství na internetu tráví, ale především konkrétně to, co na internetu dělají, byla položena tato otázka. Jejím cílem je zjistit, u kolika procent respondentů z námi zkoumané ZŠ rodiče kontrolují bezpečnost chování svých dětí na internetu a u kolika nikoliv. Dotazovaní mohli volit ze tří připravených variant - dle toho, zda jejich konkrétní činnost na internetu rodiče kontrolují, případně jestli ke kontrole ze strany rodičů dochází občasně, nebo často. Následující tabulka č. 17 a graf č. 17 zobrazují výsledky četnosti jednotlivých odpovědí žáků vybrané ZŠ:

Tabulka č. 17

Kontrolují Tví rodiče, co konkrétně na internetu děláš?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
Ano, často	1	2	0	3	1	3	0	0
Ano, občas	6	8	7	11	8	4	5	5
Ne	7	18	6	16	13	14	15	21

Graf č. 17

Je pochopitelné, že kontrola dětí v jejich konkrétních činnostech na internetu není možná od jejich rodičů permanentně. Alespoň občasná kontrola je ale velice důležitá a díky ní může být zabráněno různým typům a formám kyberšikany. Na námi zkoumané škole uvedlo celkem 31 % žáků (tj. 54 z celkových 174 dotazovaných), že jejich rodiče občas kontrolují, co na konkrétně internetu dělají (v grafu č. 17 znázorněno červenou barvou). Dalších 6 % žáků z celého druhého stupně (tedy 10 ze 174 žáků) pak rodiče v těchto činnostech kontrolují často - v grafu č. 17 znázorněno modrou barvou. Bohužel, celkem 110 žáků (tj. 63 % z celkového počtu respondentů) uvedlo, že jejich rodiče vůbec nekontrolují, co na internetu dělají - což je poměrně vysoké číslo (v grafu č. 17 zobrazeno zelenou barvou).

Je zajímavé si povšimnout, že mladší žáky rodiče kontrolují častěji, než ty starší. V šestém ročníku je alespoň občasně kontrolováno 40 % z celkového počtu šestáků. V sedmém ročníku je kontrola rodičů ještě o trochu vyšší - zde je (alespoň občasně) kontrolováno 49 % žáků. V osmém ročníku již procento kontrolovaných žáků klesá na

37 % a v devátém ročníku je rodiči kontrolováno (pouze občas) jenom 22 % žáků. Povšimněme si, že o něco častěji jsou kontrolovány dívky, než chlapci. Celkem 41 % dívek druhého stupně je alespoň občasně kontrolována rodiči, z chlapců je kontrolováno 34 %.

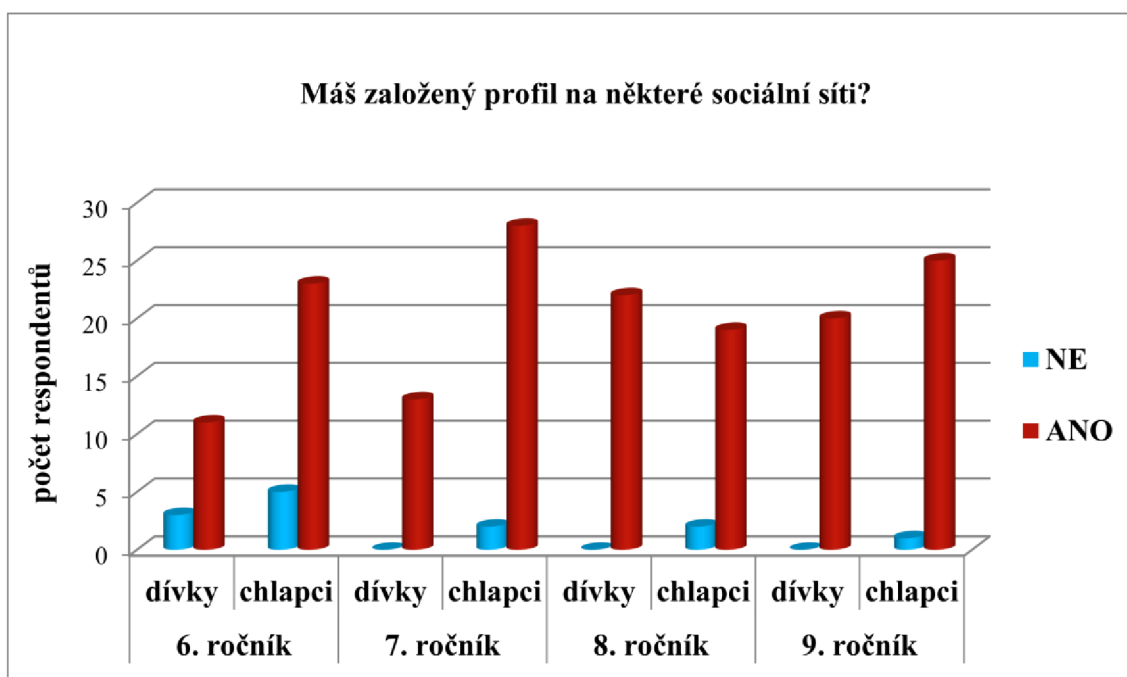
Otázka č. 19: Máš založený profil na některé sociální síti?

Kyberšikana se u žáků druhého stupně ve většině případů projevuje právě prostřednictvím sociálních sítí. Tato otázka byla tedy položena za účelem zjištění, kolik procent respondentů dané ZŠ má založený profil na některé sociální síti. Čím více profilů na různých sociálních sítích žáci mají, tím více se vlastně vystavují potencionálnímu riziku setkáním s kyberšikanou. Dotazovaní měli vybírat ze dvou jednoduchých odpovědí: „ne“ nebo „ano“. Ti, kteří zvolili odpověď ano, měli navíc ještě podtrhnout z několika vypsanych sociálních sítí či aplikací ty, na nichž mají profil založený. Na volné linky mohli následně dopsat ještě další sociální síť, které nebyly od autorky dotazníku nabídnuty. V následující tabulce č. 18 a grafu č. 18 je přehled četnosti odpovědí u dívek a chlapců z různých ročníků:

Tabulka č. 18

Máš založený profil na některé sociální síti?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
NE	3	5	0	2	0	2	0	1
ANO	11	23	13	28	22	19	20	25

Graf č. 18

Z grafu č. 18 je zřejmé, že naprostá většina dotazovaných má profil na nějaké sociální síti založen. Odpověď „ano“ zaškrtno celkem 161 žáků - tj. 93 % z celkového počtu respondentů (v grafu č. 18 zobrazeno červenou barvou). Pouhých 7 % dotazovaných (tedy 13 žáků) odpovědělo, že profil na žádné sociální síti nemají založen. Je zajímavé, že z těchto sedmi procent tvoří většinu (tj. 77 %) chlapci („ne“ zaškrtno 10 chlapců a pouze 3 dívky - v grafu č. 18 zobrazeno modrou barvou).

Dále jsme se dotazovali na konkrétní sociální sítě či aplikace, na nichž mají respondenti založený profil. Následující tabulka č. 19 ukazuje, kolik žáků z kterého ročníku má založený profil na dané sociální síti či v aplikaci:

Tabulka č. 19

Přehled počtu žáků, kteří mají profil na dané sociální síti či v aplikaci:								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
Facebook	5	14	7	14	13	11	17	18
Instagram	7	14	12	18	19	14	19	25
YouTube	7	16	9	22	15	14	13	25
Twitter	0	6	3	1	5	5	9	9
Snapchat	6	7	11	9	19	10	17	19
TikTok	5	10	7	3	10	5	7	8
Messenger	4	9	6	3	5	3	8	4
WhatsApp	7	14	7	5	2	1	4	5
Discord	0	5	2	3	0	2	3	3
Reddit	1	1	0	1	1	2	0	3
Twitch	0	4	1	1	1	2	2	5

V dotazníku bylo respondentům předem nabídnuto 5 sociálních sítí či aplikací, ze kterých mohli volit libovolný počet - Facebook, Instagram, YouTube, Twitter a Snapchat. Někteří žáci pak na volné linky dopisovali v různých zastoupeních ještě dalších 6 sociálních sítí: TikTok, Messenger, WhatsApp, Discord, Reddit a Twitch. Z tabulky č. 19 vyplývá, že nejvíce využívanou sociální sítí je Instagram, který zakroužkovalo celkem 128 žáků (profil na IG má tedy založeno 74 % z celkového počtu dotazovaných). Jako druhé nejpoužívanější bylo uváděno YouTube, na kterém má profil 121 žáků (tj. 70 % z celkového počtu dotazovaných). Téměř totožně s počtem založených profilů pak skončil Facebook (uvedlo jej 99 žáků, tedy 57 % z celkového počtu respondentů) a Snapchat (zminilo jej 98 žáků, tj. 56 %). Poměrně vysoký počet žáků dopisoval, že mají založen profil na síti TikTok (sociální síť pro vytváření a sdílení vlastních krátkých videí) - celkem 55 žáků, tj. 32 % z celkového počtu respondentů. Velmi podobný počet žáků k otázce dopisoval následující dvě komunikační aplikace: WhatsApp (aplikaci k zasílání zpráv, obrázků, videí či audio souborů apod.) - celkem 45 žáků (26 % z celkového počtu dotazovaných) a Messenger (slouží k bezplatnému zasílání zpráv a spolupracuje s Facebookem) - ten uvedlo celkem 42 žáků (tedy 24 % z celkového počtu respondentů). Profil na Twitteru (tj. sociální síť, která umožňuje číst či sdílet textové příspěvky a funguje jako mikrolog) má celkem 38 žáků (tedy 22 % z celkového počtu). Celkem 18 žáků (tj. 10 %) pak uvedlo, že mají založen profil na Discordu, což je komunikační platforma podobná typu Skype. Celkem 16 žáků (tedy 9

%) má profil na Twitch, což je platforma pro živé vysílání (týkající se především videoher). A poslední uvedenou otevřenou sociální sítí Reddit uvedlo celkem 9 žáků (tj. 5 %). Tato síť je založena na následujícím principu: uživateli profilu je předkládán určitý obsah, který poté hodnotí pomocí hlasování. V rámci shrnutí lze tedy říci, že škála užívaných sociálních sítí či aplikací je na této ZŠ velice pestrá.

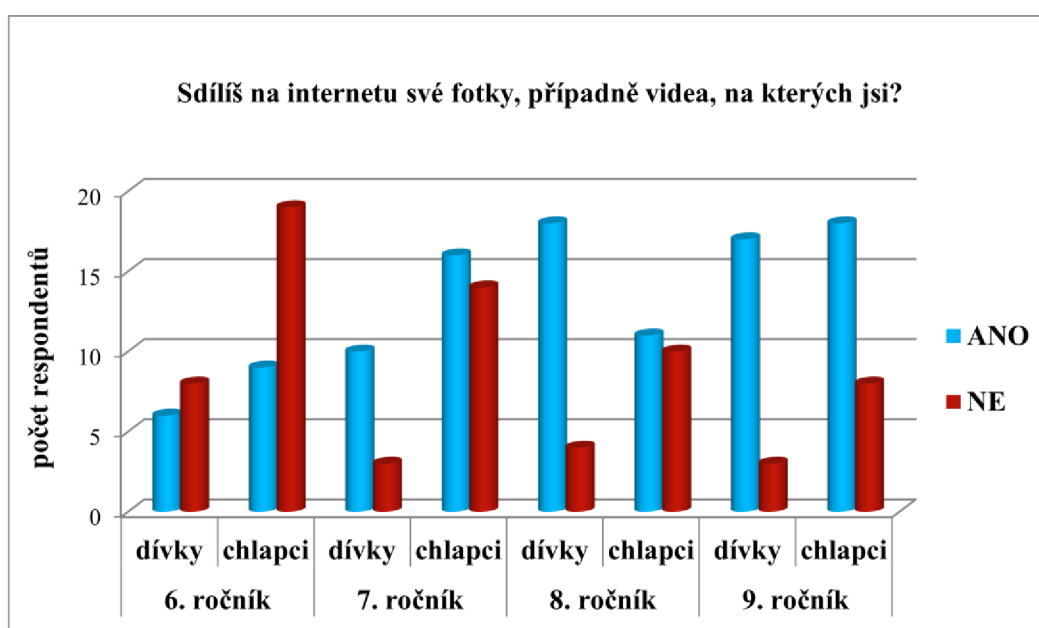
Otázka č. 20: Sdílíš na internetu své fotky, případně videa, na kterých jsi?

V rámci této a následujících tří otázek byla snaha prošetřit míru bezpečnosti chování žáků na internetu. Konkrétně tato dvacátá otázka byla kladena za účelem zjištění, kolik procent žáků na internetu sdílí fotky či videa, na nichž jsou zachyceni oni sami, poněvadž právě sdílení osobních fotografií či videí bývá velmi často využíváno kyberagresory k určitým typům kyberšikany. Následující tabulka č. 20 a graf č. 19 znázorňují, kolik procent dotazovaných tyto osobní fotografie či videa na internetu sdílí, a kolik nikoliv:

Tabulka č. 20

Sdílíš na internetu své fotky, případně videa, na kterých jsi?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
ANO	6	9	10	16	18	11	17	18
NE	8	19	3	14	4	10	3	8

Graf č. 19

Z tabulky č. 20 vyplývá, že většina žáků vybrané ZŠ na internetu sdílí osobní fotky či videa, na nichž jsou vidět - odpovědělo tak 105 žáků - tj. 60 % z celkového počtu dotazovaných. Zbylých 69 žáků tyto fotografie či videa na internetu nesdílí (to činí 40 %) - v grafu č. 19 znázorněno červenou barvou. Lze tedy říci, že více než polovina žáků sdílí své osobní fotografie či videa na internetu, což je poměrně dosti.

Podíváme-li se na rozdíl v odpovědích jednotlivých pohlaví, zjistíme, že osobní fotografie/videa na internetu sdílí více děvčata (51 z celkových 69 dívek, tj. 74 %) - v grafu č. 19 odpověď „ano“ zobrazena modrou barvou. Z chlapců toto sdílení přiznalo pouze 54 žáků - tj. 51 % z celkového počtu 105 chlapců).

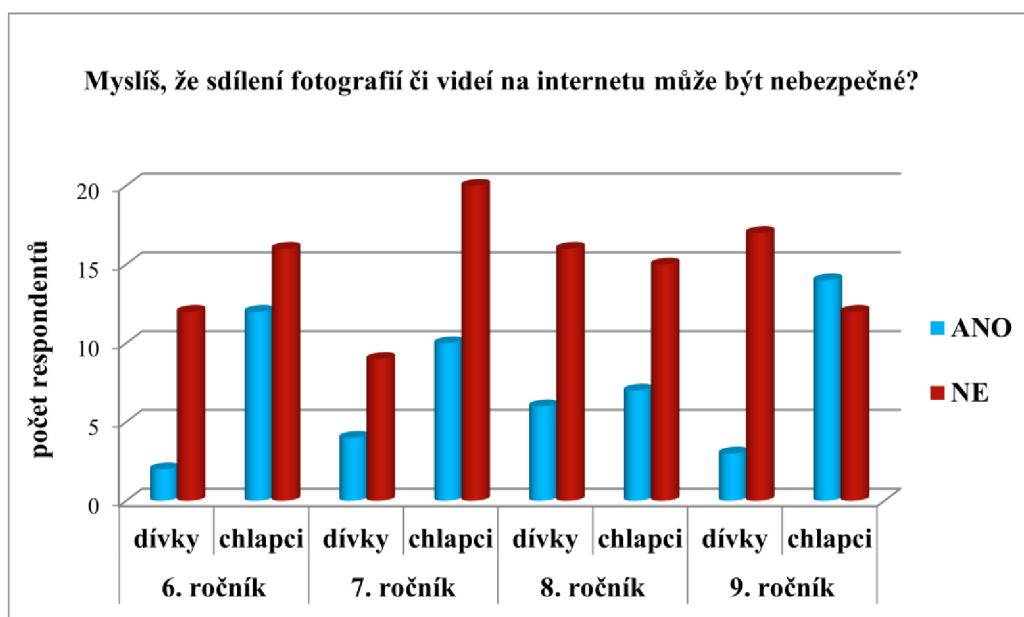
Otázka č. 21: *Myslíš si, že sdílení fotografií či videí na internetu může být nebezpečné? Pokud ano, napiš, proč si to myslíš:*

Cílem této otázky bylo zjistit, v jaké míře si žáci uvědomují riziko sdílení svých osobních fotografií/videí na internetu. Žáci měli na výběr ze dvou odpovědí: „ano“ nebo „ne“. Pokud zvolili odpověď „ano“, měli ještě prostor pro vlastnoruční připsání důvodu, proč by toto sdílení fotek či videí mohlo být nebezpečné. Následující tabulka č. 21 a graf č. 20 zobrazují přehled odpovědí v jednotlivých ročnících:

Tabulka č. 21

Myslíš, že sdílení fotografií či videí na internetu může být nebezpečné?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
ANO	2	12	4	10	6	7	3	14
NE	12	16	9	20	16	15	17	12

Graf č. 20

Z tabulky č. 21 vyplývá, že si celkem 116 žáků (tj. 67 % z celkového počtu dotazovaných) nemyslí, že by sdílení fotografií či videí na internetu mohlo být nebezpečné. Zbylých 33 % žáků (tedy 58 respondentů) je naopak názoru, že toto sdílení může být nebezpečné. Z výsledků je též patrné, že dívky berou toto sdílení fotografií/videí mnohem lehkomyšlněji, než chlapci. Celých 78 % dívek totiž sdílení fotek či videí na internetu nepokládá za nebezpečné (tedy 15 z celkového počtu 69 dívek). Pouze 22 % dívek si tedy nebezpečí uvědomuje. Naopak u chlapců je vědomí rizika sdílení fotografií mnohem vyšší - celkem 41 % chlapců chápe sdílení fotografií jako nebezpečí (tj. 43 z celkového počtu 105 chlapců). I tak je ale uvědomění tohoto rizika u žáků poměrně nízké.

Respondentů, kteří si jsou vědomi rizika sdílení fotografií/videí na internetu, jsme se ještě dále dotazovali, proč si myslí, že to může být nebezpečné. Níže je citováno několik výpovědí žáků určitých ročníků, přičemž je v závorce vždy uvedeno, kdo výpověď napsal (pokud se opakovaly totožné výpovědi vícekrát, vždy byla uvedena pouze 1x):

6. ročník:

Žáci šestých ročníků uváděli jako nejčastější důvody nebezpečí sdílení fotek na internetu možnost zneužití druhou osobou (např. pedofilem) a velmi dobře si uvědomují, že díky fotografii může být cizím člověkem zjištěno místo jejich pobytu. Žáci jsou si vědomi i rizika, že by se za ně díky fotce mohl někdo druhý vydávat,

případně je zesměšňovat, fotku poupravit a rozeslat dál, pomlouvat, apod. - tedy chápou riziko možného vývoje kyberšikany. Někteří zmínili i možnost následného přechýlení kyberšikany v šikanu fyzickou (např. bití):

„Může nás fotkou někdo vydírat, šířit nás na internetu.“ (dívka). „Někdo si mě může vyhledat.“ (chlapec). „Může se za mě tou fotkou někdo vydávat.“ (dívka). „Někdo pak může zesměšňovat toho člověka anebo tu fotku nějak poupravit.“ (chlapec). „Může mě pak někdo vydírat, nebo mi vyhrožovat.“ (dívka). „Protože by si nás někdo propátral a pak by to bylo čím dál horší a mohla by z toho vzniknout kyberšikana.“ (chlapec). „Protože by mě někdo vyhledával, chtěl mě vidět, nebo mi ublížit.“ (dívka). „Někdo ho může podle fotky najít, ponižovat a třeba i mlátit.“ (chlapec). „Někdo podle fotky může zjistit adresu domů.“ (dívka). „Protože mi pak může někdo ublížit.“ (dívka). „Protože tu fotku může někdo zneužít“ (chlapci i dívky). „Může mě někdo kvůli tomu videu pak pomlouvat, zesměšňovat.“ (dívka). „Může z toho vzniknout kyberšikana.“ (dívka). „Může toho zneužít cizí člověk nebo pedofil.“ (chlapec).

7. ročník:

V sedmém ročníku se již objevuje uvědomění, že si někdo může sdílenou fotku uložit a následně s ní někoho vydírat, zesměšňovat či ji šířit cizím lidem (např. se mohou dostat i k úchylům). Stejně jako v předchozím ročníku se objevují výpovědi s vědomím, že si někdo může díky fotce vytvořit falešný profil, případně zjistit podle pozadí fotky, kde člověk bydlí a pak jej sledovat:

„Fotku si může někdo uložit.“ (dívka). „Protože někdo může fotku šířit cizím lidem.“ (chlapci i dívka). „Mohl by toho někdo zneužít a dělat s tím zlé věci.“ (dívka). „Cizí člověk tě může vykrást nebo napadnout.“ (chlapec). „Mohou šířit mou nevhodnou osobní fotku dál.“ (dívka). „Protože může zjistit, kde bydlím.“ (chlapec). „Kvůli úchylům.“ (chlapci). „Nikdy nevíš, kdo si tu fotku/video stáhne a kolikrát ji použije proti tobě (rozešle tam, kam nechceš, aby se to dostalo.“ (dívka). „Může mi někdo vysledovat podle pozadí fotky.“ (chlapci i dívky). „Může mi někdo posílat urážlivé zprávy.“ (dívky). „Někdo toho může zneužít, vydírat mě.“ (chlapci). „Může si někdo uložit tvou fotku a udělat fejk účet.“ (dívka).

8. ročník:

V osmém ročníku se poprvé objevuje myšlenka, že se žákovi může někdo posmívat za vzhled, kritizovat jej a respondenti také chápou náročnost tohoto

kritizování na lidskou psychiku. Dokonce zmiňují riziko možné sebevraždy kvůli tomuto náporu na psychiku. Objevují se zde názory, že fotky může zneužít cizí člověk k vydírání, sledování, možnému únosu, a jedna dívka dokonce uvedla též k masturbaci. I žáci tohoto ročníku si uvědomují riziko šíření fotek (např. i upravených) bez souhlasu dané osoby:

„Může se na to dívat cizí člověk a masturbovat.“ (dívka). „Protože toho může někdo zneužít, zesměšňovat mě a může to vést k sebevraždě.“ (chlapci i dívky). „Kdybych u té fotky měla uvedené město (nebo kde studuju), může mě někdo najít.“ (dívka). „Zapamatují si tě, najdou si tě, nabourají se ti do mobilu a vystopují tě.“ (dívka). „Je šance, že se ti lidé začnou smát za vzhled.“ (chlapec). „Kvůli haterům a psychice.“ (dívka). „Může mi někdo posílat hnusné zprávy, nebo mě může unést cizí člověk.“ (dívka). „Protože to můžou přeposílat dál.“ (chlapec). „Někdo, kdo vás nemá rád a vidí na fotce prostředí, kde bydlíte, se za vámi může dostat a něco vám udělat.“ (chlapec). „Kdokoliv může tu fotku poupravit, aby to vypadalo vtipně a šířit bez mého souhlasu dál.“ (dívka). „Můžou mě vydírat.“ (dívky i chlapci).

9. ročník:

V devátém ročníku odpověděli někteří žáci: „nevím“. Někteří žáci jsou si ve svých výpovědích vědomi, že jim někdo může díky fotce ukradnout identitu, nebo je najít a ublížit jim. I zde někteří žáci vnímají při zveřejňování fotek/videí tenký led v rozvoji prvních projevů kyberšikany. Ve zbytku odpovědí se často objevovalo tvrzení, že případné nebezpečí se odvíjí od toho, jaký typ fotky zveřejním (zda vzpomínku z výletu, nebo svou polonahou fotku). Spousta žáků si uvědomuje riziko různých úchylů a cizích pochybných lidí. Jedna dívka dokonce uvedla, že naše fotky se nemusí líbit druhým a není jim příjemné na ně koukat:

„Někdo mi může ukradnout identitu.“ (chlapec). „Třeba úchylové a tak můžou zjistit, kde bydlím.“ (dívka). „Podle toho, jaké fotografie zveřejním - vzpomínky z výletu ničemu nevadí. Pokud ale zveřejním svoje polonahé fotky, může to být problém.“ (dívka). „Protože ty fotky může někdo ukradnout a vydávat se za nás.“ (dívka). „Může nás díky nim kdokoliv najít (pokud se fotím na různých místech) a to pak dopomáhá ke kyberšikaně.“ (chlapec). „Dávat si pozor na to, co vydáváme - pedofilové a úchylové to můžou najít.“ (dívka). „Může toho kdokoliv zneužít.“ (dívky i chlapci). „Mohu zveřejňovat něco nevhodného a druhým to není příjemné.“ (dívka).

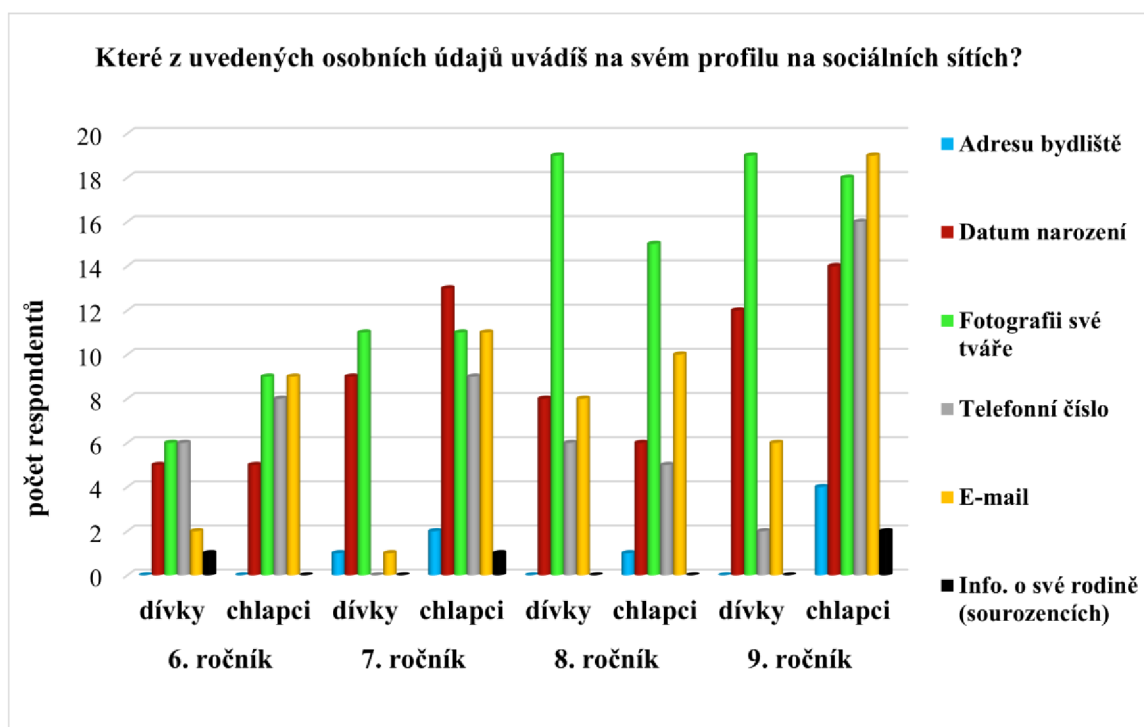
Otázka č. 22: Které z uvedených osobních údajů uvádíš na svém profilu na sociálních sítích?

Předmětem kladení této otázky bylo zjištění, kolik osobních údajů či informací o sobě žáci na svých profilech zveřejňují. Právě přílišné odtajňování zásadních soukromých údajů může vést k počátkům kyberšikany, která se poté může rozvinout ve velmi nebezpečné formy kyberšikany. Respondenti mohli volit libovolný počet z celkem šesti připravených variant. Následující tabulka č. 22 a graf č. 21 ukazují, kolik žáků které konkrétní osobní informace zveřejňuje:

Tabulka č. 22

Které z uvedených osobních údajů uvádíš na svém profilu na sociálních sítích?								
*	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
Adresu bydliště	0	0	1	2	0	1	0	4
Datum narození	5	5	9	13	8	6	12	14
Fotografii své tváře	6	9	11	11	19	15	19	18
Telefonní číslo	6	8	0	9	6	5	2	16
E-mail	2	9	1	11	8	10	6	19
Info. o rodině (sourozencích)	1	0	0	1	0	0	0	2

Graf č. 21

Na začátek je důležité připomenout, že na tuto otázku odpovídali pouze ti žáci, kteří v otázce č. 19 zaškrtnuli, že mají založený profil na některé sociální síti (odpovídalo tedy 161 z celkových 174 žáků druhého stupně). Z tabulky č. 22 vyplývá, že celkem 108 žáků (tj. 67 % z celkového počtu 161 žáků, kteří mají profily na soc. sítích) sdílí na internetu fotografii své tváře - v grafu č. 21 znázorněno zelenou barvou. Celkem u 72 respondentů (tj. 45 % ze 161 žáků s profily na soc. sítích) po načtení jejich profilu zjistíte, kdy se narodili (v grafu č. 21 zobrazeno červenou barvou), dále u 52 žáků (tj. 32 % ze 161 žáků) pak vyčtete i jejich osobní telefonní číslo (v grafu č. 21 zobrazeno šedou barvou), a u 66 žáků (což činí 41 %) zjistíte z profilu jejich e-mail (v grafu č. 21 znázorněno žlutou barvou). Naštěstí pouze 8 dotazovaných uvedlo, že na svém profilu sdílí adresu bydliště (v grafu č. 21 znázorněno modře) a jenom 4 respondenti pak na profilu uvádí informace o své rodině (např. o sourozencích) - v grafu č. 21 zobrazeno černou barvou. Dle výsledků o sobě žáci zveřejňují poměrně dosti osobních údajů. Studentům je tedy nutno neustále připomínat, že sdílení některých údajů pro ně může nést jisté riziko a nebezpečí.

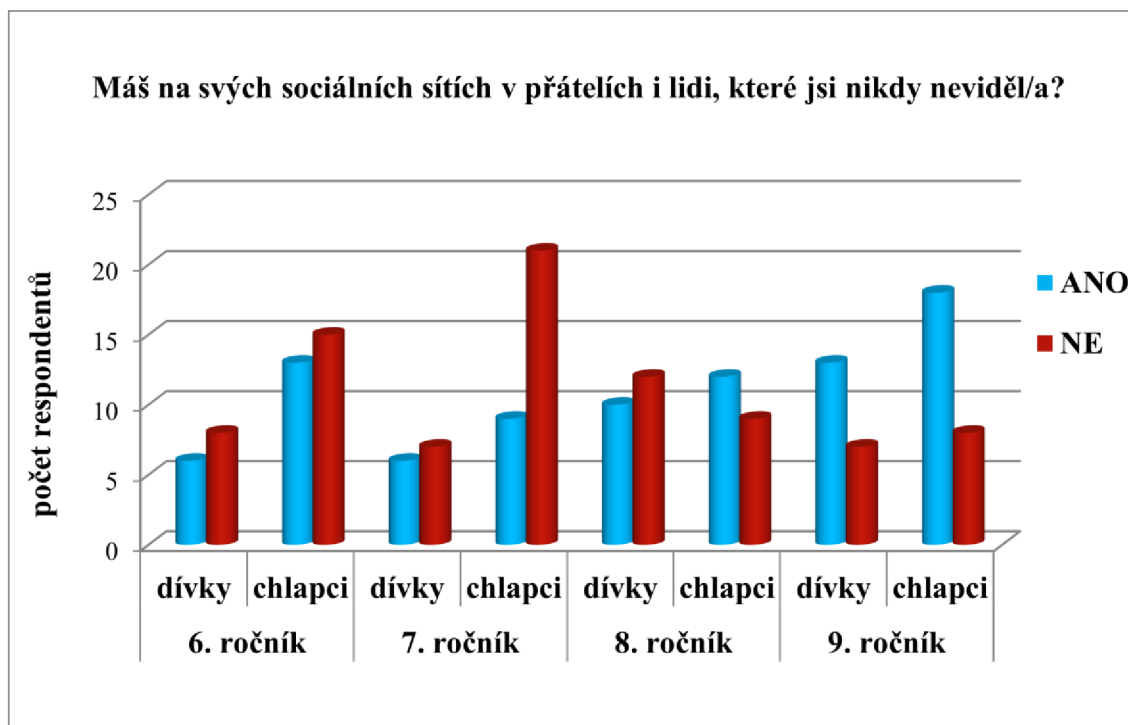
Otázka č. 23: Máš na svých sociálních sítích v přátelích i lidi, které jsi nikdy neviděl/a?

Kyberšikanu mohou žáci zažívat jednak od svých známých, a jednak mohou její projevy a některé formy přijít i od naprosto cizích lidí. Velmi často souvisí prvopočátky kyberšikany s nevědomím žáků, jak se bezpečně chovat na internetu. Mezi základ patří nepřidávat si do přátel na sociálních sítích cizí či ne příliš známé osoby. V rámci této otázky se tedy pokoušíme zjistit, kolik procent žáků vybrané ZŠ má na svých sociálních sítích v přátelích i cizí osoby. Následující tabulka č. 23 a graf č. 22 ukazují četnost odpovědí „ano“ a „ne“ napříč všemi ročníky:

Tabulka č. 23

Máš na svých sociálních sítích v přátelích i lidi, které jsi nikdy neviděl/a?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
ANO	6	13	6	9	10	12	13	18
NE	8	15	7	21	12	9	7	8

Graf č. 22

Z tabulky č. 23 vyplývá, že přesná polovina - tedy 50 % žáků (tedy 87 z celkových 174 respondentů) má na svých profilech na sociálních sítích i lidi, které

nikdy neviděli. Toto číslo je velmi vysoké a škola by v rámci prevence mohla do budoucna více posilovat vědomí žáků o jistém nebezpečí, které z toho pramení. Stojí za povšimnutí, že u mladších žáků 6. a 7. ročníků ještě převažuje odpověď „ne“ (v grafu č. 22 znázorněno červenou barvou), u osmého ročníku ale dochází ke zlomu - u dívek ještě také maličko převažuje odpověď „ne“, ale u chlapců již převládla odpověď „ano“ (v grafu č. 22 zobrazeno modrou barvou), která nadále převažuje i v celém devátém ročníku (u dívek i chlapců).

Otázka č. 24: Co podle Tebe může člověku více ublížit? Kyberšikana, nebo klasická šikana? Která z nich je nebezpečnější? Napiš, proč si to myslíš:

Tato otázka byla koncipována jako otevřená - žáci tedy měli na volné linky svými slovy popsat, který typ šikany pokládají za nebezpečnější - zda fyzickou, nebo kyberšikanu. Svou odpověď měli podložit argumentem, proč si to myslí. Po propočítání vyšlo najevo, že poměr názorů (zda je nebezpečnější kyberšikana či klasická šikana) napříč všemi ročníky vychází cca 50/50 - polovina žáků tedy pokládá za horší fyzickou šikanu a druhá polovina kyberšikanu. Níže je citováno několik zajímavých odpovědí samotných žáků příslušných ročníků, které vycházejí z výzkumu:

6. ročník:

Několik žáků napříč šestými ročníky se shodlo na odpovědi: „*Klasická šikana je nebezpečnější, protože ti někdo může ublížit na zdraví.*“ (odpověděly tak celkem 3 dívky a 7 chlapců). Některé další odpovědi pak v podstatě souznivaly s tím, že je horší fyzická šikana: „*Klasická, protože z toho může být třeba otřes mozku a bezvědomí.*“ (chlapec), „*Klasická, protože to může dojít i dál, než jen strkání.*“ (dívka), „*Klasická, protože ublíží viditelně.*“ (dívka), „*Klasická, protože můžeš mít něco zlomeného.*“ (chlapec), „*Klasická, protože to bolí a dokonce tě může někdo i podríznout nebo zabít.*“ (chlapec), „*Klasická, protože u kyberšikany jsi doma a nemůžou na tebe.*“ (chlapec), „*Klasická, protože je to násilí.*“ (dívka), „*Klasická, protože mě někdo může zmlátit a přes internet na tebe nemůžou.*“ (chlapec).

Argumentace opačných názorů (tedy že je nebezpečnější kyberšikana) byla na věkovou kategorii cca 11 let poměrně dosti vyspělá: „*Kyberšikana, protože ti může někdo ublížovat a ty vůbec nemusíš vědět, kdo to je.*“ (dívky i chlapci), „*Kyberšikana je náročnější na psychiku, někdo se z toho může zhroutit*“ (chlapec), „*Protože někdo může rozesílat tvoje fotky, jak jsi nahatej.*“ (chlapec), „*Kyberšikanátora je těžší odhalit -*

nejhorší je, že se schovává za internet, tak na něj nikdo nepřijde.“ (chlapec),
„Kyberšikana, protože to může člověka dohnat třeba i k sebevraždě, že neví kudy kam.“
(dívka).

7. ročník:

V sedmém ročníku se objevilo porovnávání mentální bolesti s fyzickou, dále je poprvé zmíněn možný strach z návštěvy školy, nebo je žáky brána na zřetel například na viditelnost/neviditelnost konkrétního druhu šikany přihlížejícími: *„Klasická, protože jde o zdraví, mohou ti vážně ublížit.*“ (dívky i chlapci), *„Klasická je víc nebezpečná, protože podle mě je horší fyzická bolest, než mentální.*“ (chlapec), *„Klasická, protože to bolí.*“ (chlapec), *„Fyzická je horší, protože na internetu můžeš šikanátora nahlásit nebo zablokovat, naživo ne.*“ (chlapec), *„Fyzická, protože se pak dítě bojí chodit do školy, má modřiny...“* (chlapec), *„Protože tě můžou vydírat mlácením.*“ (chlapec), *„Klasická, protože kyberšikana jde podle mě líp zachránit.*“ (dívka).

Co se týče zastánců názoru, že je horší kyberšikana, nacházíme zde uvědomění, že může v pokročilých fázích dojít k sebepoškozování nebo sebevraždě a také názor, že je náročné, když nevíme, kdo nám ubližuje. Objevuje se i strach z obrovského kyberprostoru, v němž všechno vidí spousta známých: *„Kyberšikana je horší, protože člověk má úzkosti, deprese a začne se sebepoškozovat, nebo se zabije.*“ (chlapec), *„Kyberšikana je horší, protože nevím, kdo mi to dělá.*“ (chlapec i dívky), *„Kyberšikana je horší, protože tě mohou veřejně ztrapnit a zbavit opravdových přátel.*“ (dívka), *„Kyberšikana je horší, protože ty příspěvky vidí všichni přátelé.*“ (dívka).

8. ročník:

V osmém ročníku několik dívek i chlapců napsalo, že jim připadají oba typy šikany stejně nebezpečné - většinou vypisovali, že fyzická šikana bolí a někdo člověku ubližuje na zdraví, naopak u kyberšikany je tato bolest vnitřní, člověk ji často dusí uvnitř sebe a je náročná na psychiku.

Velký počet žáků osmých tříd zastává názor, že je horší kyberšikana. Zde zaznívaly velice rozumné argumenty - především ty, z nichž je patrný strach z mnohdy neznámého kyberagresora, z mnoha svědků v kyberprostoru, kteří vše vidí, dále se objevilo uvědomění, že na internetu může vše zůstat navždy, případně že kyberšikanu člověk může zažívat kdekoliv. Dívky si dokonce uvědomují i riziko možného nabourání

kyberagresorem do počítače a následné sledování. Velmi zajímavý je i myšlenkový pochod o tom, které zranění se hojí déle - zda fyzické nebo psychické: „*Kyberšikana je horší, protože psychické zranění se uzdravuje hůř, než fyzické.*“ (chlapec), „*Protože se ti můžou nabourat do počítače a dát tam kameru, kterou tě můžou sledovat.*“ (dívka), „*Protože stačí klik a může všechno vidět hrozně moc lidí.*“ (chlapec), „*Protože na internetu to zůstane navždycky.*“ (dívka a chlapec), „*Kyberšikana je horší, protože ji můžu zažít kdekoliv, když mám u sebe mobil.*“ (chlapec), „*Protože u ní nikdy nevíš, kdo za tím je a ten člověk si tě může kdykoliv najít.*“ (dívka), „*Na internetu ti může kdokoliv ubližovat a ty o tom ani nemusíš vědět.*“ (dívka), „*Kyberšikana je horší, protože když nevidím jeho tvář, dovolí si ke mně víc.*“ (dívka).

Žáci, kteří si myslí, že je horší fyzická šikana, argumentovali především tím, že je těžší snést šikanu přímou (z očí do očí) než kyberšikanu, která probíhá přes telefon či počítač. Jiní argumentovali tím, že u kyberšikany je snazší si kyberagresora zablokovat, že může mít oběť nějaké zdravotní doživotní následky, nebo že vydírání násilím je pro člověka horší: „*Fyzická je horší, protože je z očí do očí - nejen vulgární slova, ale i pěstí a vydírání skrz násilí je podle mě mnohem horší.*“ (dívka), „*Klasická je horší, protože můžu mít doživotní následky na zdraví, kdežto u kyberšikany si šikanátora můžu zablokovat.*“ (chlapec), „*Klasická, protože kyberšikana zasahuje jenom do soukromí, fyzická poškozuje i zdraví, což je horší.*“ (chlapec), „*Fyzická, protože mi ublíží na zdraví a někdo se pak třeba bojí chodit do školy.*“ (dívka), „*Fyzická, protože se ti posmívají přímo do obličeje a ne přes display nebo monitor.*“ (chlapec).

9. ročník:

V devátém ročníku se též objevili žáci, kteří považují za nebezpečnější kyberšikanu. Svá tvrzení podporovali tím, že se kyberagresoři schovají za počítač, za nímž si dovolí mnohem více, dále že je pro oběť těžší se bránit, nebo že je pro oběť mnohem náročnější zbavit se protivníka: „*Kyberšikana je horší, protože se šikanátoři schovávají za počítač.*“ (dívky i chlapci), „*Protože kyberšikaně je těžší se ubránit a všichni to vidí a čtou.*“ (chlapec), „*Protože útočí hlavně na psychiku.*“ (chlapec), „*U počítače si každý víc dovolí, než naživo.*“ (chlapec), „*Protože je těžší se zbavit protivníka, když ho třeba ani neznáme a nevíme, kdo to dělá.*“ (chlapec), „*Protože kyberšikanu vidí více lidí, než tu klasickou.*“ (dívka), „*Protože se z toho můžeme zhroutit.*“ (dívka).

Respondenti z devátých tříd, kteří si myslí, že je nebezpečnější fyzická šikana, argumentovali především tím, že si agresora nemůžeme jednoduše „zablokovat“, že nám může ublížit na zdraví, nebo že kyberšikana lze snadněji řešit. Zajímavý je i poznatek, že klasická šikana ubližuje oběti fyzicky i psychicky zároveň: „Protože při klasické si ubližují fyzicky i psychicky zároveň, kdežto u kyberšikany je to jen psychické.“ (dívka), „Protože to bolí.“ (dívky i chlapci), „Protože je to více hrubé.“ (dívka), „Protože u kyberšikany si člověk může ostatní zablokovat, ale u klasické ne a můžou ti ubližovat i násilně.“ (dívka), „Protože u kyberšikany si za to oběť může sama, že je hloupá avěří neznámým lidem na internetu, ale u klasické se to děje osobně.“ (chlapec), „Klasická šikana je horší, protože internetová jde líp řešit.“ (chlapec).

Otázka č. 25: Co by podle Tebe mohlo odstranit výskyt kyberšikany u Vás ve škole?

Napiš vlastními slovy:

Touto otázkou byl dán respondentům prostor pro vyjádření vlastních nápadů či názorů, jakým způsobem by se dalo udělat prostředí jejich školy bezpečnějším - tedy jak by se odtud dala kyberšikana a ubližování přes internet vymýtit. Otázka byla položena jako otevřená, žáci tudíž dopisovali na volné linky vlastními slovy své připomínky. Právě názory samotných žáků bychom měli vnímat v problematice kyberšikany jako velmi důležité, protože děti jimi vyjadřují své pocity a mnohdy nás mohou inspirovat k vhodnějšímu přístupu v prevenci kyberšikany - právě proto, že se můžeme na danou věc podívat jejich očima. Níže jsou citovány některé zajímavé názory dotazovaných žáků z příslušných ročníků:

6. ročník:

Celkem tři odpovědi napříč šestými ročníky se shodovaly v tom, že by žáci nejraději odstranili některý z prostředků, kterými se kyberšikana šíří (což je bohužel poměrně nereálné): „Mohly by se zrušit sociální sítě, aby se to nedělo.“ (dívka), „Zrušit internet a zabavit všem mobily.“ (chlapec), „Kdyby nebyl žádný signál.“ (dívka). Další žáci by ocenili, kdyby se ve škole častěji pořádaly nějaké preventivní akce: „Kdybychom se o tom více bavili v celé škole.“ (dívky i chlapci), „Kdybychom to řešili třeba na třídnických hodinách, aby se nad sebou některý děti zamyslely.“ (dívka), „Mohli bychom jet na společný výlet, kde by byly sezení o kyberšikaně.“ (chlapec). Jiní žáci pak tuto otázku pojali tak, že by se v případě již vyskytující se kyberšikany obrátili na nějakou z autorit - na rodiče, učitele, ředitele a případně policii či sociálku: „Někomu

to říct, aby se za něj postavil a už mu to nedělali.“ (dívky), *„Dát do školního řádu, že kdo to bude dělat, musí zaplatit pokutu.“* (chlapec), *„Aby ředitel vyloučil ze školy toho, kdo to dělá.“* (chlapec), *„Říct to rodičům, řediteli, ten to vyřeší s dotyčnými šikanátory.“* (dívky i chlapci), *„Nahlásit to řediteli, ať je potrestá a když to nepomůže, tak na policii nebo sociálku.“* (chlapec). Jeden chlapec dokonce navrhl i velmi hrubý trest pro kyberagresory: *„Já bych jim za to dal 30 ran řemenem, aby se vzpamatovali.“*

7. ročník:

V sedmém ročníku se opakovaně objevovala přání, aby se na škole o kyberšikaně častěji hovořilo (např. v rámci nějakých přednášek či třídnických hodin), aby si případní agresoři uvědomili závažnost svých činů a možné následky u obětí. Pár odpovědí se týkalo i nutnosti více stmelit kolektiv ve třídách, nebo připomínat respektování pravidel: *„Aby byly o tom nějaké přednášky, protože ti, co to dělají, by zjistili následky kyberšikany, zamysleli by se nad sebou a došli k tomu, jak hrozný to pro člověka je.“* (dívka), *„Kdyby s námi o tom učitelé mluvili víc na třídnických.“* (dívka), *„Kdybychom všichni respektovali pravidla, nedocházelo by k tomu.“* (dívka), *„Vést více debaty o kyberšikaně.“* (chlapec), *„Více se poznat, stmelit kolektiv, aby nikdo neměl důvod takhle ubližovat.“* (chlapec). Pár dotazovaných chlapců bohužel odpovídalo i dosti skepticky: *„Nejde tomu nijak zabránit, protože nejde lidem rozkazovat, co mají nebo nemají dělat.“*, *„Nic nepomůže, tohle se bude dít pořád.“* Někteří žáci se v odpovědích zaměřili na to, aby škola připomínala bezpečnost chování žáků na internetu: *„Nepřidávat si neznámé lidi, nedávat jim své fotky, neříkat jim osobní věci (kde bydlíš atd.).“* (chlapec), *„Ignorovat zprávy od lidí, kterým nevěříš.“* (dívka), *„Vytvořit si nový sociální účet, na kterém o sobě radši nebudu nic moc zveřejňovat.“* (chlapec), *„Neklikat na divné odkazy - šikanátor pak zjistí naši IP adresu a najde si nás.“* (chlapec). Zbytek respondentů se zaměřil na způsob zjištění kyberagresora a následného postupu: *„Někomu říct, aby se jim podíval do mobilu a všechno odstranil.“* (dívka), *„Najít hackera, který šikanátorovi zahackuje telefon.“* (chlapec).

8. ročník:

V osmém ročníku uvádělo spoustu žáků odpověď *„nevím“*. Mnozí další respondenti by pak dle svých výpovědí ocenili častější preventivní hovoření o kyberšikaně na jejich škole: *„Více o tom mluvit ve škole.“* (dívky i chlapci), *„Udělat ve škole přednášky od kyberšikaně, ale radši od nějakého cizího člověka, protože bysme*

z osoby měli větší respekt, než z učitelů.“ (dívka), *„Začít to víc řešit a mluvit o tom.“* (chlapci i dívky). Dva žáci dokonce uvedli dosti beznadějnou výpověď: *„Nic, prostě to ignorovat, tohle stejně nikdo nevyřeší.“* Řada žáků se v rámci svého názoru velmi správně zamýšlela i nad omezením sociálních sítí věkem, nebo zvýšením kázeňských postihů a trestů pro agresory: *„Dát sociální sítě až od 18, protože máme větší rozum.“* (chlapec), *„Zvýšit za kyberšikanu kázeňské postihy - agresor by pak měl větší strach a nedělal by to.“* (dívka), *„Omezit sociální sítě pro děti mladší 15 let.“* (chlapec), *„Když se na šikanátora přijde, vyhodit ho ze školy.“* (chlapec).

9. ročník:

Téměř $\frac{3}{4}$ žáků devátých ročníků uváděly, že by ocenily, kdyby se o kyberšikaně více mluvilo ve škole (především z důvodu uvědomění důsledků): *„Nebát se o tom s námi ve škole mluvit, škola by nám měla poradit, co máme dělat.“* (chlapci i dívky), *„Mít ve škole nějaké přednášky, třeba i od někoho, kdo tomu víc rozumí, než učitelé.“* (dívky), *„Aby škola řekla dětem, že si mají zablokovat člověka, který jim píše, když se s ním neznají osobně.“* (dívka). Další odpovědi se týkaly připomínání vzájemné ohleduplnosti a slušného chování mezi žáky, případného potrestání kyberagresora autoritou, nebo (stejně jako v 6. ročníku) omezení prostředků kyberšikany: *„Abychom se k sobě chovali ohleduplněji, neubližovali si zbytečně.“* (chlapec), *„Potrestat ty lidi nějak pořádně.“* (dívky), *„Svěřovat se, komu věříš a pak když to zajde dál, jít na policii.“* (chlapec), *„Odinstalovat sociální sítě, vypnout ve škole WiFi.“* (chlapci i dívky), *„Nebýt tak často na internetu.“* (chlapec). I v devátém ročníku se objevily některé skeptické názory žáků - že kyberšikana na jejich škole jen tak vymýtít nelze: *„Myslím si, že dospělý, jako učitelé nebo vy, před kyberšikanou neochrání - to by nám museli říkat, jak kyberšikanovaní dopadli a až pak by si to šikanátoři uvědomili.“* (chlapec), *„To podle mě nejde.“* (chlapci i dívky), *„Nic není, šířit se to bude ve světě prostě pořádk.“* (dívka).

Otázka č. 26: Zažil/a jsi někdy, že Tě nějaký spolužák zesměšňoval nebo urážel na internetu a poté Ti ubližoval i naživo ve škole?

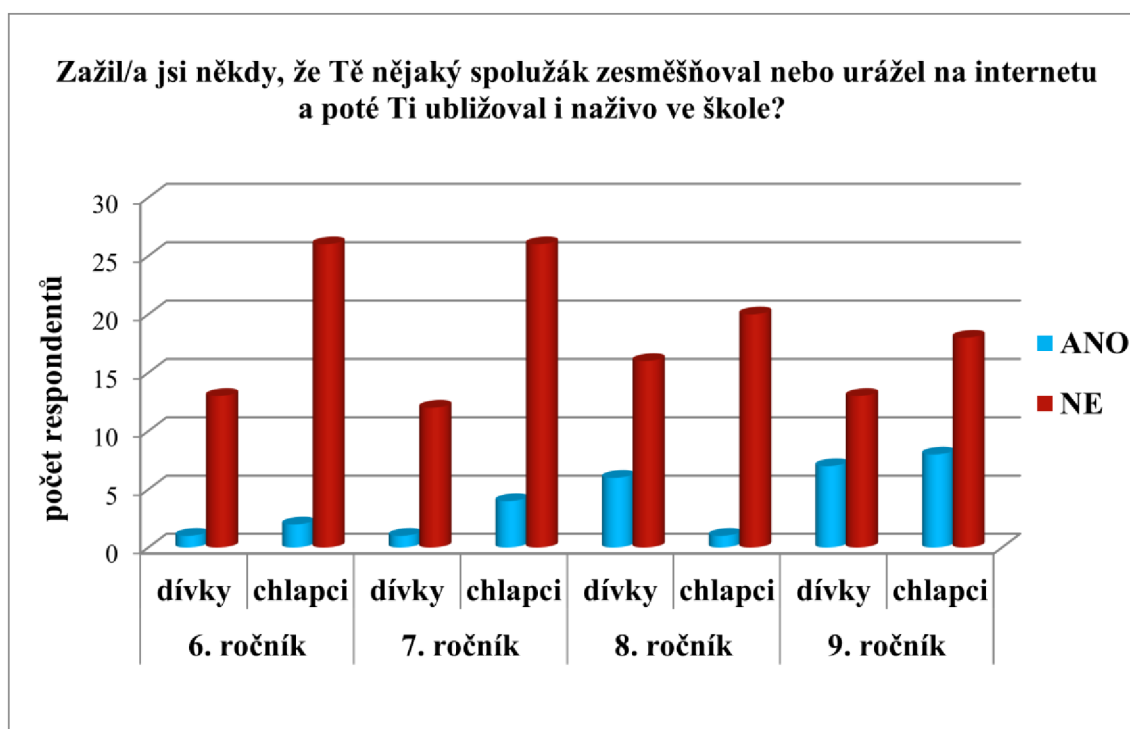
Předposlední otázka byla kladena za účelem zjištění, kolik procent z žáků námi zkoumané ZŠ bylo někdy v roli oběti kyberšikany i šikany z očí do očí současně. Žáci měli volit z odpovědí „ano“ (pokud tuto situaci někdy zažili) nebo „ne“ (pokud ji nikdy

nezažili). Následující tabulka č. 24 a graf č. 23 znázorňují, kolik procent žáků se setkala se šikanou v roli oběti v internetovém i živém světě zároveň:

Tabulka č. 24

Zažil/a jsi někdy, že Tě nějaký spolužák zesměšňoval nebo urážel na internetu a poté Ti ubližoval i naživo ve škole?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
ANO	1	2	1	4	6	1	7	8
NE	13	26	12	26	16	20	13	18

Graf č. 23

Z tabulky č. 24 vyplývá, že celkem 30 žáků (tj. 17 % z celkového počtu respondentů) někdy bylo obětí internetové šikany i šikany ve škole naživo zároveň (v grafu č. 23 znázorněno modrou barvou). Zbýlých 144 žáků (tedy 83 % z celkového počtu dotazovaných) nikdy nebylo obětí šikany v internetovém i živém světě zároveň - v grafu č. 23 zobrazeno červenou barvou. Povšimněme si, že četnost odpovědí „ano“ je vyšší u starších ročníků, než u mladších (v 6. a 7. ročnících takto odpovědělo pouze 8 žáků, v osmých a devátých třídách to bylo již 22 žáků).

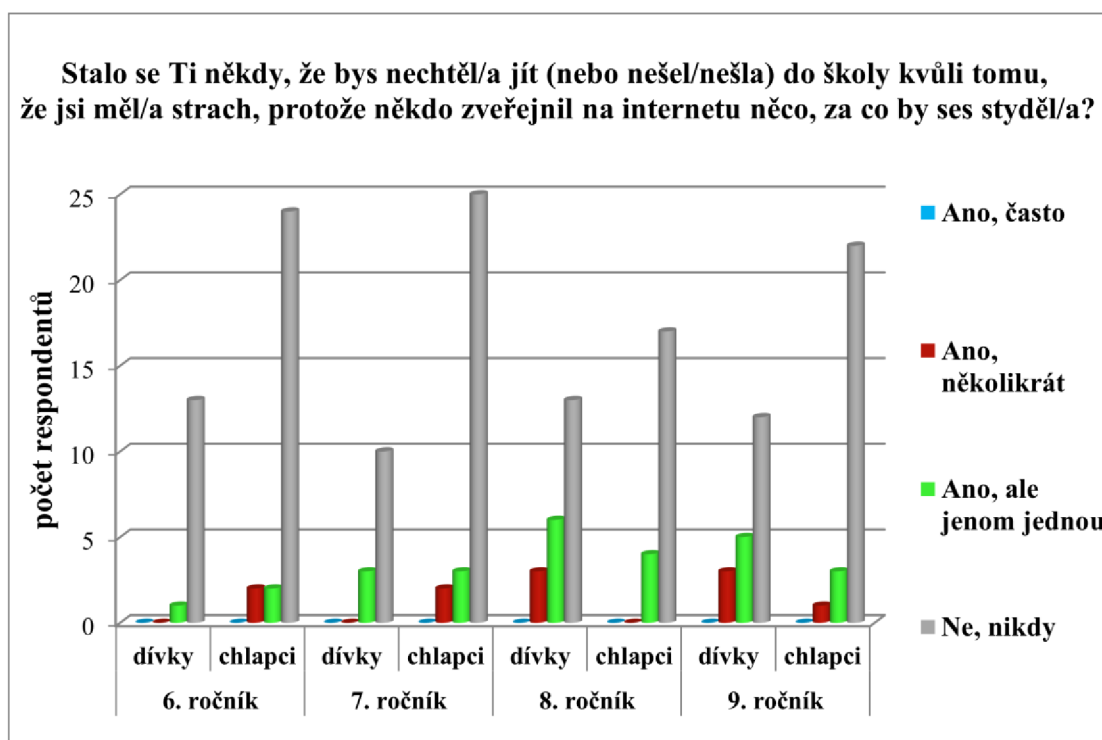
Otázka č. 27: Stalo se Ti někdy, že bys nechtěl/a jít (nebo nešel/nešla) do školy kvůli tomu, že jsi měl/a strach, protože někdo zveřejnil na internetu něco, za co by ses styděla?

V rámci poslední kladené otázky bylo zjišťováno, kolik procent žáků vybrané ZŠ se z důvodu nepříjemných příspěvků (fotek, videí apod.), zveřejněných někým druhým na internetu, někdy bálo jít do školy. Respondenti volili jednu z celkem čtyř připravených variant, kterými vyjadřovali, zda se někdy z tohoto důvodu obávali návštěvy školy (či nikoliv), případně, zda se to stalo 1x, několikrát, nebo se to děje dokonce často. Následující tabulka č. 25 a graf č. 24 znázorňují přehled četnosti jednotlivých odpovědí napříč všemi ročníky:

Tabulka č. 25

Stalo se Ti někdy, že bys nechtěl/a jít (nebo nešel/nešla) do školy kvůli tomu, že jsi měl/a strach, protože někdo zveřejnil na internetu něco, za co by ses styděl/a?								
	6. ročník		7. ročník		8. ročník		9. ročník	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
Ano, často	0	0	0	0	0	0	0	0
Ano, několikrát	0	2	0	2	3	0	3	1
Ano, ale jenom jednou	1	2	3	3	6	4	5	3
Ne, nikdy	13	24	10	25	13	17	12	22

Graf č. 24

Tabulka č. 25 ukazuje, že celkem 136 žáků (tj. 78 %) se nikdy nebálo jít do školy kvůli tomu, že někdo zveřejnil na internetu něco, za co se styděli - v grafu č. 24 znázorněno šedou barvou. Dalších 27 žáků (to činí 16 %) už jedenkrát zažilo tento strach z návštěvy školy kvůli nějakému nepříjemnému internetovému příspěvku (v grafu č. 24 znázorněno zelenou barvou). Zbýlých 11 žáků (tedy 6 %) tento strach z návštěvy školy zažilo dokonce několikrát. Lze tedy tvrdit, že téměř ¼ žáků druhého stupně vybrané ZŠ měla alespoň jednou (případně několikrát) strach jít do školy z důvodu zveřejňování příspěvků od druhé osoby bez jejich souhlasu či vědomí. Odpověď „*ano, často*“ nezaškrtl nikdo z dotazovaných.

Je zajímavé si povšimnout, že zatímco v šestých a sedmých ročnících tento strach z návštěvy školy zažívali spíše chlapci, než dívky (celkem 9 chlapců a 4 dívky), u osmých tříd nastává změna a odpovědi „*ano, několikrát*“ nebo „*ano, ale jenom jednou*“ volily častěji dívky, než chlapci (celkem 17 dívek a 8 chlapců).

12 Rozhovor s metodikem prevence

Součástí praktické části této diplomové práce je i rozhovor s metodikem prevence vybrané základní školy. V rámci výzkumného šetření se tedy autorka práce osobně vydala za Mgr. Martinem Hadravou (jenž na škole v této funkci působí již několik let a

mimo jiné je zároveň i třídním učitelem), který byl ochoten se s námi v rámci výzkumu podělit o některé ze svých názorů a cenných zkušeností. Prostřednictvím rozhovoru (konkrétně osmi otázek) jsme si kladli za cíl zjistit, zda jsou pedagogové ohledně problematiky kyberšikany nějak proškolení, jaké faktory pokládá sám metodik prevence jako nejčastější spouštěče vzniku kyberšikany u žáků druhého stupně, a v neposlední řadě - zda jsou pro žáky ve školním prostředí organizovány ohledně kyberšikany nějaké besedy (popř. sezení, projektové dny, třídnické hodiny či diskuse). Posledním z uvedených jsme se zabírali zejména z důvodu, že z výsledků dotazníků je patrný dosti vysoký zájem ze strany žáků o podobná preventivní sezení týkající se kyberšikany (viz otázka č. 8 v rozboru dotazníku - celkem 70 % respondentů druhého stupně by ocenilo častější diskuse o kyberšikaně na jejich škole). Navíc z výsledků odpovědi u otázky č. 7 vyplývá, že celkem 61 % dotazovaných pokládá informace o kyberšikaně získané ze školního prostředí za užitečné - i proto jsme se na tuto problematiku tázali metodika prevence.

Níže je zpracován **přepis rozhovoru**:

1. Procházejí pedagogové na zdejší ZŠ nějakými školeními, které se týkají prevence kyberšikany? Pokud ano, jak často, kde, popřípadě jakým způsobem probíhají?

„Ano, procházejí. V poslední době díky Covidu je to především prostřednictvím různých webinářů. Předtím to bylo během různých besed a přednášek s odborníky.“

2. Konají (např. na Vaše doporučení) třídní učitelé se svými žáky nějaká sezení (diskuse, projektové dny, semináře, třídnické hodiny, apod.) týkající se tématu kyberšikany? Pokud ano, ve kterých ročnících probíhají? Myslíte si, že by k odhalení případného výskytu kyberšikany u žáků tato sezení mohla pomoci?

„Dělají se různá preventivní opatření - jsou to třídnické hodiny, adaptační kurzy, přednášky, preventivní programy (pokud to situace dovoli). Funguje i schránka důvěry, která takovéto nežádoucí chování pomáhá odhalit.“

3. Proč podle Vás vzniká kyberšikana mezi žáky?

„Myslím si, že je to určitá svoboda a anonymita v online prostředí. Děti mnohem snadněji komunikují prostřednictvím sociálních sítí než „face to face“. Většinu věcí si děti naživo nedokážou říci. Ovšem online svět jim tuto možnost nabízí...“

4. Pociťujete v posledních letech s přibýváním moderních technologií a častějším užíváním sociálních sítí u stále mladších žáků nárůst kyberšikany na Vaší ZŠ?

„Myslím si, že to není jen naše škola. Obecně lze říci, že je to problém této doby, nikoli naší nebo jiné školy. Problém kyberšikany nepostihuje jenom školní prostředí.“

5. Využíváte nějaké osvědčené postupy (způsoby, metody apod.), díky nimž se dá kyberšikana diagnostikovat/identifikovat?

„Těžko říci, jestli osvědčené. Většina případů se neděje až tak ve škole, ale spíše v domácím prostředí. Samozřejmě se pak problémy promítají i do školního prostředí. Ve škole se na ně přichází zřídka kdy. Buď se tedy žák svěřil svému učiteli, nebo kamarádovi, který to pak nahlásí třídnímu učiteli. Pár případů jsme zachytili i prostřednictvím již zmíněné schránky důvěry.“

6. Přicházejí se žáci někdy svěřovat se svými problémy přímo k Vám, jakožto metodikovi prevence? Myslíte si, že žáci vědí, kde najdou Vaši kancelář (nebo kancelář výchovného poradce), případně že mohou přijít přímo k Vám?

„Vím moc dobře, kde mě najít, ovšem nevyhledávají mě jako metodika prevence. Pokud za mnou přichází, tak jako za třídním učitelem.“

7. Který typ šikany se podle Vás vyskytuje na Vaší škole ve větší míře - kyberšikana, nebo klasická šikana?

„Na naší škole bych ani jednu nepovažoval za příliš častou. Samozřejmě poslední dobou vlivem online výuky bych se spíš klonil k té kyberšikaně.“

8. Vybavujete si nějaký vážnější případ kyberšikany během Vašeho působení na této ZŠ? (Zabývaly se jím např. i jiné orgány - policie ČR apod.?). Pokud si na nějaký takový případ vzpomínáte, v čem spočíval a jak se vyřešil?

„Ano, samozřejmě. Bylo to třeba vytváření falešných profilů na sociálních sítích a rozesílání intimních fotografií. Tento problém řešila i policie ČR. Jako škola jsme dali viníkům kázeňská opatření.“

Komentář k rozhovoru:

Ze slov metodika prevence vyplývá, že pedagogové vybrané ZŠ jsou v problematice kyberšikany preventivně proškolení (např. formou besed s odborníky), což je správné a pro bezpečí žáků velice přínosné. Je chvályhodné, že škola lpí na vzdělávání

pedagogů v oblasti kyberšikanou i v současném náročném pandemickém období (např. prostřednictvím webinářů). Z toho vyplývá, že jednotliví učitelé vědí, jak se v případě setkání s kyberšikanou u jejich žáků zachovat, což je velice důležité.

Dále metodik prevence uvádí, že škola pořádá pro žáky ohledně kyberšikanou různá preventivní opatření (jakými jsou např. třídnické hodiny, adaptační kurzy, přednášky apod.). Zde je vhodné navrhnout, že by se škola měla více zaměřit na efektivitu či častější pořádání těchto preventivních opatření během školního roku. V dotazníku totiž uvedlo pouze 25 % žáků, že si vybavuje, že by s nimi někdy hovořili učitelé na třídnických hodinách o kyberšikaně (viz otázka č. 6) a 30 % žáků si vůbec nevybavuje, že by s nimi někdy na jejich škole někdo hovořil o kyberšikaně (viz otázka č. 5). Metodik prevence Hadrava dále vyjadřuje názor, že kyberšikanou je problémem této moderní doby, ale nepostihuje pouze školní prostředí a mnohdy se odehrává v prostředí domácím. Případy kyberšikanou dle jeho slov zachycuje škola buď prostřednictvím svěřeni se žáků svým kamarádům a poté učitelům, nebo skrze schránku důvěry. Právě umístění schránky důvěry do školy je velmi vhodné, jelikož některým žákům umožní překonat strach a anonymně se svěřit. Co se týče konkrétních případů kyberšikanou z vybrané ZŠ, uvedl metodik prevence např. vytváření falešných profilů na sociálních sítích, případně rozesílání intimních fotografií. Totéž zaznívalo i v odpovědích od žáků z dotazníků - např. v otázce č. 21, kde jsme se ptali, proč může být zveřejňování fotografií na internetu nebezpečné.

V otázce č. 7 metodik prevence uvedl, že žáci sice vědí, kde jeho kancelář ve škole mohou nalézt, ale nechodí se za ním svěřovat jako za metodikem prevence, ale spíše jako za třídním učitelem - touto odpovědí se shodl s výsledky vyhodnocených dotazníků od žáků (viz otázka č. 11). Ani jeden z žáků druhého stupně totiž neuvedl, že by se v případě zkušenosti s kyberšikanou svěřil metodikovi prevence či výchovnému poradci, ač byly tyto dvě osoby v nabídce odpovědí. Škola by tedy mohla žákům častěji připomínat tuto možnost svěřeni se přímo výchovnému poradci či metodikovi prevence, jelikož jde o proškolené specialisty, kteří mají s řešením kyberšikanou více zkušeností, než například kamarádi žáků (pomoc pro oběť by poté mohla být efektivnější). Bohužel, ani důvěra žáků k učitelům není příliš vysoká - s kyberšikanou by se dle výpovědi svěřilo učitelům pouhých 23 žáků druhého stupně (což činí 13 %). Škola tak má motivaci snažit se zvýšit důvěru žáků k pedagogům.

13 Vyhodnocení předpokladů šetření

Předpoklad č. 1

Alespoň 80 % žáků druhého stupně vybrané ZŠ chápe význam pojmu „kyberšikana“.

První předpoklad se nám verifikoval vyhodnocením otázky č. 3, v níž potvrdilo celkem 98 % žáků druhého stupně vybrané ZŠ, že správně rozumí pojmu kyberšikana (tedy 170 ze 174 dotazovaných). Četnost informovanosti žáků o kyberšikaně tedy ještě předčila naše očekávání. Četnost správných odpovědí žáků oproti roku 2019 (kdy autorka této DP kladla žákům dané ZŠ totožnou otázku) vystoupala ještě o 4 procenta (v roce 2019 správně odpovědělo 94 % žáků druhého stupně).

Předpoklad č. 2

U 50 % žáků z druhého stupně dané ZŠ rodiče vůbec nekontrolují, co konkrétně jejich děti na internetu dělají.

Druhý předpoklad se nám potvrdil vyhodnocením otázky č. 18, ve které celkem 110 z celkového počtu 174 žáků (to činí 63 %) uvedlo, že jejich konkrétní činnost na internetu rodiče nikdy nekontrolují (tato odpověď převažovala u starších ročníků). Dalších 31 % žáků pak rodiče kontrolují alespoň občas a pouhých 6 % žáků kontrolují rodiče často.

Předpoklad č. 3

Alespoň 20 % studentů druhého stupně dané ZŠ někdy bylo obětí kyberšikany.

Předpoklad č. 3 lze potvrdit pomocí výsledků otázky č. 9, v níž celkem 55 % žáků (tj. 96 z celkových 174 dotazovaných) nezaškrtnulo žádný projev kyberšikany, s nímž by se setkali v roli oběti. Zbýlých 78 žáků (tedy 45 %) se s nějakou z forem kyberšikany v roli oběti již setkali. Šetření tedy prokazuje ještě o 35 % vyšší výskyt kyberšikany, než bylo zprvu předpokládáno.

14 Diskuse

Problematika kyberšikany je velice aktuální záležitostí, a to jak ve školním, tak i v mimoškolním prostředí. Tuto diplomovou práci považujeme jako přínosnou obzvláště pro pedagogy - a sice ze škol různých stupňů s rozmanitými zaměřenými. Práce by však mohla být nápomocna i začínajícím učitelům (či pedagogickým pracovníkům, asistentům, apod.), kteří doposud nemají příliš osobních zkušeností ze své praxe.

Pročtením teoretické části této práce se mohou seznámit s nejčastějšími projevy a různými formami kyberšikany, což jim může značně napomoci v případném rozpoznání kyberšikany u žáků. V neposlední řadě tato práce obsahuje i cenné metodické pokyny a doporučení (týkající se prevence kyberšikany) od uznávaných odborníků, díky nimž se mohou přiučit tomu, jak se dá kyberšikaně předcházet. Tato diplomová práce může být rozhodně významným přínosem i pro samotné rodiče dospívajících žáků, jejichž informovanost o problematice kyberšikany je též velice podstatná.

Důkazem, že předložená diplomová práce po dokončení najde své uplatnění, nám byla odezva samotného pana ředitele námi zkoumané ZŠ, Karla Navrátila, který se na nás po vyhodnocení šetření obrátil s výslovnou prosbou o dodání kompletních výsledků. Ty dle jeho slov následně využil do školní dokumentace pro budoucí úpravu preventivního programu vybrané ZŠ. Pana ředitele zajímaly především procentuální hodnoty u jednotlivých odpovědí z dotazníku a také názory a nápady samotných žáků napříč všemi ročníky. Jelikož toto šetření odhaluje vnímání problematiky kyberšikany hlavně očima samotných žáků, může pan ředitel tímto svým zájmem a ukázkovým empatickým přístupem přispět k budování cesty k bezpečnému prostředí pro žáky „jeho“ školy. Tento pohled samotných žáků na ubližování druhým nesmíme nikdy podceňovat, protože právě on nám může poskytnout obrovský přínos k lepšímu pochopení některých konkrétních situací.

V rámci šetření v praktické části této práce bylo jedním z dílčích cílů zjistit, jestli se na vybrané ZŠ v Telči vyskytuje kyberšikana, případně v jak velkém rozsahu. Ačkoliv metodik prevence je názoru, že se na dané ZŠ kyberšikana příliš často nevyskytuje, výsledky výzkumu ukázaly, že se celkem 45 % respondentů druhého stupně někdy stalo (nebo stále je) obětí kyberšikany a celkem 30 % žáků se přiznalo, že se někdy stalo kyberagresorem. Tato procenta jsou poměrně vysoká, ale je nutno zmínit, že mohou být nepřesná či zavádějící. Určitý podíl školáků například mohl mít obavy se svěřit, že je jim ubližováno přes internet - buď mohli mít strach z nedodržení slíbené anonymity dotazníku, nebo nebyli při vyplňování dostatečně pečliví a soustředění. Objektivitu výsledků mohli snížit i respondenti, kteří si naopak mohli vymyslet svou pomyslnou roli kyberagresora, přičemž v reálu ke kyberšikaně nemuselo vůbec dojít. Tito žáci mohli své zavádějící odpovědi uvádět například proto, že na sebe chtěli upoutat pozornost druhých, nebo se toužili cítit zajímavými.

Tato diplomová práce se zabývá zkušenostmi a osobními názory žáků na problematiku kyberšikany. Protože ale zkoumá pouze zkušenosti žáků jedné vybrané ZŠ, mohlo by se zdát, že je přínosná pouze pro tuto jednu konkrétní základní školu. Tak tomu ale určitě není. Předkládaná diplomová práce může inspirovat i mnohé další školy, které se perou s doposud marnou snahou o správné nastavení účinných preventivních opatření týkajících se kyberšikany (konkrétně na jejich škole). I ostatní školy mohou zorganizovat podobný (nebo úplně stejný) dotazníkový výzkum, čímž vytěží cenné nápady a zkušenosti svých žáků. Právě za pomoci těchto názorů od samotných žáků pak mohou vytvořit efektivní preventivní program přesně na míru, díky čemuž je možné předejít výskytu některých typů kyberšikany. I kdyby mělo toto všechno pomoci jednomu jedinému žákovi, má to celé smysl!

15 Návrhy preventivních opatření

Na základě kompletního vyhodnocení všech výsledků našeho výzkumu (a též prostudování odborné literatury) jsme se pro vybranou ZŠ, na níž šetření probíhalo, pokusili navrhnout několik různých preventivních opatření, která by mohla napomoci ke snížení výskytu kyberšikany, či k jejímu případnému včasnému odhalení. V průběhu našeho šetření a následné tvorby preventivních návrhů byl kladen důraz obzvláště na osobní zkušenosti, názory a nápady žáků dané ZŠ, které byly porovnány s výpovědi metodika prevence a též s uznávanými odborníky z oboru.

Naše první doporučení pro školu spočívá v **častějším pořádání preventivních přednášek či besed týkajících se kyberšikany** na školní půdě, a to i pro mladší ročníky. Z výzkumu totiž vyplývá, že většina mladších žáků vybrané ZŠ se o kyberšikaně poprvé dozvídá z internetu či médií, až starší žáci (především z devátých ročníků) uváděli, že se o kyberšikaně dozvídají ze školního prostředí (viz otázka č. 4). Věříme, že informace o kyberšikaně, přijaté ze školy, jsou pro žáky přesnější a efektivnější, než z médií. Téměř $\frac{3}{4}$ dotazovaných žáků (70 % z celkového počtu respondentů) by ocenily častější diskuse/besedy o kyberšikaně, přičemž si většina těchto žáků myslí, že by častější mluvení o kyberšikaně mohlo pomoci k jejímu (alespoň částečnému) vymýcení. Za zvážení jistě stojí i nápad, který uváděli žáci osmého ročníku, kteří by ocenili, kdyby tyto přednášky vedla vždy nějaká cizí osoba a nikoliv nějaký učitel či zaměstnanec školy (viz otázka č. 25). Dle jejich názoru by totiž měli spolužáci z cizí osoby větší respekt a z přednášky by si odnesli více.

Dále bychom škole doporučili, aby se pokusila **posílit důvěru žáků** k jejím zaměstnancům. Pouhých 57 % žáků druhého stupně by se totiž v případě osobní zkušenosti s kyberšikanou v roli oběti někomu svěřilo (viz otázka č. 10), naopak zbývajících 43 % žáků by o tom nejspíš nikomu neřeklo. Vůbec žádný žák této školy by se s kyberšikanou nešel svěřit metodikovi prevence či výchovnému poradci (viz otázka č. 11), což by školu mohlo motivovat k častějšímu připomínání těchto dvou rolí žákům. Škole by ke snížení výskytu kyberšikany mohlo napomoci i častější **připomínání důležitosti nahlášení případného svědectví žáků u kyberšikany** - pouhých 37 % žáků dané školy by své povědomí o kyberšikaně nahlásilo, dalších 45 % svědků by o tom nikomu neřeklo a zbývajících 18 % by se ke kyberagresorovi dokonce přidalo a aktivně se spolupodílelo na rozesílání zesměšňující fotky/video (viz otázka č. 15). Velkým krokem vpřed by pak pro školu mohla být snaha o zvýšení důvěry žáků ke školnímu prostředí (např. zorganizování nějakých sezení, pobytů či programu posilujícího důvěru žákům k učitelům).

Dále by škola mohla (ve snaze o snížení výskytu kyberšikany) žákům častěji **vyprávět o závažnosti dopadů kyberšikany**. Mnozí z žáků (především chlapci) si totiž dle našeho výzkumu tuto závažnost kyberšikany neuvědomují - šikanují často z nudy, nebo si myslí, že je to legrace (viz otázka č. 14). Spoustu žáků (v otázce č. 25) samo ze své hlavy uvádělo, že je důležité, aby s nimi ve škole někdo probíral možné důsledky kyberšikany a kam až to celé může dojít, protože by si případní kyberagresoři lépe uvědomili závažnost jejich činů.

V rámci této práce jsme se zajímali i o velmi důležitý novodobý fenomén, a sice internetové nebezpečí pro žáky druhého stupně. Naprostá většina žáků (93 % žáků vybrané ZŠ) má založený profil na nějaké sociální síti (viz otázka č. 19), proto by škola měla žákům pravidelně **připomínat zásady bezpečnosti chování na internetu**. Reálný výskyt internetového nebezpečí přímo na dané ZŠ dokazuje otázka č. 9, kde jsme zjistili, že neuvěřitelných 25 % žáků bylo někdy přes internet pozváno cizím člověkem na osobní schůzku (z toho bylo 29 žáků takto pozváno jedenkrát a 14 žáků dokonce několikrát). Navíc 50 % žáků přiznalo, že má na sociálních sítích v přátelích i cizí lidi, které nikdy neviděli (viz otázka č. 23). Škola by tedy na základě těchto výsledků mohla být motivována k častějšímu připomínání, že je velice nebezpečné mít na internetu v přátelích i cizí lidi, které nikdy neviděli. Důležité je **seznámit žáky s možnými riziky odkrytí svých osobních údajů na internetu** - poměrně dosti žáků uvádím na svých

profilech svá telefonní čísla, data narození či e-mailové adresy. Velkým problémem, z něhož často vznikají i vážné formy kyberšikany, je sdílení osobních fotografií na internetu. Celkem 67 % žáků uvedlo, že sdílí na internetu fotografie své tváře (viz otázka č. 22) a 67 % žáků si nemyslí, že je sdílení osobních fotografií na internetu nebezpečné (viz otázka č. 21). Toto riziko sdílení fotografií si neuvědomují především dívky (78 % dívek z celého druhého stupně - viz otázka č. 21). Je tedy vhodné s žáky probírat, že je důležité předem zvážit, u kterých fotografií jim nevadí, že je může kdokoliv šířit kamkoliv dál bez jejich souhlasu.

Tato témata by například mohli jednotliví třídní učitelé se svými žáky probírat v **třídnických hodinách** (jejichž častější pořádání by žáci též ocenili, navíc si pouhých 25 % žáků vzpomíná, že by se u nich ve škole někdy hovořilo o kyberšikaně na třídnických hodinách - viz otázka č. 6). Dále bychom doporučili (jako poutavou formu probírání problematiky kyberšikany s žáky) např. **pořádání projektových dnů** na toto téma. Vždy je ale důležité zvážit efektivitu každé takové preventivní aktivity. Metodik prevence sice uvedl, že jsou do této školy zváni odborníci, kteří školákům přednášejí o kyberšikaně - z výsledků výzkumu ale vyšlo najevo, že si na nějakou z přednášek na toto téma vzpomíná pouhých 43 % žáků.

Na závěr je však nutno připomenout, že tato snaha o prevenci kyberšikany nezávisí pouze na škole. Obrovský vliv má i **přístup rodičů** a jejich **spolupráce se školou**. Jak uvedl i samotný metodik prevence, kyberšikana se děje i v domácím prostředí, do školy je pak většinou „pouze“ přenášena. Naše doporučení pro rodiče žáků je určitě **častější kontrola toho, co konkrétně jejich děti na internetu dělají**. Z výzkumu totiž vyplynulo, že u 63 % žáků vybrané ZŠ rodiče vůbec nekontrolují, co na internetu dělají. Dalších 31 % žáků pak kontrolují alespoň občas a pouze 6 % žáků je kontrolováno rodiči často. Právě touto občasnou kontrolou mohou rodiče odhalit projevy kyberšikany včas, dokud ještě není pozdě...

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se skládá se dvou částí - z teoretické a praktické. Čtenáři se nejdříve skrze teoretickou část seznámili s vymezením samotných termínů kyberšikana a kyberprostor - mohli zde narazit na různé definice a také projevy, pomocí nichž kyberšikanu poznáme. Uvedli jsme prostředky, prostřednictvím kterých se kyberšikana může šířit a též nejčastější formy a projevy kyberšikany, přičemž jsme u každé vysvětlili její možný průběh a rizika. Dále jsme zmínili protagonisty, kteří v procesu kyberšikany figurují - popsali jsme osobnostní charakteristiky nejčastějších typů kyberagresorů a kyberobětí a též vliv přihlížejícího publika kyberšikany. Charakterizovali jsme typické vlastnosti a chování kyberoběti, jež nám mohou případně pomoci potencionální obět kyberútoků rychleji odhalit, a na základě čehož budeme moci vybrat efektivní metodu řešení kyberšikany. Porovnali jsme fenomén kyberšikany se šikanou tradiční, přičemž jsme se zaměřili na rozdíly a shodné znaky v průběhu či projevech těchto dvou typů šikan. Všimli jsme si i možných následků kyberšikany - zvláště jsme pak rozebrali konkrétní dopady na oběť, kyberagresora a neopomněli jsme zmínit ani dopady kyberšikany na přihlížející publikum. Jelikož je určitě pro všechny lepší kyberšikaně předcházet a usilovat o snížení jejího výskytu, než muset následně řešit její ničující účinky, poslední kapitolu jsme věnovali prevenci kyberšikany - vysvětlili jsme pojmy primární a sekundární prevence a poté jsme se podívali zvláště na prevenci kyberšikany, kterou je možné organizovat ve školním prostředí, zvláště na prevenci kyberšikany na úrovni rodiny, dále na prevenci, kterou může svým bezpečným chováním na internetu podpořit každý jedinec sám, a nakonec jsme zmínili i možnosti prevence kyberšikany na úrovni celospolečenské. Sesbírali jsme tedy velkou řadu metod a nápadů na zlepšení prevence kyberšikany od různých autorů.

V praktické části této diplomové práce jsme prostřednictvím dotazníkového šetření zjišťovali přístup jednotlivých žáků Základní školy Masarykovy v Telči k problematice kyberšikany a v tomto výzkumu jsme zacílili i na jejich osobní zkušenosti s tímto fenoménem. Podle výpovědí žáků jsme v procentuálních hodnotách vyčíslili výskyt kyberšikany napříč všemi ročníky druhého stupně vybrané ZŠ. Zjišťovali jsme například, jaké formy kyberšikany na této škole převládají, zda (a případně komu) by se žáci ve kterých ročnících s kyberútoky svěřili, jestli na škole probíhají preventivní besedy či sezení ohledně tématu kyberšikana, jaká je informovanost žáků o kyberšikaně a odkud se tyto vědomosti dozvěděli, kolik času

denně stráví žáci na internetu a zda jejich konkrétní činnost na internetu rodiče kontrolují, které osobní údaje sdílí žáci na svých profilech na sociálních sítích, zda se na internetu dostatečně chrání, atd. Žáci měli k dispozici i prostor k vyjádření vlastních názorů ohledně bezpečí/nebezpečí sdílení vlastních fotografií na internetu, nebo zda se jim zdá nebezpečnější kyberšikana či tradiční šikana. Dále mohli žáci sami navrhnout, jakým způsobem by se mohl snížit výskyt kyberšikany u nich ve škole. Součástí praktické části je i rozhovor s metodikem prevence vybrané ZŠ, Mgr. Martinem Hadravou, na něhož jsme směřovali otázky ohledně průběhu prevence kyberšikany na dané ZŠ a též na názory a osobní zkušenosti s kyberšikanou na této škole. Odpovědi metodika prevence jsme následně porovnali s výpověďmi žáků a na základě prostudovaných odborných zdrojů jsme se pokusili navrhnout možnosti prevence, které by pro danou školu byly co nejefektivnější. V závěrečné diskusi jsme představili možná budoucí uplatnění této diplomové práce a případné jevy, které mohly výsledky našeho šetření negativně ovlivnit. V samotném závěru praktické části práce jsme nakonec potvrdili všechny čtyři předpoklady, které jsme si stanovili na počátku výzkumu - jejich pravdivost jsme doložili odkazy na konkrétní číselné hodnoty, které byly vypočteny z odpovědí žáků na jednotlivé otázky.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9.

BURDOVÁ, Eva a Jan TRAXLER. *Bezpečně na internetu*. Praha: Středočeský kraj ve spolupráci se Vzdělávacím institutem Středočeského kraje (VISK), 2014. ISBN 978-80-904864-9-2.

ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd.3. Praha: Karolinum, 2007, 374 s. ISBN 978-80-246-0319-7.

ECKERTO VÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2 .

HINDUJA, Sameer a Justin W. PATCHIN. *Bullying blond the schoolyard: preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks: Corwin Press, 2009.

HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007, 265s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1561-2.

KAVALÍR, Aleš, ed. *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009. ISBN 978-80-86961-78-1.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X.

- KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.
- KOWALSKI, Robin M. a Susan P. LIMBER. *Elektronic byllying among middle school students*. Journal of Adolescent Health, 41, 2007.
- KOPECKÝ, Kamil. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4861-9.
- KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.
- KRČMÁŘOVÁ, Barbora. *Děti a online rizika: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.
- KREJČÍ, Veronika. *Kybernetická šikana*. (studie). Realizováno v rámci projektu: Nebezpečné komunikační jevy pro učitele se zaměřením na kyberšikanu, kyberstalking, kybergrooming a další sociálně-patologické jevy. Olomouc, 2010. 72 s. ISBN 978-80-254-7791-5.
- MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.
- MCCARTHY, Linda a Denise WELDON-SIVIY, ed. *Bud' pánem svého prostoru: jak chránit sebe a své věci, když jste online*. Praha: CZ.NIC, 2013. ISBN 978-80-904248-6-9.
- OLWEUS, Dan. *An analysis of the Revised Olweus Bully: Victim Questionnaire using the Rasch measurement model*. British Journal of Educational Psychology. 2006, č. 76, 781-801.
- OTRADOVCOVÁ, Jaroslava a Ladislav PTÁČEK, ed. *Praxe a teorie současného internetového poradenství: sborník příspěvků z II. národní konference věnované problematice internetového poradenství, Brno 2010*. Brno: Modrá linka (Centrum a linka důvěry pro děti a mládež), 2011. ISBN 978-80-254-9654-1.
- RIGBY, Ken. *Bullying in schools, and what to do about it*. 1st ed. London: Jessica Kingsley, 1997.

ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.

SMITH, Peter K. a Robert SLONJE. *Cyberbullying: Another main type of bullying?*. Scandinavian Journal of Psychology. 2007, č. 49, 147-154.

SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3911-2.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6.

ŠMAHAJ, Jan. *Kyberšikana jako společenský problém: Cyberbullying as a social problem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4227-3.

VANÍČKOVÁ, Eva, Lenka CHUDOMELOVÁ, Jindra POHOŘELÁ a Jana BRANDEJSOVÁ. *Metodika prevence násilí, online násilí a šikany ve školách*. Praha: Fakultní nemocnice v Motole, 2016. ISBN 978-80-87347-30-0.

VAŠUTOVÁ, Maria. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-858-5.

VÁGNEROVÁ, Kateřina a Markéta BAJEROVÁ. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.

Internetové zdroje:

BELSEY, BILL. *Always on, always aware*[online]. 2004 [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné z: <https://cyberbullying.ca>

BUDÍNSKÁ, M. *Rizikové chování ve školním prostředí: Kyberšikana* [online]. 2012 [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/20282_1_1/

JIROVSKÝ, Václav, Václav HNÍK a Oldřich KRULÍK. *Základní definice vztahující se k tématu kybernetických hrozeb* [online]. 2008 [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/o-nas-bezpecnost-a-prevence-dokumenty-bezpecnost-a-prevence-dokumenty-kyberneticke-hrozby.aspx>

Projekt E-Bezpečí: *Co je flaming*. Projekt E-Bezpečí – Projekt E-Bezpečí [online]. [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/38-35>

www.rodice-a-deti.cz: *Desatero bezpečného internetu* [online]. [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.rodice-a-deti.cz/desatero-bezpecneho-internetu>

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: <i>Pohlaví respondentů</i>	s. 36
Tabulka č. 2: <i>Setkal/a jsi se už někdy s pojmem kyberšikana?</i>	s. 37
Tabulka č. 3: <i>Co podle Tebe znamená pojem KYBERŠIKANA?</i>	s. 38
Tabulka č. 4: <i>Odkud jsi se o kyberšikaně dozvěděl/a poprvé?</i>	s. 40
Tabulka č. 5: <i>Jak často probíhají u vás ve škole besedy či sezení, při kterých se bavíte o kyberšikaně?</i>	s. 42
Tabulka č. 6: <i>Jakým způsobem vám ve škole předávají informace o kyberšikaně?</i>	s. 44
Tabulka č. 7: <i>Připadají ti informace o kyberšikaně, které jsi se dozvěděl/a ze školy, užitečné?</i>	s. 46
Tabulka č. 8: <i>Ocenil/a bys, kdyby diskuse, sezení či besedy o kyberšikaně probíhaly u vás ve škole častěji?</i>	s. 47
Tabulka č. 9: <i>Kolikrát se ti na internetu stalo něco z níže uvedených situací?</i>	s. 49
Tabulka č. 10: <i>Kdyby se ti něco z výše uvedených bodů stalo, svěřil/a by ses někomu?</i>	s. 52
Tabulka č. 11: <i>Komu bys o tom řekl/a?</i>	s. 54
Tabulka č. 12: <i>Udělal/a jsi někdy ty někomu něco z bodů uvedených v otázce č. 9 přes telefon nebo internet?</i>	s. 56
Tabulka č. 13: <i>Zakroužkuj, které z uvedených situací jsi někdy udělal/a někomu na internetu Ty:</i>	s. 57
Tabulka č. 14: <i>Pokud jsi něco takového udělal/a, co tě k tomu vedlo?</i>	s. 59
Tabulka č. 15: <i>Když ti někdo pošle fotografii nebo video, kde zesměšňuje nějakou osobu (spolužáka, učitele či kamaráda), co uděláš?</i>	s. 61
Tabulka č. 16: <i>Kontroloují rodiče, kolik času trávíš na internetu?</i>	s. 63
Tabulka č. 17: <i>Kontroloují Tví rodiče, co konkrétně na internetu děláš?</i>	s. 65
Tabulka č. 18: <i>Máš založený profil na některé sociální síti?</i>	s. 66

Tabulka č. 19: <i>Přehled počtu žáků, kteří mají profil na dané sociální síti či v aplikaci:</i>	s. 68
Tabulka č. 20: <i>Sdíliš na internetu své fotky, případně videa, na kterých jsi?</i>	s. 69
Tabulka č. 21: <i>Myslíš si, že sdílení fotografií či videí na internetu může být nebezpečné?</i>	s. 70
Tabulka č. 22: <i>Které z uvedených osobních údajů uvádíš na svém profilu na sociálních sítích?</i>	s. 74
Tabulka č. 23: <i>Máš na svých sociálních sítích v přátelích i lidi, které jsi nikdy neviděl/a?</i>	s. 76
Tabulka č. 24: <i>Zažil/a jsi někdy, že Tě nějaký spolužák zesměšňoval nebo urážel na internetu a poté Ti ubližoval i naživo ve škole?</i>	s. 83
Tabulka č. 25: <i>Stalo se Ti někdy, že bys nechtěl/a jít (nebo nešel/nešla) do školy kvůli tomu, že jsi měl/a strach, protože někdo zveřejnil na internetu něco, za co by ses styděl/a?</i>	s. 84

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: <i>Pohlaví respondentů</i>	s. 36
Graf č. 2: <i>Setkal/a jsi se už někdy s pojmem kyberšikana?</i>	s. 37
Graf č. 3: <i>Co podle Tebe znamená pojem KYBERŠIKANA?</i>	s. 39
Graf č. 4: <i>Odkud jsi se o kyberšikaně dozvěděl/a poprvé?</i>	s. 40
Graf č. 5: <i>Jak často probíhají u vás ve škole besedy či sezení, při kterých se bavíte o kyberšikaně?</i>	s. 42
Graf č. 6: <i>Jakým způsobem vám ve škole předávají informace o kyberšikaně?</i>	s. 44
Graf č. 7: <i>Připadají ti informace o kyberšikaně, které jsi se dozvěděl/a ze školy, užitečné?</i>	s. 46
Graf č. 8: <i>Ocenil/a bys častější diskuse či sezení o kyberšikaně u vás ve škole?</i>	s. 48

Graf č. 9: <i>Kolikrát se ti na internetu stalo něco z níže uvedených situací?</i>	s. 50
Graf č. 10: <i>Kdyby se ti stalo něco z výše uvedených bodů, svěřil/a by ses někomu?</i>	s. 52
Graf č. 11: <i>Komu bys o tom řekl/a?</i>	s. 54
Graf č. 12: <i>Udělal/a jsi někdy ty někomu něco z bodů uvedených v otázce č. 9 přes telefon/internet?</i>	s. 56
Graf č. 13: <i>Zakroužkuj, které z uvedených situací jsi někdy udělal/a někomu na internetu Ty:</i>	s. 58
Graf č. 14: <i>Pokud jsi něco takového udělal/a, co tě k tomu vedlo?</i>	s. 60
Graf č. 15: <i>Když ti někdo pošle fotografii nebo video, kde zesměšňuje nějakou osobu (spolužáka, učitele či kamaráda), co uděláš?</i>	s. 62
Graf č. 16: <i>Kontrohuji rodiče, kolik času trávíš na internetu?</i>	s. 64
Graf č. 17: <i>Kontrolují Tvi rodiče, co konkrétně na internetu děláš?</i>	s. 65
Graf č. 18: <i>Máš založený profil na některé sociální síti?</i>	s. 67
Graf č. 19: <i>Sdílíš na internetu své fotky, případně videa, na kterých jsi?</i>	s. 69
Graf č. 20: <i>Myslíš si, že sdílení fotografií či videí na internetu může být nebezpečné?</i>	s. 71
Graf č. 21: <i>Které z uvedených osobních údajů uvádíš na svém profilu na sociálních sítích?</i>	s. 75
Graf č. 22: <i>Máš na svých sociálních sítích v přátelích i lidi, které jsi nikdy neviděl/a?</i>	s. 76
Graf č. 23: <i>Zažil/a jsi někdy, že Tě nějaký spolužák zesměšňoval nebo urážel na internetu a poté Ti ubližoval i naživo ve škole?</i>	s. 83
Graf č. 24: <i>Stalo se Ti někdy, že bys nechtěl/a jít (nebo nešel/nešla) do školy kvůli tomu, že jsi měl/a strach, protože někdo zveřejnil na internetu něco, za co by ses styděl/a?</i>	s. 85

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník k diplomové práci

Příloha A:

Dotazník pro žáky ZŠ Telč, Masarykova:

Vážení studenti,

předem bych Vám chtěla poděkovat za vyplnění následujícího krátkého **dotazníku**, který se týká **kyberšikany**. Velice mi pomůže v mém studiu na vysoké škole. Zároveň bych Vás ráda poprosila: nepodepisujte se, odpovídejte pravdivě a upřímně, celý tento dotazník je **anonymní**, takže nemusíte mít strach, že by si Vaše odpovědi kdokoliv mohl přečíst a vědět, že jste takto odpovídali právě Vy.

Dotazník je jednoduchý - prosím, vždy čitelně zakroužkujte správnou odpověď, která se bude nejvíce blížit skutečnosti. U některých otázek dopište svou odpověď vlastními slovy na volné linky. U otázek označených **hvězdičkou*** můžete zakroužkovat i **více odpovědí**.

Děkuje a zdraví vás bývalá studentka vaší základní školy,

Bc. Klára Nováková

- 1) Jsem: DÍVKA - CHLAPEC

- 2) Setkal/a ses už někdy s pojmem kyberšikana?
 - A) Ano.
 - B) Ne.

- 3) Co podle tebe znamená pojem KYBERŠIKANA?
 - A) Šikana, při které člověk užívá fyzického násilí (strkání, bití, kopání apod.).
 - B) Šikana probíhající v zaměstnání.
 - C) Šikana, která se děje prostřednictvím internetu či moderních technologií.
 - D) Šikana mezi žáky druhého stupně ZŠ.

- 4) Odkud ses o kyberšikaně dozvěděl/a poprvé?
- A) Od rodičů.
 - B) Ze školy.
 - C) Z vlastní osobní zkušenosti.
 - D) Z médií (např. z televize, rádia, internetu).
 - E) Z nějakého letáku nebo nástěnky.
 - F) Poprvé tento pojem vidím v tomto dotazníku.
- 5) Jak často probíhají u vás ve škole diskuse, sezení, nebo besedy, při kterých se bavíte o kyberšikaně?
- A) Nikdy.
 - B) Ne více než 1x za školní rok.
 - C) Asi 1x za pololetí.
 - D) 1x měsíčně.
 - E) 1x týdně.
- 6) * Jakým způsobem vám ve škole předávají informace o kyberšikaně?
- A) Někdo nám o kyberšikaně přednáší a pak o ní společně besedujeme.
 - B) Na téma kyberšikany probíhají projektové dny.
 - C) O kyberšikaně se bavíme při třídnických hodinách.
 - D) O kyberšikaně nám učitelé vypráví přímo v některých hodinách (např. počítače).
 - E) O kyberšikaně nám rozdávají letáky, píší o ní na nástěnkách ve škole.
 - F) O kyberšikaně se s námi ve škole nebaví.
- 7) Připadají ti informace o kyberšikaně, které jsi se dozvěděl/a ze školy, užitečné?
- A) Ano, dozvěděl/a jsem se nové užitečné informace.
 - B) Moc nového jsem se ze školy nedozvěděl/a, takže nevím.
 - C) Ne, informace o kyberšikaně mi nepřipadají důležité či užitečné.

8) Ocenil/a bys, kdyby diskuse, sezení či besedy o kyberšikaně probíhaly u vás ve škole častěji?

- A) Ano, myslím si, že by se někteří moji spolužáci nad svým špatným chováním k druhým zamysleli.
- B) Spíše ne, není to moc důležité, moji spolužáci by si ze sezení dělali jenom srandu a nebrali je vážně.
- C) Ne, myslím si, že jsou tyto sezení zbytečné a stejně by ničemu nepomohly.

9) Kolikrát se ti na internetu stalo něco z níže uvedených situací?

(ke každému z bodů A - E dopiš slovy buď: *alespoň 1x, několikrát*, nebo *nikdy*):

- A) Přišly Ti od někoho urážlivé nebo vulgární zprávy, které Ti nebyly příjemné.
- B) Někdo zveřejnil fotografii či video bez Tvého souhlasu a Tobě se to nelíbilo.
- C) Někdo Tě na internetu ztrapňoval, urážel, ponižoval nebo zesměšňoval.
- D) Někdo se za Tebe na internetu vydával (vystupoval pod Tvým jménem, profilem).
- E) Přišly Ti od někoho výhružné zprávy, nebo Tě někdo zastrašoval či vydíral.
- F) Někdo o Tobě na internetu šířil citlivé informace a Tobě to nebylo příjemné.
- G) Někdo cizí Tě pozval na schůzku.

10) Kdyby se Ti něco z výše uvedených bodů stalo, svěřil/a by ses někomu?

- A) Určitě ano.
- B) Spíše ano.
- C) Spíše ne.
- D) Určitě ne.

11) Komu bys o tom řekl/a?

- A) Nikomu.
- B) Rodičům.
- C) Některému/některé z učitelů/učitelek.
- D) Metodikovi prevence nebo výchovnému poradci
- E) Panu řediteli
- F) Kamarádce nebo kamarádovi.

G) Někomu jinému (komu?)

.....
.....
.....

12) Udělal jsi někdy ty někomu druhému něco z bodů uvedených v otázce č. 9 přes telefon nebo internet?

- A) Ano.
- B) Ne.

13) * Zakroužkuj, které z uvedených situací jsi někdy udělal/a někomu na internetu

Ty:

- A) Napsal/a jsem někomu urážlivou nebo vulgární zprávu.
- B) Zveřejnil/a jsem fotku nebo video někoho druhého bez jeho/jejího vědomí nebo souhlasu.
- C) Dělal/a jsem si z někoho na internetu legraci, ztrapňoval jsem ho, urážel jsem ho nebo jsem ho zesměšňoval/a (např. kvůli vzhledu).
- D) Vydával/a jsem se na internetu za někoho jiného (např. ukradení profilu apod.).
- E) Napsal/a jsem někomu výhružnou zprávu, nebo jsem se jej snažil zastrašit, vydírat.
- F) Šířil/a jsem o někom citlivé informace bez jeho souhlasu.
- G) Nikdy jsem nikomu nic takového nikomu neudělal/a.

14) Pokud jsi někdy něco takového udělal/a, co tě k tomu vedlo?

- A) Byla to legrace.
- B) Z nudy.
- C) Chtěla jsem to tomu druhému vrátit (z pomsty).
- D) Někdo to udělal mně, tak jsem chtěl/a, aby to zažil i někdo jiný.
- E) Jiný důvod (jaký?)

.....
.....
.....

- 15) Když Ti někdo pošle fotografii nebo video, kde zesměšňuje nějakou osobu (spolužáka, učitele či kamaráda), co uděláš?
- A) Zasměji se a přepošlu to dalším kamarádům.
 - B) Podívám se, zasměji se, ale nikomu to nepošlu. Nikomu dospělému to ale nenahlásím.
 - C) Nepřepošlu to dál a řeknu o tom někomu dospělému.

16) Kolik hodin denně trávíš denně na internetu? (uveď číslo):

.....

17) Kontrolují rodiče, kolik času trávíš na internetu?

- A) Ano.
- B) Ne.

18) Kontrolují Tví rodiče, co konkrétně na internetu děláš?

- A) Ano, kontrolují mě často.
- B) Ano, kontrolují mě občas.
- C) Ne, nekontrolují to.

19) Máš založený profil na některé sociální síti?

- A) Ne.
- B) Ano.

Pokud ANO, podtrhni, na kterých (např. Facebook, Instagram, YouTube, Twitter, Snapchat, nebo uveď další...)

.....
.....
.....

20) Sdílíš na internetu své fotky, případně videa, na kterých jsi?

- A) Ano.
- B) Ne.

21) Myslíš, že sdílení fotografií či videí na internetu může být nebezpečné? Pokud ano, napiš, proč si to myslíš:

A) Ne.

B) Ano.

Proč ano:

.....
.....
.....
.....

22) * Které z uvedených osobních údajů uvádíš na svém profilu na sociálních sítích?

A) Adresu bydliště.

B) Datum narození.

C) Fotografii své tváře.

D) Telefonní číslo.

E) E-mail.

F) Informace o své rodině (např. sourozencích).

23) Máš na svých sociálních sítích v přátelích i lidi, které jsi nikdy neviděl/a?

A) Ano.

B) Ne.

24) Co podle Tebe může člověku více ublížit? Kyberšikana, nebo klasická šikana?

Která z nich je nebezpečnější? Napiš, proč si to myslíš:

.....
.....
.....
.....
.....

25) Co by podle Tebe mohlo odstranit výskyt kyberšikany u Vás ve škole? Napiš

vlastními slovy:

.....
.....

.....
.....

26) Zažil/a jsi někdy, že Tě nějaký spolužák zesměšňoval nebo urážel na internetu a poté Ti ubližoval i naživo ve škole?

A) Ano.

B) Ne.

27) Stalo se Ti někdy, že bys nechtěl/a jít (nebo nešel/nešla) do školy kvůli tomu, že jsi měl/a strach, protože někdo zveřejnil na internetu něco, za co by ses styděla?

A) Ano, často.

B) Ano, několikrát.

C) Ano, ale jenom jednou.

D) Ne, nikdy.

Děkuji Ti za vyplnění dotazníku!